

Tamási Áron

Ábel az országban

Első fejezet

Elbeszélésemet azzal végeztem volt, hogy a hargitai pásztorságot letettem, s hazamentem az apai házhoz Csicsóba. Említettem azt is, hogy érkezésem után apám mindjárt szekeret fogadott, s azzal másnap elpályázott a Hargitára, hogy onnét a mi tulajdonunkat, vagyis a pásztori felszerelést, azzal a szekérrel hazaszállítsa.

Amikor estefelé megérkezett, én Bolhával együtt még az édesanyám sírjánál voltam, s onnét csak alkonyatkor kerültem elé.

- Hát hol van az erdei egyet-más? - kérdeztem.

- Bétettem a csűrbe - felelte apám.

Jól van, bementünk együtt a csűrbe, hogy ott számba vegyük a felszerelést. De ahogy beléptünk, én mindjárt megszeppenve állottam meg, mert az asztalt s a széket s még a tábori ágyat is hazahozta apám, ámbár azok a bank tulajdonát képezték.

- Hát a házat nem hozá el? - kérdeztem.

- Az ottmaradt, szegény.

- Ne sajnálja - mondtam -, hiszen adnak neki enni a szelek, s a felhők megitatják.

- Azért vettem le az ablakai is - szólott apám.

Gondoltam, nem folytatom, mert ha igen, még egyebek is ki találnak derülni. Inkább fel-emeltem hát az uras sárga széket, s vizsgálni kezdtem tüzetesen. Aztán így tettem az asztallal s a tábori ágygal is. Édesapám félrebillent fejével nézte a dolgot, s csak a végén kérdezte meg:

- No, mi a láttele?

- Az, hogy a bank neve egyiken sincs rajta.

Apámnak váltott egyet az esze:

- Az bajosan is lehetne rajta, amikor nem a banké.

- Hát?

- Csak olyanok.

- S azokkal mi lett, az igaziakkal?

- Azokat valami tolvaj elvitte.

Erre odafordultam apámhoz, s mintha a törvényeket az én javamra csinálták volna, komolyan azt mondtam neki:

- Ügyeljen, nehogy magára is azt találják mondani, hogy éppen olyan, mint amaz illető, aki elvitte a bútorzatot. Mert akkor aztán a tömlőbe nem én megyek!

Kemény dolgot mondhattam, mert apám erősen megnézett, majd így szólt:

- A törvényt szereted-e jobban, vagy apádot?

Furcsán megütődtem, mert sohasem láttam még ilyennek őt. Az arca fürkésző volt és szigorú, a lábai egy kicsit széjjelvetve, s a két szemöldöke vigyázzban állott. Éreztem, hogy olyan a perc, amelyiket mókával nem lehet elütni. Olyan perc, amelyben felelni kell, s a felelet pedig messzebb elvethet egymástól minket, mintha én Amerikába mennék, ő pedig Afrikába.

- Én magát - mondtam -, de hozzátettem: - Amikor ilyeneket nem kérdez.

- Igende, most kérdeztem!

- Most igen.

- Akkor úgy beszélj!

Láttam, hogy egészen megszorított. A szememet lesütöttem, hogy egy kicsit gondolkozzam. S akkor egyszerre édesanyám jutott eszembe, róla a sírja, a sírjáról pedig az a fogadalom, amit a szegények és az elnyomottak mellett tettem. Felemeltem a fejemet, s ahogy ismét ránéztem apámra, aki sok szenvedéssel és rongyos ruhában állott előttem, úgy éreztem, hogy valahonnét, nagyon messziről, igaz és ragyogó tartományból érkeztem, hősi szándékkal és bátran. A mellemben is csodálatos gyöngyözést éreztem. S akkor közelebb léptem apámhoz, és így szóltam:

- Magát választom!

Apám a jobb kezével parolát adott nekem, a balt pedig a vállamra tette. Egy ideig így nézett engem nagy gyönyörködéssel, majd a két szeméből fényes könnycsepp hengeredett le, és így szólt:

- Én mondtam volt, hogy téged Ábelnek kereszteljenek.

Féltem, hogy én is rögtön pityeregni kezdek, s azért kapaszkodni próbáltam.

- Tán nem bánta meg? - kérdeztem.

- Azt az egyet nem.

- Hát akkor mért sír?

- Sír a macska!

- Hát ez mi? - mutattam a homloka alá.

- A szemnek is fürödni kell egyszer-egyszer - mondta apám, s azzal elfordult, és füttyörészni kezdett. Énekelni sohasem hallottam őt, s füttyörészni is csak egyszer, amikor édesanyám azt mondta volt, hogy elköltözik a háztól.

- Milyen új nótát tud? - kérdeztem.

- Sok újat tudok - felelte apám. - De tudom a legújabbat is, amelyik egy Ábel nevű fiúról szól, akinek a fejét az urak megfúrták, hogy azon a likon a fejibe meneküljenek a tatárok elől.

- S aztán mi lett?

- Aztán az, hogy oda menekültek, csak hogy az urak így is rosszul jártak, mert nem tudták, hogy az Ábel fejében víz van, s abba mind belényúvadtak.

- No, szegények! - mondtam én is, de apám ezt már nemigen hallotta, mert a maga találmányán úgy kezdett kacagni, hogy folyton nevetett. De mivel én sem szeretek adós maradni, még apámnak sem, azért szót találtam, amikor már egy kicsit csendesedett:

- Nevezetes legény lehetett az az Ábel, mert én is tudok róla egy nótát.

- Hát az miképpen szól? - kérdezte apám.

- Az úgy, hogy Ábelnek egy apja is volt, akinek apai szokás szerint ésszel kellett volna megtöltenie az Ábel fejét. De az ő apja mégis vízzel töltötte meg. No de nem baj, mert egyszer nagy inség s még nagyobb szárazság következett bé, s a helyzet immár olyan volt, hogy az Ábel apja tikkadott meg a szomszúságtól. Akkor azonban gondolt egyet Ábel, s a mulasztást

avval jutalmazta vissza az apjának, hogy meglíkasztotta a saját fejét, s abból őt harmatos vízzel megittatta.

Példázatom alatt apám beleült a sárga székbe, s amikor a szót bevégeztem, azt mondta:

- Ne beszélj!

- Biza beszélek.

Erre gondolt egyet, s a nyeldekölőjét jártatni kezdte, a nyelvét nyújtogatta, s úgy tikácsolt; majd a szemét is kimeresztette, s olyan jól játszott, hogy odaugrottam, és ijedten kérdeztem meg:

- Mi baja van, édesapám?

- Tikkadok meg a szomjúságtól - akadozta.

Csak tréfát űz, gondoltam magamban, s így szóltam:

- Még nem szorultunk a fejemre, mert elég van víz a kútban.

- Eredj, hozzál!

- Hozok, ha eljön a szűk idő.

- Hozzál!

- Jó, jó.

- Vízet! - kiáltotta szinte.

Egészen furcsa volt, s nyögve szólt:

- Vi-vi-zet!

Aztán félrekoppant a feje, s mivel nagyon sárga volt, én rázni kezdtem:

- Apám, ne játszódjék olyan jól!

Nem mozdult egyet sem. Én pedig már nem is tudtam, hogy erősen teszi-e magát, vagy rosszra billent át a játék. Sokáig azért nem haboztam, hanem megszöktem magamat, hogy vizet hozzak. Sietve megmostam a homlokát, és a szájába is csorgattam a vízből egy kicsit. Végre felnyitotta a szemét, s hát úgy pislog, mintha valami sötét barlangból érkezett volna.

- Te mit csinálsz? - kérdezte.

- Én feltámasztással foglalkozom; hát maga?

Nem tudott felelni, hanem még vigyázkodott egy ideig, aztán felállt, és indulni készült. Mivel gyengén állott a lábán, megfogtam a karját, s úgy vezettem. Bent lefektettem az ágyba, s nem szóltam egy szót sem. Azt is elhatároztam, hogy a játékról sem beszélek, ha kérdene valamit. Úgy egy félóraig csendesen feküdt, akkor megint vizet kért, azt jóízűen megitta, és nyugodalmasan elaludt.

Másnap reggel ő ébresztett fel engem. Egy kicsit falszínű volt és szomorkás, de azért rossz kedvet nem mutatott.

- Szereted-e a tavaszt? - kérdezte.

- Én igen, kivált télen - feleltem.

- No, akkor kelj fel, mert idebent tél van, de odaki tavasz.

- A nap mit csinál?

- Fenekedik a hideg ellen.

- Hát a rügyek?

- Vakarnak a nap felé, s ha a fák nem fognák, beléfutnának.

Most már nem folytattam tovább, hanem felugrottam a fekvőhelyemről, és öltözködni kezdtem. Apám is kiment a házból, s így elég csend volt ahhoz, hogy háborítás nélkül tudjak gondolkozni. Először azt a kérdést tettem fel, hogy milyen nap van, s kiszámítottam, hogy vasárnap.

- S holnap hétfő! No, az lesz a napja, hogy én a városi világba útra kelek!

Ahogy ezt kimondtam volna magamban, éppen belépett apám.

- No, Ábel! - szólott is mindjárt - a Fennvaló a mutatóujját munkába vette.

Tudtam, hogy ezt mire mondja, s kérdőleg néztem reá.

- Mert én olyan álmot láttam az éjjel - folytatta -, ami meggondolásra készítet tégedet is, a városba menés tekintetiben.

- Hát az álom után indulnánk, akkor a fejünket a kutyának vethetnők - mondtam neki.

- Jó, jó - felelte apám -, de eléfordul, hogy az ember akkor okosabb, amikor aluszik, s nem akkor, amikor ébren van.

Gondoltam, hogy essék meg egyszer az is, hogy én apámmal ne ellenkezzem; s ilyenformán nem is feleltem semmit, hanem vártam az álom mineműségét. Hát ha vártam, ő el is kezdte, s azt mondta:

- Úgy volt abban az álomban, hogy te ismét henyéltél valami pázsitos helyen s napfényes időben. Nem bántott ott senki téged, sem az emberek, sem az állatok, csak éppen a varjak. Azok ellenben úgy szotyogtak reád a levegőből, mint a békák. S a melledet addig kopogtatták, amíg a szívedet kihúzták onnét a napvilágra. De az igazi bonyodalom még csak azután kezdődött, mert egyik varjú sem elégedett meg kicsivel, hanem mindegyiknek az egész szíved kellett volna. Volt közöttük egy, a legkisebb s a legidétlenebb, aki még odaférfközni sem tudott a marakodók miatt. Ez egy darabig gyűjtötte a mérget, de aztán kigondolta, hogy ő biza béárulja a többi harcos varjakat, s elrepült egyenesen édesanyád sírjához, ott pedig édesanyádat felköltötte, s neki eléadta, hogy ezen s ezen a helyen veled mi van. Erre anyád felszökött hamar a sírból, s még a hírnök-varjú előtt ott termett a helyszínen, tégedet megmentett, s a csúf károgoakat széjjelverve.

- Vége van-e? - kérdeztem.

- Ennek vége.

Abban a percben harangozni kezdték a másodikat. Éppen jókor húzták, mert apámnak azt mondhattam, hogy én itthon maradok, s azt csinálom, amit az asszonyok szoktak, vagyis délebedet. Ő ellenben menjen el, s a hargitai bútorzatot a templomban imádkozza le. Így is lett a dolog, vagyis édesapám elment a templomba, én pedig egy tyúknak az aprólékjából levest főztem, s a többit megsütöttem. Nem volt a leves sem rossz, de a sült aztán olyan ízletes volt, hogy kellett volna mellénk még egy harmadik szapora beszédű ember is, aki folyton dicsérje, amíg mi ettük.

Ebéd után szundítottunk egyet a napon, aztán apám elment beszélgetni a férfinájba, én pedig nekiláttam a jövőmnek, vagyis annak, hogy elrendezzem a városba való menetemet. Azt már számítottam volt, hogy holnap, hétfő neviben, útra kelek; s most azt is kimondtam, hogy reggel. Készülődni kezdtem tehát. De csak most láttam meg igazán, hogy milyen nagy jótétemény az ember életében az édesanya. Most, amikor nem volt! Most, amikor nekem

magamnak kellett mosni, a ruhámat megtisztogatni, ezt-azt megvarrni, s azonkívül még simogatni az arcomat is, mintha ő csinálná, s hozzá mondogatná:

- Ne félj, Ábel, én s az Isten nem hagyunk el!

A harisnyám még egészen új volt, s elég jó a szürke posztóujjasom is. A lábbelim is avval biztatott, hogy még egy esztendeig megtart. A kalapom volt a legárvább, mert egyszer az úton találtam volt, de így még mindig szerencsésebbnek tetszett, mintha a fejemet találtam volna ott. S ért egy váratlan öröm is, miközben átvizsgáltam a házat, mert ugyanis a hiúban egy hátizsák mászott a lábam elé. Zöldessárga volt, és nagy elernyedve így szólt:

- Vígyl el engemet is!

- Én elviszlek - mondtam neki -, de van egy kikötésem: mégpedig az, hogy ne légy üres sohase.

Ebben megegyeztünk, s én csomagoláshoz láttam. Hát erre Bolha is odajött, lefeküdt velem szemben, a két első lábára támaszkodott, és úgy figyelte a működésemet. Láttam, hogy mindent jól megnéz, amit én belérek a hátizsákba; s szinte meg is szólalt, mondván:

- Maga aztán ne búsuljon, mert én mindezekre ügyelni fogok, s még ha ellopnának is valamit, én azt megismerem akárhol.

Amikor apám alkonyatkor hazajött, mindent látott. Nem szólt, csak a homlokát megsimogatta, mintha vergődnének mögötte a gondolatok. Már lefeküdtünk volt, amikor furcsa hangon megjegyezte:

- Asszony nélkül is bajos...

Ez a mondása mindjárt úgy elterjedt bennem, mint az esővíz a mohában. Nem feleltem rá semmit, pedig nyomott erősen az ellenkezés, s a bőrömet olyan furcsán éreztem, mintha nem az enyém lett volna. S ahogy ott lapultam fekvé a sötétben, sok rémítő bolondság jutott eszembe. Még olyanok is, mint példának okáért az, hogy tán nem látott meg apám ma délután valami fehérnépet, aki házasságra biztatta volna?

Erre a gondolatra nagy gomolygás kezdődött a fejemben.

Abban a gomolygásban eltűnődtem azon is ott a sötétben, hogy én addigélé olyan jó barátságban voltam édesapámmal, hogy véle meg is beszéltem az égvilágon mindent! De most, ahogy asszony után sóhajtott, meg kellett ismerkednem egy idegen érzéssel, amely azt vigyorogta nekem, hogy a barátságon kívül immár egyéb is van közöttünk.

Rossz éjszaka volt az!

Reggel, amikor szótalán voltam s meredező, azt kérdezte édesapám:

- Nagy dolog, ugye, az apai ház?

- Nagy; s az anyai még nagyobb! - feleltem neki.

Nem tudom, megértett-e, mert nem szólott semmit. Én ezt nem is bántam, mert volt magammal is beszélőnivalóm elég. S eszembe jutott az a búcsúzás is, amikor a Hargitára mentem. Egy kicsit könnyre ható volt az a búcsúzkodás, de azért mégis vidám és mókás, mint a bohó madárfióka repülése. S milyen más ez a mostani! Sem nem sirató, sem nem mókás, hanem csak szomorú!

Végtelenül és laposan szomorú.

Egyszerre mérges lettem, s felkaptam a fejemet. Belenéztem a napba, a friss és jószagú fénybe.

- Tavasz van, Ábel! - biztattam magamat.

Nagy elszántsággal a vállamra igazítottam a hátizsákot, s közben azon gondolkoztam, hogy miképpen búcsúzzam el édesapámtól. Azelőtt sohasem kellett volna ezen eszmélkednem, de most zavaros volt a szívem. Végre odamentem férfiasan hozzá, és azt mondtam:

- No, az Isten megáldja, édesapám!

Apám észrevehette, hogy másképpen kéne búcsúzni, mert megfogta a kezemet, és töredelmesen nézni kezdett. Az életemből sokat odaadtam volna, ha elereszti a kezemet s nem néz, mert olyan volt ő most az emberek között, mint a napok között a halottak napja. Ködös szemei megteltek lassan, majd a szája elfacsarodott, és küszködve így szólt:

- Tán jobb is lesz, ha a törvényt választod.

Ahogy ezt kimondta, egyszerre olyan magános nagy ember lett előttem, hogy lehajoltam és megcsókoltam a kezét.

- Ne búsuljon, mert maga lesz örökké az első paragrafus! - feleltem.

Ettől mind a ketten helyrejöttünk egy kicsit, s már mosolyogtunk is.

- No, Bolha, felhúztad-e a csizmát? - fordultam a kutya felé, aki vidáman mellém állott.

S úgy tettünk, mintha indulnánk.

- Pénzed van-e? - kérdezte apám.

Jól tudta, hogy nálam van, amit a pásztorkodásból kerestem volt, kereken egyezer s még háromszáz lej. Így hát megértettem, hogy valami egyebet céloz a kérdéssel. Kivettem tehát a pénzt a harisnyám zsebéből s két darab száz lejest odaadtam neki.

- Hát magának van-e? - kérdeztem.

- Most már van - felelte.

Bolha feddőleg nézett reám, hogy én osztogatom a pénzt, de a létezésit az ember az apjának köszönheti.

- Aztán papirosat kapsz, s iskolába járattalak volt - mondta nekem apám, s én abból megértettem, hogy írjak neki levelet. Ha már így hagyakozik, gondoltam, akkor én is hagyakozom neki, s a kapuból visszaszóltam:

- Aztán a házasság nem vénembernek való!

- Te csak ügyelj a kutyára! - felelte apám, s evvel elváltunk. Ő ottmaradt az árva házban, én pedig nagy bizodalommal nekiindultam az útnak.

Amikor kiértem a faluból, abba az útba állottam, amelyik Madéfalva felé vezet. Tudtam, hogy ott vasúti állomás van, s úgy gondolkoztam, hogy az állam sem azért van, hogy a vasútját ne pártolja az ember.

Vándornak való tavaszi reggel volt. Legtöbbet madarat láttam, pintyőkét s kontyos pacsirtát, s más korai repkedőket. Mutattam őket Bolhának is, mivel ő a fél szemére vak volt, s nem akartam, hogy emiatt valami látnivalót elszalasszon. De aztán egyszerre eszembe jutott, hogy felhagyok a mutogatással, mert ő egy szemmel is többet lát, mint én a kettővel, mégpedig olyanformán, hogy ő egy szemmel rajtam két szemet látott, míg én kettővel őrajta csak egyet.

S amint így ballagtunk volna, hát egyszer a sáncból egy nyúl is előugrott. Valami húsz lépésre lehetett csak tőlünk. Két szökkenéssel az út közepén termett, ott hirtelen megállt, s lapított füllel és nagy pislogó szemmel úgy nézett minket, mintha hihetetlen volna, hogy mi is létezhetünk. Bolha reám pillantott, hogy én mit szólok ehhez? Én pedig ama embertelen szokás

szerint, hogy az ártatlan nyulakat lövöldözni kell, hamar puskát formáltam a mutató- és hüvelykujjamból, s úgy tettem, mintha durrantanék egyet. Erre a nyúl elszaladt, Bolha nevetett, s én így szóltam:

- No, ha nem ügyelünk, még medvét s vaddisznót is fogunk látni.

Azonban ügyeltünk, s nem láttunk. Ehelyett a célunkat értük el, vagyis Madéfalván a vasúti állomást. Nagy forgalom az állomáson nem volt, mert például embert egyet sem vettem észre.

- No, itt nem vernek meg minket - mondtam Bolhának, s a hátizsákot levettem, hogy tudassam a vállammal is, miszerint az első kitűzött helyre megérkeztünk. Nem messze egy padot pillantottam meg, vagy inkább egy kínákozó tákolmányt, de ahogy éppen leereszkedtem volna arra, hát a mellékes helyiség felől előtűnt egy ember. Munkásnak látszott, de vasúti sipka volt a fején. A bal kezében egy kurta nyelvű seprű, a jobbikban egy veder, s a vederben valami. Nem tudom, észrevett-e, mert nem szólott semmit. Én is úgy tettem, mintha nem szorultam volna rá, s hagytam, hogy menjen. A sínek közé ment, s ott a talpfákat a kicsi seprűvel és a vederből meszelni kezdte. Én csak néztem őt és hallgattam. S elgondoltam, hogy milyen kicsi esze is van egy ilyen embernek, hogy inkább a döglött fadarabokat meszeli, semmint velem beszélgetne. Végre azonban eluntam nézegetni őt, s mivel azt szokták mondani, hogy az okosabb enged, felugrottam a helyemről, és vészesen odakiáltottam neki:

- Szökjék el onnét!

Nem volt ijedős ember, mert fel sem emelkedett, hanem görbe szemmel csak reám pislantott.

- Miért szökjem el? - kérdezte.

- Azt hittem, jön a vonat - feleltem.

Erre felállott, felém fordult, és hetvenkedve így szólt:

- Ha én egyet jól húzok reád, akkor mit hiszel?

- Én azt, hogy akkor engemet is megsegít az Isten.

Erre az ember belévágta a seprűt a vederbe, s elindult felém. Bolha segéd gyanánt állott mellettem, s én is meglehetősen el voltam szánva, de hiába esett a mi vitézi szándékunk, mert a sipkás közelebb érve, így szólt:

- Gyufád van-e?

- Van valahol - mondtam; aztán előkerestem a gyufát, s melléje megjegyeztem: - Ilyenkor, vagyis vasúti meszeléskor mindig teszek a zsebembe.

Erre az ember nem felelt semmit, hanem egy kicsit széjjelvetette a lábát, és cigarettát sirített; majd a cigarettát tempósan a szájába tette, és a nyakát felém nyújtotta, mint a pulyka. Így várta, hogy tüzet szolgáltatassak neki. Én pedig, aki nagy s ismeretlen útra szántan el magamat, nem kezdettem azzal, hogy már a legelső embert ellenségemmé tegyem. Készséget mutattam tehát, és meggyújtottam a cigarettáját. Ilyenkor úgy van, hogy aki rágyújt, az az első; s aki tüzet ad, az a második. De hát azért van esze az embernek, hogy a másodikból mégis első legyen. Ezt én a sipkással úgy vittem keresztül, hogy amikor a gyufát elfűjtam, akkor nem hajítottam el, hanem gondosan megnéztem, s úgy, hogy ő is jól észrevegye, visszatettem a skatulyába. Amire számítottam, nem is maradt el, mert a sipkás megkérdezte:

- Hát azt te miért tetted vissza?

- Én azért, mert most többet ér, mint azelőtt - válaszoltam.

- Hogyhogy?

- Úgy, hogy azelőtt csak lángot adott, most pedig az üszkös végével le lehet írni azt is, hogy: „Isten”.

Az ember megnézett engem.

- Szép elgondolás - mondta.

- Szép, s amellet hasznót is hajtott - folytattam. Mert nem haszon-e az, hogy nem engedtem kárba veszni a lángját, hanem meggyújtottam véle a maga cigarettáját?

A sipkás nem tudta, hogy ezt már hogyan folytassa, s ezért felém nyújtotta a dohányt és a papirost.

- Nesze, gyújts rá!

Abban a percben megéreztem, hogy mindenképpen állomáson vagyok. Mert addigéle ugyanis sohasem dohányoztam volt, hiszen ahhoz még kicsi voltam. Akkor azonban, azon a madéfalvi állomáson, viszontagságos utam kezdetekor, végre eléggé férfiúnak nézett engem is valaki. Elvettem hát tőle a dohányt, s tudtam, hogy ezzel együtt mit veszek át: a gyermekkor után a hontalan füstöt, a szülői ház után a nagyvilágot, a vidám tavasz után a viharos és termő nyarat.

Mert olyan az első szivarcsinálás is, mint a változás új lebbenése: meleg és fülledt lesz tőle az ember lelkében az időjárás, és azt hiszi, hogy ilyen nagy lebbenés még sohasem csapta meg őt. S jól fog valaki, aki bátorít és segít. Nekem azonban eme tekintetben nem volt rendes a természetem, mert úgy jártam el a szivarcsinálással is, hogy inkább gyömöszöltem a dohányt, nyomtam s facsartam, ahogy lehetett, de segítséget nem kértem. Végre csináltam is valamelyes cigarettát, amit a számba vettem, de hogy milyen lehetett, azt a sipkás mondta ki legjobban, amikor megkérdezte:

- Hát azt nem a kutyának csináltad?

- Ezt nem.

- No, helyes is.

- Miért?

- Azért, mert ő jobbat csinálna neked.

Kacagtam ezen, véle együtt, de titokban sajgott a csípés. Megszalasztottam hát az eszemet, hogy valamiképpen visszavágjak neki. Szép lassan rágyújtottam, s amikor összehúzott szemekkel az első füstöt útra tettem, így szóltam:

- Ha csinálna, hasznát annak is csak maga venné.

- Hát miért, te? - kérdezte a sipkás.

- Azért - feleltem -, mert ahhoz csak magának van gyufája.

Szerencsére nem volt nála a kicsi seprű, s így csak a szemével sújtott reám, ezt azonban könnyen elviseltem, mert boldog voltam. S nemcsak boldog, hanem nagylelkű is, mivel utána rögtön úgy fordítottam a szót, mintha a tréfán túl én mégis nagy vasútit tisztelnék benne.

- Mikor ereszti bé a következő vonatot? - kérdeztem ugyanis.

- Melyik irányból?

- Én nem bánom, akármelyik irányból, csak nekem jó legyen.

- Hát hová akarsz utazni?

Úgy gondoltam, jobb lesz ha nem vétetem észre véle, hogy még én sem tudom az utazásom célpontját. Éppen azért súrolni kezdtem a homlokomat, és töredeazve mondtam:

- Ejnye, no nézze meg, hogy maga itt van, nem jut a neve eszembe... De erre kifelé, a magyar világ irányába, egy nagyobbacska város.

- Hát arra van több is.

- Kezdje csak sorolni, lám! - mondtam neki.

- Hát itt van elsőnek Gyergyószentmiklós, aztán Marosvásárhely, aztán Kolozsvár, aztán Nagyvárad.

- Tovább ne is mondja! - állítottam meg.

- Hát miért?

- Azért, mert ezek között benne van.

- Kolozsvár? - kérdezte a sipkás.

- Honnét tudja?

- Hát inkább oda szoktak menni az ilyen szolgalegények.

Akarta a bagoly éppen Kolozsvárra menni, de ráhagytam, mert annyi tapasztalatom volt már az emberek felől, hogy tudjam: engedd, hogy kitalálják a gondolatodat, mert akkor jobban szeretnek. Ezt a jelen példa is bizonyította, mert mindjárt láttam, hogy félig a pártomra billent a sipkás. S amikor ezt láttam, abban a pillantásban már azt is elhatároztam, hogy a billenés másik felét sem hagyom nála, minek okából úgy kezdtem beszélni hozzá, mint a mesében a szegény legény a mindentudóhoz. Vagyis kikérdeztem őt, hogy melyik város milyen messze van, s azokat milyen népek lakják; hol milyen szokások uralkodnak, s itt vagy amott szebbek-e a lányok? S amikor azt láttam, hogy ő dicsekvésből még azt is tudja, amit nem tud, akkor már olyanokat is kérdeztem tőle, hogy hol mikor kél és nyugszik a nap, hol vegyítenek legtöbb vizet a borba, hol miképpen fúj a szél, hol uralkodnak a bolhák, s hol inkább a legyek? Miután ezekre is mind feleletet adott nekem, így szólottam nagy elismeréssel:

- Sokat köszönhetek az Istennek, hogy egy ilyen kitanult embert hozott az utamba!

Azzal a kutya felé fordultam, mondván:

- Ne félj, Bolha, mert amíg ilyen emberek vannak, addig célt nem tévesztünk!

Bolha ránézett a sipkásra, azután hunyorított nekem egyet, és hamiskásan mosolygott.

- Huncut kutya ez, az egy szemivel! - mondta a vasúti.

- Nem túlságosan huncut ő - feleltem -, csak éppen örvend, hogy velem együtt utazhatik.

- Együtt?! S te azt miképpen gondolod?

- Hát miképpen gondoljam?

Úgy láttam, hogy erre valami rosszat akart felelni a sipkás, de hirtelen mégis elhallgatta a szót, és hegyes szemekkel gondolkozni látszott.

- Bajos dolog - mondta.

- Vajon; s miért?

- Azért, mert akármilyen kutyát nem vesznek fel a vasúti kocsiba.

- Hát ez akármilyen?

Az ember megnézte Bolhát jobban, aztán kijelentette:

- Hát bizony vak is, nagy is, mocskos is.

Ez mind igaz volt, de én mégis a kutya mellé álltam, mondván:

- Hát ez már ilyen, s a vonat sem lesz mocskosabb tőle.

- Legalább szófogadó-e? - kérdezte.

- Ha nem muszáj, nem felel - mondtam.

Erre a sipkás újból megnézte a kutyát, egy kicsit tekergette a fejét és hümmögött, majd valami olyant mondott, hogy ő megpróbálja s közbejár, hátha! Ezzel el is indult egyenesen be a vasúti házba, s egy kicsi idő múlva másodmagával jött vissza. Fekete ábrázatú fiatalember volt, akit magával hozott; a fején piros díszítésű sipka, kék zubbonya neki, s fekete nadrágja. Most már helyes úton vagyunk, gondoltam magamban, mert hiszen a fiatalúr már teljesen hivatalbélinek látszott és nagy intézőnek. Hozzám nem szóltak ugyan egy szót sem, hanem közrevették ketten a kutyát, s megtekintették oldalból meg előlről, s meg tüzetesen hátulról. Aztán az uras hivatalbéli mondott a másiknak románul valamit, s engemet elmellőzve, visszament a házba.

- Hát féljeggyel felveszi - szólott az én emberem.

Egyszerre nagy örömet éreztem, de a pénz is felsóhajtott a zsebemben.

- S az mennyi, az a fél? - kérdeztem.

- Kolozsvárig valami háromszáz lej.

Hamar számítani kezdtem magamban, hogy Bolháért háromszáz, értem hatszáz: az összesen kilencszáz. S akkor marad még kétszáz.

- Csak kétszáz!? Hát én egész ősszel s egész télen s fél tavasszal szolgáltam ezért a pénzért!

Furcsa nyomást éreztem a mellemben, amilyent sohasem azelőtt. S a nyálam mintha ecetes lett volna. Egyszerre marcangoló méreggel teltem el, s úgy néztem a vasutat, ahogy a falusi kutya nézheti az idegen embert. Aztán azt gondoltam, hogy inkább gyalog megyek, de én nem adom a drága pénzt, életem akkora vagyónát!

S amint így háborogtam volna, egyszerre rám szólt az ember:

- Lekésel, s akkor nézheted a kutyát!

- Jobb is, ha én nézem, mert az kevesebbe kerül - feleltem.

- Hát akkor csak nézzed!

Duzzogott, és el akart menni, de akkor a vágy megint fellobbant bennem, hogy utazzam, futó vonaton, fűttyös mozdonnyal; hogy vitessem magamat, Bolháson és boldogan, bele a nagy világba!

- Mikor jön a vonat? - kérdeztem.

- Tíz perc múlva.

- No, jöhet, mert nem haragszom reá.

- A jegyeket megvegyem-e?

- Meg, szegényeket.

- Akkor adj ide kilencszáz lejt!

A zsebembe nyúltam, s abban a pillanatban olyan gondolatom támadt, amiért a mai napig is dicsérem a fejemet.

- A jegyek csak Szentmiklósig szóljanak, mert ott az ángyomat meg kell látogatnom.

- Hát ott meg lehet hosszabbítani - mondta a sipkás.

- Az ángyomat-e?

- Azt is, s a jegyeket is.

- Hát én nem hosszabbítok, mert a frisset jobban szeretem.

Addig s addig, amíg mégis úgy lett, ahogy én akartam. Vagyis a vasúti megváltott nekem egy egész jegyet, a Bolháknak egy felet, s a kettőért elvett háromszáz lejt. Amikor a jegyeket a kezembe vettem, úgy éreztem, mintha mindegyik ujjam rügyeket akart volna hajtani. Az öröm táncán keresztül néztem és forgattam őket, s csak idő múltán vettem észre azt is, hogy a Bolha jegye likas, az enyém pedig nem.

- Hát a kutyáén mért van ablak? - kérdeztem.

- Azért, mert erről ismerik meg, hogy kutyára szól, s nem gyermeknek.

A felelet helyesnek tűnt, s emiatt én nem is kérdezősködtem tovább. Inkább a kigyózó vaspályát kezdtem figyelni, s a messze távolt, hogy nem jön-e a vonat? Közben észrevettem azonban, hogy a sipkásnak süllög még valami a fejében. Bátorítólag néztem hát reá, a pedig atyailag így szólt:

- Ha ügyes tudnál lenni, a féljegynek az árát Szentmiklóson visszakaphatnád.

Ennél jobbat én sem hallottam régen.

- S azt hogyan? - kérdeztem.

A kutya szófogadó-e?

- Abban nem lesz baj.

- Akkor hallgass ide! - kezdte a sipkás. - Amikor bejön a vonat, s fel kell szállani, akkor én is ott leszek, s a többit aztán megmagyarázom.

- Maga is olyan, amilyen én voltam az iskolában - mondtam.

- Hát te milyen voltál?

- Én olyan, hogy a földrajzot térkép nélkül sohasem tudtam.

Még váltottunk ilyenféle szavakat, de aztán feltűnt a vonat, s szerencsésen bé is görgött az orrunk elé. A sipkás alig tekintett széjjel, már átlátta a helyzetet, s a következő pillanatban felszökött a vonatra, ott békukkintott egy ajtón, majd visszafordult és sürgetően leszólt:

- Gyertek!

- Gözösre, Bolha! - vezényeltem én is, mire már fenn is voltunk mind a ketten. Egy olyan fülkébe találtunk bemenni, ahol két pad volt jobbról, kettő balról, de ember rajtunk kívül egy sem.

- A kutyát a pad alá! - rendelkezett a sipkás.

- Hát azt mért?

- Csak.

- Én nem szégyellem őt, hogy eldugjam.

- Hát akkor fújd fel!

Nagyon izgulékony volt, és el akart mérgesen menni. Én azonban az egyik kezemmel megragadtam a karját, a másikkal pedig a pad alá irányítottam Bolhát.

- Most jól van-e? - kérdeztem.

- Eddig jól, s most ülj hamar a tetejébe!

Engedelmesen odaültem a kutya tetejébe a padra, s a hátizsák a két lábam közé került, le a földre. Akkor a sipkás megvizsgálta minden oldalról a telepedést, majd így szólt:

- Kutya nincs!

- S mikor lesz? - kérdeztem.

- Szentmiklóson, amikor leszállsz. Addig kutya nincs! Érted? Ülj úgy, és egyet se mozdulj! Amikor pedig jön majd a kalauz, s kéri a jegyeket, akkor csak a magadét adod oda neki, az egészet. S a felet nem, a kutyáét! Érted? Hanem amidőn aztán Szentmiklóson leszállsz, akkor már eléveszed a felet, odamész a vasúti pénztárhoz, s visszakered a pénzt, mivel a jegy használva nem volt. Érted?

- Én igen - mondtam.

- Akkor szerencsés utat! - szólott a sipkás, és azzal serényen kiment.

Szerettem volna felállni, hogy utánanézzek, mert egyszerre az jutott eszembe, hogy ezt az embert hátulról még nem is láttam. Meggondoltam azonban, és nem mozdultam a helyemről; mégpedig először azért, hogy a kutyát valahogy meg ne lássa illetéktelen; másrészt pedig azért, hogy ha így is meglátná, akkor ne én legyek a hibás, hanem a sipkás.

Ültem hát, és vártam.

Nem mondom, egy kicsit dobogott a szívem, de az nem is csoda, mert két dolog is volt, amit akkor csináltam legelőször az életemben. Az egyik a vonatra ülés, a másik pedig a kutya eldugása. Így hát csak ültem a kutya fölött, miközben különböző gondolatok forogtak a fejemben. Az egyik percben az, hogy bár megérhette volna édesanyám ezt a percet is, amikor a fia vonatra szállott. A másik percben az, hogy vajon ennek a jelen világnak fia csak úgy lehet az ember, ha először vonaton ül, s másodszor csal, ha egyébbel nem, hát a kutyával?!

Ilyenformán pilinkéztek a fejemben a percek, amikor megnyílt az ajtó, s azon bejött egy vénember, s egy egészen fiatal menyecske. A vénember otthon maradhatott volna, gondoltam magamban; s figyeltem, hogy lám, mit csinálnak. A csomagjukat a magas polcra emelték, majd leültek velem szemben a padra.

- A gyermeknek enni adtál-e? - kérdezte az öreg.

- Ne féljen, nem károsodott meg - felelte a menyecske.

Gondoltam, nyájas leszek, és belévegyülök a beszédjükbe.

- Én is voltam egyszer kicsi - mondtam.

- A bolha most is az - felelte a vénember.

Igen megijedtem, hogy bolhát említvén, a kutyát találta meglátni, s önkéntelenül is lefelé néztem, mire a vénember nevetni kezdett, s így szólt:

- Tán egy meg is csípett?

Most már a menyecske is nevetett.

- Édesapám, magának sohasem jó meg az esze! - mondta kedvesen.

- Hát az fölösleges is - szoltam -, hiszen lám, ész nélkül is milyen kedves leánya van!

Az öreg töredelmesen nézett maga elé, majd így szolt:

- Azért mégsem ártana, ha megjöne.

- Ugyan miért? - kérdeztem.

- Azért, nehogy a kisebbik leányomat hozzád adjam.

Jó, hogy abban a pillanatban elindult a vonat, mert már igen szorult helyzetben voltam. A mozgás azonban segített rajtam, mivel egyszerre a vonat lett a nagyobb személyiség. S ráadásul még egy csizmás uraság is bejött, s két katona. Mind a hárman a túlsó oldalon telepedtek meg, és nem valami barátságosan néztek felénk. Az uraság a táskáját is az ülésre tette, a katonák pedig a két puskát egymás mellé fektették a polcra.

- Hát ágyú nincs? - szolt át az öreg a vitézekhez.

Az egyik katona gorombán nézett reá.

- Mit beszéli maga? - kérdezte.

- Pedig itt az ablakon ki lehetne duvasztani - felelte az öreg.

Féltem, hogy hirtelen megverik a vénembert, s emiatt békítőleg szoltam közbe:

- Gondoljunk inkább az anyósokra, s ne az ágyúra!

- Jobb az ágyú! - mondta az uraság.

A szava darabosan hangzott, de mégis mindenki nevetett rajra. Én is vidultam a többivel, mert ez alkalommal is kiderülni látszott, hogy a sok baj között milyen hasznos találmány az anyós. Azelőtt ugyanis mindenki ingerkedett a másikkal, de mihelyt az anyósokat felemlegettük, az egyetértés rögtön megszületett. Egy negyedóra múlva már olyan duruzsolás folyt, mint amikor az eső permetezik. Én a véremlerrel melegedtem beszédbe, de úgyannyira, hogy még Bolháról is egészen megfeledkeztem.

De sőt, Bolha is megfeledkezett magáról, ami nagy bajt okozott.

Az történt ugyanis, hogy a kalauz bejött, s nagy hivatalossággal kihirdette, hogy fel kell mutatni a jegyeket. Hát erre én is elővettem az enyémet, az egész jegyet, de hogy még van egy fél, azt csak én tudtam. Először a túlsó oldalra ment a jegyvizsgáló, s amikor onnét átjött, akkor is engem hagyott a legvégére. Végre elvette tőlem a jegyet, s hát amint nézte volna, egyszerre erősen kezdte fintorgatni az orrát.

- Miféle bűdösség van itt? - kérdezte.

Úgy nézett reám, mintha engemet vett volna gyanúba.

- Hát én honnét tudjam, amikor még az sem tudja, aki érzi! - feleltem.

Intett, hogy álljak fel.

Én már tudtam, hogy mi lehet a baj, de azért felálltam, s ha külsőleg bátornak látszottam is, a bensőmben annál több volt a nyárfalevél. A kalauz megnézett a környékemen mindent, de a bűdösség fészket nem tudta felfedezni. Végre a többi utast is sorra vette a szemével, és megkérdezte:

- Hát maguk nem érzik?

A vénember jókedvvel felelte:

- Nekünk tilos.

- Miért volna tilos?

- Kisebbségiek vagyunk, azért.

De már a csizmás odajött és nagyokat szippantott.

- Én érzem! - mondta.

- No, az jó - szólt belé az öreg -, legalább ketten megosztoznak.

Intettem az atyafinak, hogy ne hergelődjék, mert háborút fog előidézni; s nem is szólott többet. S abban a várakozó csendben a kalauz és az uraság kutatni kezdtek; én pedig már biztosan tudtam, hogy a bibliában meg van írva a világ vége. Anyámra gondoltam, hogy az ő lelke engemet erősítsen meg, s vártam. Kis idő múlva az uraság elvette a hátizsákomat a helyről, és benézett a pad alá, majd abból a helyből felállt, és paposan így szólt:

- Itt egy kutya van.

Erre a kalauz hajolt le, megfogta Bolhának a gyapját, és kihúzta a napvilágra.

- Kié ez a kutya? - kérdezte.

Bolha engemet nézett, s én a kalauzt.

- A tiéd? - kérdezte megint.

Úgy meg voltam rettenve, hogy szinte már az akasztófát láttam magam előtt, minek következtében gyalázatos módon így feleltem:

- Az enyim nem!

- Hát téged néz!

- Valakit neki is néznie kell!

- Szóval nem a tiéd?

Gondoltam, hogy jó az Isten; s valami csodát talán tenni fog, s ennek a reményében megint azt mondtam:

- Nem az enyim!

Hanem ez újabb áruló szavam után a félelem egészen megforrósodott bennem, mert a kalauz a beszéd után cselekedni kezdett. Vagyis a likasztó szerszámot a bőrtáskájába tette, a kutyát pedig a háti gyapjánál fogva két kézzel megragadta, s amúgy a földről felemelte, és elindult véle az ajtó felé. Úgy vitte, mint egy juhot. S amikor én ezt láttam, nekem bizony a nagy türelmes szentek jutottak az eszembe, ami nem is csoda, mert hiszen Bolha úgy nézett engem azzal a szép barna szelíd félszemével, hogy abban több jóság és hűség volt, mint sok emberi szemben együttvéve. Igen, csak nézett visszafelé reám, és nem harapott; s nem is vakkantott. Szelíd juh lett belőle, abból a vitéz kutyából, aki végigküszködte velem a vadszagú hargitai telet, s aki nem félt soha puskás tolvajoktól, sem csendőrtől, sem pusztító hatalomtól.

Csak nézett, mintha kérdezte volna:

- Hát bajban hagysz, gazdám?

Egyszerre biztató dobolásba kezdett a szívem, s olyan meleg fuvallattal telt meg a levegő, amilyenben énekelni szoktak a madarak. S ahogy a nap is oszlatja a ködöt, úgy kezdte a Bolha szeme is oszlatni bennem a félelmet. Aztán csak azt vettem észre, hogy a lábaim paripásodnak, s a másik pillantásban már felkaptam a hátizsákot, és megindultam a kalauz után.

Az ajtón túl, a vonat tornácán, elejébe álltam, és felemelt fejjel megkérdeztem:

- Mit akar ezzel a kutyával?

- Ledobom, mint a fenét - mondta a kalauz, és letette Bolhát a földre.

- Csakhogy én is itt vagyok! - feleltem neki, és szembefeszültem véle.

Ekkor a többiek is kijöttek a fülkéből, hogy lássák, miképpen alakul a kutya körül a háborúság. A vasúti gerjedten nézett reám, majd amikor látta, hogy többen nézik őt várakozva, egyszerre rám kiáltott:

- Te is mars, bűdös kutyáddal!

S a kiáltás nem volt elég, hanem utána rögtön megragadott, hogy talán ledobjon a futó vonatról. Hanem ezt a megragadást elég rosszul tette, mert még mielőtt a lábát is megvethette volna, Bolha elmordulta magát, s ha a vasúti bé nem ugrik hamar az ajtón, úgy rászökött volna, mint egy oroszlán. De jó volt ez így, s áldani lehet a kalauz serénységét, mert különben város helyett a tömlöcbe kerültem volna már az első napon. Így pedig a Bolha vitézsége folytán egyedül maradtam a tornácon, és büszke voltam állapotomra. Olyan büszke, hogy még a szegyenemet sem éreztem azért, amiért én kétszer is megtagadtam Bolhát, aki ilyen hősiességgel fizetett vissza nekem.

- Győztünk, Bolha! - mondtam, és simogatni kezdtem őt.

Abban a percben azonban megdőngette valaki belülről az ajtót, s kiabálni kezdett:

- Nyisd ki!

- Én nem zártam bé! - feleltem.

- Igen, de ott van a kutya.

Megismertem, hogy a kalauz, s így feleltem neki:

- Itt nincsen semmiféle kutya. Itt csak szelíd juh van, kit a gyapjánál fogva bátran vinni lehet.

A vasúti így folytatta:

- Majd megadom neked, gazember! Most már tudni lehet, hogy tiéd a kutya.

- Most az enyim - feleltem vissza. - De az előbb a magáé lett volna, ha el nem fut vala.

Egy ideig csend lett, aztán megkérdeztem:

- Hát bűdösség még van-e odabent?

A vénember szólt ki az ajtón, mondván:

- A kutya itt felejtette a jegyét.

- Azt tudom, hogy nem, mert itt van a zsebemben! - kiáltottam vissza.

Erre jót nevettek, én pedig nem folytattam tovább a szót, hanem, a legfelső lépcsőre leültem, és azon kezdtem gondolkozni, hogy a következőkben most már mitévő legyek. Sok minden járt a fejemben, de annyi eszem volt, hogy bélássam: a háborúságot folytatni nem lehet, mert rám gyűlnek az összes vasútiak, s valamelyik talán még agyon is találja löni a kutyát. Legjobb lenne

hát leszökni a vonatról, ha az egy kicsit lassabban menne. Nekem is, Bolhának is. S akkor, mintha a lassító angyalok beleláltak volna gondolataim közé, hát lassítani kezdett a vonat, jobban és jobban. Felálltam a lépcsőről, s megragadva a vaskorlátot, előrenéztem. Egy háziköt láttam, s előtte egy embert, aki feszesen állott, és piros zászlóval várta a vonatot.

- Végy búcsút, Bolha! - mondtam a kutyának; majd hamar a másik oldalra kerültem, s be sem várva, hogy a vonat egészen megálljon, hamar a hátizsákkal leszöktem, s le utánam Bolha is. S mintha a kedvesem hívott volna, kezdtem sebesen a vonat mellett visszafelé szaladni. Bolha megelőzött engem, s úgy futottunk vígan. Hallottam, hogy valaki kiabál is utánunk, de az nem számított. Már jól elhagytuk volt a vonatot, amikor megálltam, hogy visszanézzek.

Nem jött senki felénk.

Így már félig meg voltunk szabadulva, s egészen is megmenekedtünk nemsokára, mert a vonat tovább ment, s vele tovább a kalauz is.

Szép napfényes idő volt, s a mező szélén leültem egy dombra. Bolha is mellém kuporodott, s így ültünk ott ketten. Én néztem a virgonc madarakat és a mezők zsendéit; s Bolha is olyan bölcsen szemlélte a csecsemővilágot, mintha nem is kutya, hanem nagy tudós lett volna. Mivel a dolgunktól ráértünk, elég huzamosan nyugtattuk itt magunkat. Olyan huzamosan, hogy már szerettem volna, ha arrafelé jött volna Surgyelán vagy valami tapasztalt ember, akivel beszédet lehetett volna vegyíteni. Surgyelán azonban nem jött, sem másféle tapasztalt ember, hanem csak egy leányocska. Ha észbeli nyereségre nem is, beszédre azért jó lesz, gondoltam magamban, s amikor annyira közel ért volna a mezei ösvényen, megkérdeztem tőle:

- Hova megy, Zsuzsi?

- Zsuzsi maga! - felelte vissza.

- De azért mégis megy valahova.

- Igen, egy rendes fiút keresni.

- Hát az én személyem nem lenne jó?

Erre jól megnézett engem, s azt mondta:

- Nem hinném, mert én rendes fiút keresek, s nem úti csavargót.

Csúnya beszéd volt ez egy kislánytól, s hálát is adtam az Istennek, hogy nem tetszett meg fogékony szívemnek, mert úgy máskülönben jó formája volt. De ha én balszerencsével kezdtem is, a sors szellője fordult egyet, vagyis Bolhának küldött egy társat. Más szóval, egy kutya jött oda hozzánk az őrház felől, nem is nagy s nem is kicsi. A farka kurta volt és fürgé, a színe fehér, de barna foltokkal, s a szőrzete nem gyapjas, hanem olyan, mint a szarvasmarháé. Erősen szaglászva és szorgosan aprózott felénk, s én mindjárt elneveztem svájcerkutyának. Nem tudom, hogy Bolha minek nevezte el, mert ellenségesen nézte, majd morogni is kezdett. Az ő morgása azonban nem volt őszinte dolog, mert lomposan felállt, odament az idegen kutyához, és harapás helyett szimatolni kezdett. Valamit érzett, a fejét egy kicsit feltartotta utána, majd kifeszítette a derekát és a lábait, mintha nyújtózott volna, s a két hátulso lábával vakarni kezdett. Aztán ismét megszagolta a másikat, mint aki kétszer is megtapasztal valamit, nehogy tévedésbe essék. Akkor a jobbik első lábat felemelte, és a tarkának a nyakára tette.

Én egy kicsit haragudtam Bolhára, hogy komoly és vén kutya léte-re úgy viseli magát, mint egy piszli. De nem szóltam semmit. Inkább a szememet a messzi mezőre függesztettem, s arra gondoltam, hogy ő tudja, mi tetszik neki, s nem én. Aztán a fejemet a tenyerembe hajtottam, s ahogy úgy sötétbe borulva ültem, a kisleány jutott eszembe, aki az imént előttem elment. Így

gondolkoztam egy ideig, de aztán a fejemet felemeltem, és magam is felálltam, s hát a két kutya sehol sincs. Jobban körülnéztem, s akkor vettem észre, hogy jól elmentek az őrház felé.

Elindultain magam is arra, nehogy Bolha valami olyan bajba találjon keveredni, ami az utunkat ismét elárkolja esetleg.

Csak az őrház kicsi udvarán értem utol őket.

- Ügyelj magadra, Bolha! - szoltam is neki, de ő reám sem nézett, mintha sohasem ismert volna engem.

Sok fájdalommal bólogatni kezdtem erre, s hát éppen akkor egy leányka jött ki a kicsi őrházból. Okos szemű barna gyermek volt, úgy kilenc-tíz éves.

- Kié ez a csúf kutya? - kérdezte tőlem.

- Hát nem ide tartozik? - mondtam.

- Ez a nagy lombos nem.

- Azt tudom, hogy nem - feleltem -, de az a másik, az a csúf! Az talán ide?

A leányka nehezen akart hinni a füleinek.

- Maga mit mond? - kérdezte.

- Én azt, hogy ez a svájcer a ti kutyátok-e?

- Svájcer, aki kérdi! - sértődött meg a gyermek, s úgy fordult szembe velem, mint aki hősi bátorságot tanúsít. A tarka eb azonban, akit ő védett, nem tanúsított hasonlót, mert Bolha úgy a földre terítette, mintha lábai nem is lettek volna. S ott a földön ráncigálni kezdte, s hengergetni, mint egy kicis párnát. Beszéd helyett én is s a leányka is azt néztük, hogy miképpen játszadoznak a kutyák. Először csak gomolyogtak, s kacagva morogtak, de aztán harapni is kezdték egymást, olyan dühvel és marcangolással, hogy az játék immár nem lehetett. S a tarka mindig alól, s foszlott valósággal a hő csatában, amely úgy feldagasztotta az én mellemet is, hogy nagy büszkeségemben így szoltam:

- Bátor kutya ez a tarka kutya!

Erre a leányka futni kezdett a kicsi ház felé, s közben egyre kiáltotta:

- Édesapám! Egy csúnya nagy kutya eszi meg Zsemlét! Eszi meg Zsemlét!

Ebből megtudtam, hogy a tarka kutyát Zsemlének hívják; s meg azt is, hogy a gyermeknek édesapja is van, aki a házikóban rejtőzködik. S mindjárt utána az jutott eszembe, hogy én itt Bolha miatt csakugyan könnyen bajt láthatok, ha az eléjövő ember is olyan puzduri lesz nagyban, mint a leányka kicsiben. Szoltam is Bolhának, hogy a tarka kutyával hagyjon fel, de ő nem hallgatott reám, sem az első szóra, sem másodszor. A harmadikra pedig kilépett egy ember a házból. Ahogy őt megpillantottam, az okosság mindjárt azt súgta nekem, hogy így szóljak:

- Bocsánat, tekintetes úr!

Ezzel a mondásommal annyira megtiszteltem az előbukkanó embert, aki bakter volt nyilván, hogy egyszerre oly szelíd lett, mint az ibolya. Meg is állott jöttében mindjárt, mintha ott hajtott volna ki a földből. Hajadonfőn volt, törődött rossz zubbonyban és sáros csizmában. A fekete haja ciheresen állott a fején, s nagy bajuszának a szálai erősen kiállottak a rendből. Ebből az állapotából arra következtettem, hogy szundítással foglalkozott odabent a házban.

- Mi a baj? - kérdezte, miközben sűrűn pislogott a napfényben.

- Itt elég nagy baj van - mondtam -, mert a kutyámat az udvarába vonzotta Zsemle.

Erre a bakter megnézte a kutyákat, akik időközben ismét szelídebbre vették a játékot, majd a bajuszt rendezgetve így szólt:

- Nem baj, nem kerül pénzbe.

- Pénzbe nem, de időbe igen.

A bakter, szavam ellenére is, könnyen vette a dolgot, mert legyintett egyet, s leült egy korhadó padra.

- Ráérnek, nem járnak hivatalba - szólott ismét.

Úgy láttam, hogy jóféle természetes embert találtam benne, s közelebb húzódtam hozzá.

- Én sem szeretem a kávé - mondtam neki, mire ő rám nézett, hogy én mit beszélek, hiszen kávéról semmi szó eddigelé nem esett.

- Azt te mért mondod? - kérdezte.

- Én azért, mert maga sem szereti.

- Hát azt honnét tudod?

- Én onnét, hogy ráöntötte a kutyára.

- Milyen kutyára?

- Hát erre a Zsemlére!

A bakter vizsgálódva nézett a kutyára, de fel is fedezte hamar a beszédem értelmét, mert így szólt:

- Csakugyan! Olyanok azok a barna foltok rajta, mintha kávéval öntötte volna le valaki!

- No, Bolha! - kiáltottam oda. - A zsemle mellé kávé is van!

A bakter jót kacagott ezen a dolgon, s megkérdezte:

- Hát a tiédet Bolhának hívják?

- Annak.

Úgy látszik, azt határozta magában, hogy barátkozni fog velem. Mert a leánykát ugyanis béküldte a házba, hogy lásson az ebéd után; engemet pedig azzal tisztelt meg, hogy helyet mutatott maga mellett a padon. Erre én a hátizsákot le sem tettem, hanem azzal együtt odaléptem, s helyzetet vettem, hogy leereszkedjem a padra. De ahogy éppen leültem volna, megreccsent alattunk a pad, s hát a másik pillantásban már a földön ültünk. Mégpedig úgy, hogy a bakter alól, s én az öliben a hátizsákkal. Hirtelen helyzetünkben nem szórtunk semmit. Szó helyett én is felálltam inkább, és visszafordultam, hogy segédkezzem neki is.

Amikor aztán ismét talpon voltunk, így szólt a bakter:

- Tedd le a fenébe azt a hátizsákot!

Hát én le is fejtettem rögtön a hátamról, s ahogy a földre dobtam, szemrehányóan így szóltam hozzá:

- No, lehúzkod-e még az embert?

Ezt azért mondtam, hogy a hibát magamról eltereljem, s hogy a bakternek kedvében járjak. Nemigen értem azonban célt, mert az ember nem reám figyelt, hanem a padot igyekezett visszatákolni ülhető állapotba. Készségesen melléje állottam, s úgy néztem az igyekezetet, amely azonban semmiképpen nem akarta meghozni az eredményt.

- Nagyon korhadott volt - mentegetődzött a bakter.

- Ha az enyém volna, jól megszidnám - mondtam neki.

Az ember úgy pillantott reám, mintha nagy eszmét adtam volna neki; majd hirtelen úgy felrúgta a rozoga tákolmányt, hogy még a kutyák is tovább futottak ijedtükben.

- Erős lehet a tekintetes úr! - szóltam dicsérettel.

- Én erős, mert szerettem ezen a padon ülni - felelte.

Abban a percben nagyon hasznos gondolatom támadt.

- Deszkája s szerszámja van-e? - kérdeztem.

- Van, miért?

- Azért, hogy csináljunk egy újat.

A bakter rám nézett, majd megfogta a kezemet és így szólt:

- Téged az Isten küldött ide.

- Engem, mért?

- Azért, mert nálad nélkül ide új pad sohasem lett volna.

Ennek a fordulatnak én is nagyon megörvendettem, mert egyrészt szerettem építeni; másrészt pedig tudtam, hogy ennek a további utazás dolgában hasznát fogom venni. A munka előtt a jókedvünk is annyira tágra nyílt, hogy amikor a bakter elészede a deszkát és a szerszámokat, már énekelhettünk is volna. Mivel korábbi időmben faragással sokat mesterkedtem volt, a padcsinálásnál én lettem a főszakértő. A bakter gyönyörködéssel nézte a készülő padot, de irigykedéssel a tudásomat. Ezért úgy végeztem a munkát, mintha én csak dolgoznám, ő pedig az ő nagyobb tudásával felügyelne reám. Ha például egy deszkavéget levágtam, vagy egy szeget valahova belévertem, mindig megkérdeztem tőle, hogy így jól van-e? Közben a tavaszról beszélgettünk, majd pedig arról, hogy milyen nagy mester az élet, hogy ilyen jól összehozza az egymásnak való embereket.

Egy óra sem telt belé, a pad már készen állott.

- Még a vasúti főnök is ülhetne rajta - mondtam.

- Ő nem itt fog ülni - szólt a bakter.

- Hát hol?

- A tömlőcben.

Körülnéztem, hogy valaki nem hallotta-e meg a dolgot, mire az ember megkérdezte:

- Tán félsz valamitől?

- Igen, a vasúti hatalmaktól. Mert ugyanis nekik köszönhetem, hogy most itt vagyok.

- Hogyhogy? - kérdezte a bakter.

- Majd elmondom azt is - feleltem neki -, ha már ennek a padnak semmi hiányossága nem lesz.

- Hát van még hiányossága?

- Van.

- Ugyan mi?

- Az, hogy még nem ülünk rajta.

Rögtön tessékelttem is őt, hogy üljön rá, de éppen úgy, ahogy a másikon szokott volt ülni. Amikor ezt meg is cselekedte, én ismét felvettem a hátizsákot és várakozással álltam.

- Tán nem akarsz elmenni? - kérdezte a bakter.

- Én nem.

- Hát?

- Ha szívesen látna, én is leülnék - mondtam.

Az ember megértette a játékot, s ahogy azelőtt intett volt, úgy intett most is, hogy foglaljak helyet. Én nem is kérettem magamat, hanem leültem.

Egy ideig szótlanul ültünk.

- Nem akar leszakadni - mondtam.

Éppen abban a percben kijött a leányka, s jelentette, hogy az ebéd megvan. A bakter felállott, s azt mondta nekem, hogy tegyem le a hátizsákot, s menjek véle, mert ebédre szívesen lát. Bementünk a kicsi házba, s hát ott egy nagy porcelántálban gőzölög valami az asztalon. Odaültünk melléje, s a gazda már biztatott is.

- Végy magadnak, jó paszulykaleves.

Én vettem egy jó tányérral, s megkérdeztem:

- Miért mondja, hogy paszulyka?

- Azért - felelte a bakter -, mert ami paszuly, az nagy szemű; mi pedig a nagyszeműt már megettük a télen, s így csak paszulyka maradt.

- Minél kisebb, annál jobb - mondtam kedvet gyarapítva, mire a bakter odaszólt a leánykának:

- Hát akkor mákot kellett volna főzni, Sárika!

Én is tréfára vettem a dolgot, s azt mondtam a gyermeknek:

- Bizony, s főzés előtt meghámozni!

A gyermek úgy nézett minket, mint egy bajszos bolondot és egy pelyhedző bolondot. Gondoltam hát, elvezetem másfelé a beszéd fonalát, de azért a házban tartom.

- Hát asszony nincs? - kérdeztem tehát.

- Nincs, jelenleg - mondta a bakter.

Ebből könnyen lehetett tudni, hogy ha asszony nincs is, de volt.

- Tán nem halt meg? - tudakozódtam.

- Amíg a kezem alatt voltak, addig nem - felelte az ember. - S hogy aztán mi lett véllők, azt már nem tudom.

A szavak mögött sok tapasztalás lappangott, s mivel én nagyon szerettem az emberek háta mögé látni, így szóltam a bakterhez:

- Magam is házasságot forgatok a fejemben, s így nagy jót tenne velem, ha a házasság szentségéről egyet-mást elbeszélne.

Láttam, hogy az ember arcán nyüzsgögni kezdenek a gondolatok. A bajuszát megtörölte, a székből hátrább ült, s a hátát is jobban megvetette, mint aki egészen úr a maga dombján.

- Sáríka, menj ki, s nézd meg, hogy a kutyák mit csinálnak! - mondta a gyermeknek; s mikor Sáríka kiment, a szemét összehúzta, hathatósan reám nézett, és így szólt:

- Ha meg találsz házasodni, soha többet az én házamba be ne gyere!

Nem tudtam elgondolni, hogy ennyi szigorúság idáig hol rejtőzködött ebben a szelíd emberben. Gondoltam, egy kissé elhajtom a csípős legyeket róla, s így szóltam:

- Jó, hogy kimondá ezt a tilalmat, mert most immár háromszor is meggondolom a házasságot. De, aki háromszor meggondolja, az negyedszer mégis megteheti. Éppen azért arra kérném, hogy mondjon még valamit a házasságról.

A bakter legyintett, s abban az volt, hogy jobb, ha nem beszél.

- Hány felesége volt? - kérdeztem.

- Nekem három.

- S mennyi ideig tartotta őket?

- Az elsőt két esztendeig, s a másik kettőt is együttvéve addig. Az elsőt akkor vettem, amikor megnyertük a háborút.

- Megnyertük?! - csodálkoztam. - Hiszen nekem apám örökké azt mondta, hogy elvesztettük!

- Ti el, ha magyarok vagytok, de mi románokul megnyertük. S amikor benne voltunk a nagy diadalban, gondoltam, hogy én is meggyarapodom, s hódítottam magamnak egy magyar feleséget. Attól lett volt ez a Sáríka.

- S aztán hova tűnt az a magyar asszony? - kérdeztem.

- Elkergettem, mint a madarat.

- S hát a másik kettővel mi lett? - folytattam.

- A másik kettővel az, hogy a második egy mozdonyvezetővel megszökött; a harmadikat pedig a tavaly ősszel kiveztem ide a rétre, s megmutattam neki, hogy merre vezet Szeben felé az út.

Csodálattal néztem a baktert, aki a balfogásokat ennyire kimerítette.

- Hát a szerencsét újból nem próbálja meg? - kérdeztem.

- Én nem - mondta -, mert az én bibliámba ez a három elég.

Eme szavak után a paszulyka mellé tettük a három asszonyt, s hallgattunk egy ideig. Aztán a bakter reám fordította a szót, s az iránt érdeklődött, hogy én honnét jövök, ki vagyok, s merre akarok menni? Én elmondtam neki mindent, s legfőképpen azt, hogy miképpen jöttem Madéfálvától idáig a vonaton. Amikor azt beszéltem el, hogy mi módon vették fel Bolhát féljeggyel a vonatra, úgy kezdett kacagni, hogy még a könnyei is megcsordultak. Akkor tudtam meg, hogy Madéfálván egy elhasznált jeggyel milyen mókát üzött velem a két vasúti, s a kutya cégére alatt kilopták a zsebemből a pénzt.

- No, azok sem voltak jobbak, mint a maga három felesége! - mondtam.

Ennek utána s folytatólag, arra terelődött a beszéd, hogy én miképpen tudnék úgy utazni tovább a vonaton, hogy Bolhát is magammal vihessem. A bakternek játszi kedve volt nyilván, mert azt mondta, hogy az olyan nagy kutyák, mint az enyém, külön kocsiban szoktak utazni. Ha tehát én sem akarok rangban lemaradni, utazzam a saját kutyám titkárja gyanánt. Ellenben, ha tovább is falusi fiú és falusi kutya gyanánt akarnánk menni, akkor ő majd gondolkozni fog, hogy mitévők lehessünk. Furcsa és bolygató beszéde miatt engem titkos félelem kezdett szorongatni, mert egy csicsói öreg csizmadia jutott eszembe, aki azt szokta mondani, hogy a falaknak is füle van. De én, minden félelem ellenére, mégis vágyódtam arra, hogy még sok ilyenfélét beszéljen, mert szerettem volna megbátorodni magammal is. Ha egy kicsit ihatnám, gondoltam magamban, akkor tán tudnék is vitézségben a Bolha titkárja lenni. Nagy óvatossággal oldalba kerültem tehát a beszéddel, s így szóltam a bakterhez:

- Sokfélék az emberek.

- Sokfélék bizony - felelte. - Mert vannak, akik bekapják a forró kását; s megint vannak, akik csak kerülgetik.

Megérhettem, hogy ezt reám célozta, de én védekezés helyett mégis kitartottam az előbbi tervem mellett, s éppen azért így folytattam:

- Beszélni a kásás emberekről is lehet, de a gondolkozókról még inkább. Én pedig ezekről az utóbbiakról állítottam, hogy sokfélék. Mert ne menjünk messze, hanem vegyük csak a kettőnk közül magát, aki az előbb azt mondá, hogy majd gondolkozni fog, vajon én s a kutya miképpen tudhatnánk a vonaton tovább utazni. S tételezzük fel, hogy a tekintetes úr mellett még két másik okos ember is ezen gondolkodik. Mármint vannak akkor hárman. Igende, amikor csakugyan törni kezdik a fejüket, akkor az egyik úgy tud legjobban gondolkozni, ha egyedül van; a második úgy, ha közben valami jó italt élvez; s a harmadik pedig úgy, mint a tekintetes úr, vagyis ha másodmagával van.

- Hát te most tévedsz! - mondta büszkén a bakter.

- Lehet, de kérdés, hogy miben - feleltem.

- Abban, fiam, hogy én nem úgy tudok legjobban gondolkozni, ha másodmagammal vagyok. Hanem úgy, ha közben valami jó italt élvezek!

- Hát akkor én kimegyek - ajánlottam neki.

- Meg ne mozdulj!

- Hát akkor?

- Hanem megmozdulok én.

Azzal felállott, s valami rejtékhelyről egy szépen metszett nagy üveget vett elő, amely majdnem teli volt pirosító itallal.

- Szirup-e? - kérdeztem.

- Szirup a nagyanyád, de ez meggy-pálinka! - mondta kevélyen.

- Akkor az erős!

- Erős, de jó.

- Hát akkor csak szopogatni szabad!

Erre a bakter két poharat vett elő; az egyiket eléem tette, s a másikat maga elé. Az enyémben csak egy ujjnyit töltött, s a magáét teli.

- Szopogatni, azt te fogod; ellenben én inni fogom! - jelentette ki; aztán koccintott velem, és bekapta az egészet. Én azonban csak megnyalintottam az enyémet, pedig jó volt. Erre ő ismét telitöltötte a maga poharát, koccintott és így biztatott:

- Na, hajtsd fel te is!

Kihajtottam én is, de utána így szóltam:

- Ha sokat iszunk, a vonatok félremennek!

Felelet helyett a bakter egy órát vett elő a nadrágja zsebéből. Acélszínű óra volt s akkora, mint egy rétes.

- Tizenhárom negyvenhárom - mondta.

- Elég olcsó volt egy ekkora szép óra! - feleltem.

Úgy kezdett nevetni, hogy hadonászott belé, az órával a markában.

- Nem az ára volt annyi, te töktulajdonos! - mondta. - Hanem az idő ennyi, vagyis egy óra és negyvenhárom perc, illetőleg két perc múlva háromnegyed kettő, más szóval tizenhét perc múlva két óra.

- Hát most már mennyi? - kérdeztem.

- Ejnye, a buta szentedet! - kiáltott fel. - Hát nem megmondtam, hogy két perc múlva háromnegyed kettő!

- Hát az nem jár?

Ijedten a fülihez tette az órát, s diadallal mondta:

- Hát ez hogyan járna!

- Furcsa! - feleltem.

- Mért furcsa?

- Azért, mert az előbb is annyi volt.

Erre a hirtelen fordulatra megnézett engem a bakter, majd az órát szó nélkül a zsebibe tette.

- Jobb is, ha elteszi - mondtam -, mert még megigézem.

Nem felelt erre sem, hanem megtöltötte ismét mind a két poharat. Gondoltam, hogy kihajtom ez alkalommal az egészet, hadd lám, ahhoz mit szól.

- Tán nem ezt hívják nálatok nyalogatásnak? - kérdezte.

- Nálunk biza ezt - mondta.

- Hát amikor isztok, akkor mit csináltok?

- Költjük a pénzt.

Tetszett neki, ha sérelem nélkül ilyeneket mondtam, s tovább már egyformán ittunk. Nekem a fejem meleggel telt meg, s úgy megjött a bátorságom is, hogy már olyanformákat kezdtem beszélni, mint ő mondott volt a nagy kutyákkal kapcsolatosan. Egy ideig csodálkozva hallgattott engem, mint a szegény s bátor emberek képviselőjét, de aztán egyszerre s egészen hirtelenül haragra gyulladt, ráütött az asztalra, s villogó szemekkel így szólt:

- Kuss, minoritar!

Nem értettem, hogy katonai vagy vasúti vezényszót vágott-e hozzám, mert akkor nem tudtam még, hogy román nyelven az a minoritar, aki számban és jogban alól van. De nagyon megijedtem. S nézni is nagy esdekléssel nézhettem rá, mert egy kicsi idő múlva a vállamra tette a kezét, és így szólt:

- Most az egyszer nem csinállok bajt neked, a fene egyen meg! De jegyezd meg magadnak, hogy mert ebben az országban mi vagyunk az urak: románok! Akik eddigelé, annyi sok éven át, elnyomatásban éltünk, s jóformán beszélni sem volt szabad érzelmeinket. Most azonban szabad lett! De ahogy mi voltunk, legyetek úgy ti is! Hadd kóstoljátok meg a rabigát, s ne szabadjon beszélni érzelmeiteket! Érted-e, én megtiltom neked!

Furcsa és elrémítő dolog volt, amit mondott. Én olyant még sohasem hallottam, hanem mindig azt gondoltam, hogy a szegény ember mind együvé tartozik, s ha hadakozni kell valaki ellen, akkor a szegénynek kell a gazdag ellen, s a jó embernek a rossz ember ellen. A szemembe könnyek gyűltek erre a megtapasztalt nagy szomorúságra, felállottam az asztal mellől, és csendesen így szóltam:

- Engedelmet kérek, de én nem akartam megsérteni a tekintetes urat. Csupán azt gondoltam, hogy mind a ketten munkával keressük a kenyerünket, s eléfelé törekszünk. Most ellenben látom, hogy a tekintetes úr román, aki uralkodhatik; én pedig szegény székely-magyar vagyok, akinek nem szabad kibeszélni érzelmeimet. Ennélfogva most ismét engedelmet kérek, s elmegyek, hogy megkeressem a kutyámat, s véle gyalog folytassam az utat. Magának pedig az Isten fizesse meg a szíves vendéglátást.

A bakter erre szintén felállott, s láttam, hogy az ő szemében is könnyek úsznak. Megkerülve az asztalt, odajött hozzám, két tenyere közé vette a fejemet, a szemembe nézett, s közben bólogatott, majd így szólt:

- A fene ette volna meg, fiam, ezt a békétlenséget, hogy te magyar vagy, én pedig román. S a harmadik ismét egyéb!

Gondoltam, jobb lesz most már egyetérteni véle, s rá is hagytam, mondván:

- Bár ette volna meg, tekintetes úr.

Erre a bakter ismét megtöltötte a poharunkat, majd a magáét felemelte, és villogó szemekkel így szólt:

- Ne búsulj, fiam, mert jön még olyan idő, ami kiizzadja magából ezt a békétlenséget. S akkor mi ketten együtt leszünk!

Kihajtottuk mind a ketten a poharunkat, s utána a bakter így szólott:

- Most gyere, s készítsük elé az utat!

Erre kimentünk a házból az udvarra, ahol a vasúti megint elővette a nagy órát, megnézte és azt mondta:

- Sietni kell, mert negyedóra múlva jön egy személyvonat, amivel neked tovább kell menned.

- S hogyan? - kérdeztem.

- Azt bízd csak reám - mondta. - Add ide a jegyet!

Odaadtam neki mind a kettőt, mire ő a felet visszaadta nekem, s azt mondta, hogy tegyem az almáriomba; az egész jegyre pedig az új padon ráírt bátran és gondosan valamit.

- A kiszállást igazoltam - mondta, és visszaadta a jegyet.

Aztán a tyúkketrec felé ment, s ott vizsgálódni kezdett. Végre a ketrec mögül egy nagy ládaformát húzott elő, de olyant, ami lécekből volt összeállítva, melyek két-három ujjnyi réseket hagytak.

- Ebbe belefér-e a kutyád? - kérdezne.

- Ilyenbe tesszük?! - riadtam el.

Erre azonban nem felelt, hanem megint kérdést intézett hozzám:

- S hová akarsz utazni?

- Én Kolozsvárra.

- Jól van - mondta; majd pedig az egyik felső lécre nyálas ceruzával írni kezdett. Amikor az írással megvolt, akkor így szólt:

- No, megcímeztem Kolozsvárra egy miniszternek.

- A ládát, de a kutyát tán nem? - mondtam.

- Ezt én jobban értem, mint te - felelte a bakter. Figyelj csak reám: ebbe a ketrecbe beletesszük a kutyát, s majd azzal az intelemmel, hogy a kutya egy miniszteré, feltesszük a ketrecet a szerkocsiba. Tiszta ingyen fogják elvinni, biztos lehetsz!

Úgy meg voltam zűrzavarodva, hogy nem is tudtam, mit mondjak hamarjában. Hát hogyne, hiszen az egészből csak annyit láttam, hogy a kutyát el fogják a szerkocsiba vinni, és odaadják a miniszternek, én pedig többet sohasem fogom meglátni. Ezt el is ejtettem a bakternek, aki azzal nyugtatott meg, hogy a miniszter tőlem vette a kutyát, s én fogom neki kézhez vinni. Ennek folytán a szállítmányt nekem kell kiadni a kolozsvári állomáson, s mindezt ő meg is fogja a vasutasnak mondani.

Így már tisztábban láttam a dolgot, s bele is egyeztem, hogy Isten nevében cselekedjünk meg. Ekkor a bakter ismét megnézte az órát, s tüzetesen így szólt:

- Hamar, mert öt perc múlva itt a vonat!

Erre keresni kezdtük Bolhát, s hát nincsen sehol. Kimentünk a kapun, s el a mező felé. Végre én észrevettem, hogy a távolban valami kutyaféle kiáll a földből, de nem mozdult egyet sem.

Azért mégis arra mentünk.

S ahogy mind közelebb s közelebb értünk, egyre világosabb lett, hogy csakugyan Bolha van ott. S még világosabb az, hogy Zsemle is ott van mellette.

De hiába hívtuk-csalogattuk őket, mert futottak előlünk, mint az öt perc.

Végre a bakter megállt, mire én ránéztem, s ő reám. Nem tudtam, hogy ily fonák helyzetben mit kell mondani, s hallgattam. Félttem is egy kicsit, s nevettem is volna egy kicsit, vagyis az egyik lábamról a másikra álltam. S már éppen szólani vagy tenni akartam valamit, amikor a bakter hátrább tolta a fején a csákót, a füle felett megvakarta a fejét, és így szólt:

- Megette a fene az öt percet!

Azzal megfordult helyből, visszafelé indult, és útközben is tovább vakarta a fejét szüntelenül. Úgy gondolván, hogy ez valami babona, amit ilyenkor csinálni kell, én is vakarni kezdtem a fejemet. Az ember ezt nézte egy ideig, de aztán megállt és sötét indulattal rám szólt:

- Csúfolódsz, te gazember!?

- Én nem, tekinteteses úr! - mondtam.

- Hát akkor mért vakarod a fejedet?

- Testvériségből - feleltem.

A bakter többet nem szólt, s nem szóltam én sem. Lassan és hang nélkül haladtunk vissza a kapu felé. S akkor egyszerre feltűnt a vonat, amint nagy füstölögve közeledett. A bakter megszökte magát, és befutott a házba, ahonnét egy piros zászlóval ugrott elő. Odaállt a ház elé, a zászlót felemelte, s amint ily módon köszöntötte a vonatot, nagy és fontos embernek láttam. Arra gondoltam, hogy vajon elérek-e én is az életben annyit, hogy valahol őrhelyem legyen, s én ott álljak zászlóval a kezemben?

- Hát most mi lesz, tekintetes úr? - kérdeztem tőle, amikor elment a vonat.

- Mindjárt meglátod - felelte.

S azzal elment az udvar végibe, ott a megcímzett ketrecet felemelte, s úgy a földhöz vágta, hogy az egész ketrec összetörött.

- Mért tetszik haragudni? - kérdeztem.

Nem válaszolt semmit, hanem bement a házba, s a zászló helyett egy revolverrel tért vissza. Elszántan fogta a jobb kezében, s rám sem nézett, hanem elindult a mező felé. Elfehéredve mentem utána, s reszkettem minden tagomban, mert láttam, hogy most Bolhának vége lesz. S még arra sem gondolhattam, hogy megvédelmezzem őt a fegyverrel szemben. Ilyen nagy és végső szükségemben tehát, mint máskor is, az Istenhez folyamodtam, s arra kértem őt, hogy tegyen csodát.

S ő tett is.

Mert ahogy a hely színére értünk volna, hát egyszerre Zsemle elindult a bakter felé, s el Bolha is felém.

- Gyere, te haszontalan! - mondta a bakter Zsemlének; s azzal ketten megindultak vissza.

Én is elhoztam a hátizsákot, majd leheveredtem Bolhával együtt a mező közepén. Úgy feküdtünk ott a napfényben és a tavaszban, örülő szívvel és boldogan, mintha nem is történt volna semmi rossz velünk.

Második fejezet

Könnyű dolog a zsendülő tavaszi mezőben elgyönyörködve időzni, de annál nehezebb úgy elindulni onnét, hogy az az út a leghelyesebben vezessen a kitűzött cél felé. De én jó lélekkel mondhatom, hogy megtaláltam az elindulásnak eme módját, ami más szóval azt jelenti, hogy gyalogszerre határoztam magam.

- No, Bolha! - tudattam a kutyával is a döntést. - Letettük a vasúti vizsgát mind a ketten, s most menjünk a bizonyítvánnyal!

Bolha felállott, s örömeiben a két első lábát lelkenedezve emelgette. Láttam róla, hogy most, miután Zsemle mellett eleget tett az ő kóbor és játékos természetének, megint a mi barátságunkra tért, testben és lélekben egyaránt. Ez a kedvemet s a bizalmamat még jobban megacélozta, s késedelem nélkül elindultunk. S mivel leginkább célirányosnak a vasúti vonal mutatkozott, hát ahhoz igazodtam. Három óránál még a bakker nagy óráján sem lehetett több, s úgy gondoltam, hogy ha a jó szerencse megőriz különösebb bajtól, vagyis új bakkerrel s új Zsemlel nem akadunk össze, akkor sötét estig a gyaloglásnak vége nem lesz.

Úgy is lett, ahogy számítottam, mert estig egyet mentünk minden baj nélkül; de sőt még a sötétség leereszkedése után is mentünk legalább egy órát, mert falut csak akkor értünk. Falura azért volt szükség, mert az ismeretlen tájékon s abban a nagy hűvösségben nem akartam szabadban tölteni az éjszakát. Az ember azonban sohasem tudhatja, hogy az élet ferdesége hol kísérti meg. Ezt azért mondom, mert engemet abban a faluban megkísértett.

Ez alkalommal egy leány képében jelentkezett a ferdeség. A dolog úgy történt, hogy amikor beérkeztem a faluba, ott betértem egy szegényebb gazdához, akit éppen az udvaron találtam, amint lámpás mellett fát aprított.

- Vándor vagyok, nagy reményekkel - mondtam neki. - Arra kérném, hogy az éjszakára adjon nekem s a kutyának szállást.

Az ember a favágó csutak mellől egyenesre állt, s előbb nyögött egyet, mert a favágástól fáj a dereka. Akkor reám fürkészett, s azt kérdezte:

- Te nem vagy-e valami csaló?

- Én bizony egyszer-egyszer az vagyok - feleltem.

- Hát most egyszer-egyszer van-e?

- Most nem.

- Hát mikor?

- Amikor az ördöggel találkozom.

Az öregnek tetszett ez a felelet, mert letette a fejszét, és így szólt:

- Itt hálhatsz.

Azzal felvette a lámpát, és elindult be a házba; nekem pedig visszaszólt, hogy menjek utána.

Hirtelen jó gondolatom támadt, s így szóltam hozzá:

- Egy kicsit álljon meg!

- Megállni sem bajosabb, mint menni - felelte az ember; s kérdőleg nézett reám, hogy mit akarok.

- Ha lenne olyan jó, én a csűrben aludnám - mondtam neki.

- Nem bánom én azt sem - felelte ő. - De meg tudnád-e mondani, hogy mért ott, s miért nem a házban?

- Azért, mert ettől a kutyától nem akarnék elszakadni - mutattam Bolhára.

Erre az öreg szó nélkül elindult a csűr felé. Én pedig Bolhával utána mentem. Igazi jószívű gazda volt, mert szénából még fekhelyet is csinált, egyet nekem, s egyet Bolhának.

- Lámpa kell-e? - kérdezte.

- Nekem nem.

Mindent szeretett tudni.

- Hát mért nem?

- Azért, mert úgyis kicsire húznám éjszakára, s annyi világot a hold is ereszt.

- Hát egyéb kéne-e?

- Nekem semmi.

- No, az jó is - mondta.

Ezzel nyugodalmas jó éjszakát kívántunk egymásnak, minek utána ő a lámpával elment, én pedig Bolhával ottmaradtam. Első dolgom az volt, hogy kibontottam a hátizsákot, valamit falatoztam, s adtam a kutyának is. Mikor az evéssel megvoltunk, olyan vidámnak éreztem magamat, és a lelkemet olyan pillangósnak, hogy megfogtam a Bolha jobbik első lábát, megráztam barátilag, és azt mondtam neki:

- Szép álmokat, kedves!

Aztán lefeküdtünk mind a ketten, s én még álmot is láttam édesanyámról. Egyszer azonban arra riadtam fel, hogy Bolha vakkant egyet, majd megint egyet. A harmadikra már fektemből felültem, s hát a csűrkapu felől egy sompolgó alak tűnt elő, aki egyenesen felém tartott. Úgy megijedtem, hogy fel sem tudtam állni, hanem csak pillogtattam, s magamban segedelem után fohászkodtam:

- Ki az? - nyögtem ki végre.

De akkor már láttam, hogy szoknyás az a valaki, s a haja leeresztve. A gyér holdvilágnál azt is kivettem, hogy az arca csúnya, s a szemeiben olyan tömörödött tűz van, mint a piros tulipánban.

- Ki az? - kérdeztem még egyszer.

A szoknyás alak egy lépést megint közelebb jött, majd a jobb kezét felemelte, s intett nekem, hogy hallgassak. Bolha már nem vakkantott, mert látta, hogy én tárgyalásba kezdtem.

- No, ki az? - kérdeztem megint.

Erre a szoknyás a másik kezét is felemelte, és felém sóhajtvá szólt:

- Ádám!

Egyszerre megvilágosodott az értelmem, vagyis megértettem, hogy szegény vándor létemre egy Évát látok. Felállottam a helyemről, odaléptem a kísértőhöz, és tiszta lelkem egész szigorúságával így szóltam hozzá:

- Szűnjék meg a buzgalom, mert nem vagyok Ádám!

Sohasem gondoltam volna, hogy a szigorúság oly erősen tudjon ilyen alkalommal sújtani, mert ugyanis egyszerre a nő sírni kezdett. De olyan keservesen sírt, hogy a szívem megesett rajta. Megöleltem hát, és vigasztalni próbáltam.

- Ne sírjon, szép gyöngyvirág! - mondtam.

Nem tudom, hogy a gyöngyvirág esett-e neki rosszul, de ahogy én kimondtam ezt a szót, ő egyszerre felkapta a fejét, és a fogát megvicsorította. Aztán olyan haraggal, amilyent nem is láttam soha, hirtelen rám ugrott, és harapni kezdett engem, s karmolni. Látván, hogy nem tréfa a dolog, én is megragadtam őt, ahogy csak tudtam. S felugrott Bolha is, és úgy ugatott, mintha a világ vége közeledett volna. A harc nem sokáig tartott, mert én a harmadik rugaszkodásra úgy a szénába rogyasztottam a dühödtet, hogy egyszerre megszületett a csend.

Hanem az efféle csend, a csűrben és a holdvilágon, nagyon rémítő dolog.

Reszkettem is, mintha sárkánnyal küzdöttem volna meg. Mozdulni sem tudtam egy ideig, sem azt nem tudtam, hogy immár mit kéne csinálni. S ahogy így álltam nyomasztó nagy félelemben, egyszerre közeledni láttam egy lámpással valakit. Ahogy belépett a csűrkapun, mindjárt megismertem, hogy a gazda.

- Miféle háború van itt? - kérdezte.

- Ide békült ez a nő, s a kutya ugatott - mondtam.

Odament a lámpával a nőhöz, és rávilágított, majd a fájdalom bánatával megtekergette a fejét, s így szólt:

- Lidi, Lidi! Mért is születél a világra!?

Olyan keserűséggel mondta ezt, mintha ő lett volna az Isten, aki megbánta, hogy azt a nőt teremtette.

- Ki ez az illető? - kérdeztem tőle.

Ez az én lányom - mondta az ember; aztán így folytatta bólogatva: - Ez az én szerencsétlen leányom, aki hibás az elméjében, szegény.

Hallgattam, mert nem tudtam, hogy mit szóljak ebben az eleven gyászban. De a gazda sem szólt, hanem leült törötten a leánya mellé.

Néztem egy ideig őket, majd felvettem a hátizsákot, odaálltam az ember elejébe, és így szóltam:

- Ne búsuljon, mert nem lehet tudni, hogy ki kedvesebb Isten előtt.

Ezzel elindultam, s amikor kiléptem a csűrkapun, eszembe jutott, hogy meg sem köszöntem az embernek a szállást. Visszaléptem hát egyet, és néhány köszönő szót mondtam, de a gazda nem válaszolt semmit, hanem keservesen sírt a leánya mellett a szénán.

- Látod-e, Bolha, milyen zezugos a világ? - mondtam a kutyának, amikor kimentünk a kapun. Bolha rám nézett, és olyanformán csóválta a farkát, mintha örömet kavargatott volna vele. Vagyis nem vette fel a bánatot, hanem csak azt látta, hogy én legyőztem a szegény kótyagos lányt, és megszabadultam szerencsésen.

Mivel hajnal felé járhatott már az idő, úgy gondoltam jónak, ha nem keresek újabb szállást, hanem folytatom az utat. Kimentem tehát a vasútra megint, ott irányt vettem és megindultam.

Világodatkor a madarak oly megáradva kezdtek az út környékén mindenütt énekelni, hogy elillant belőlem is minden szomorúság, s csak azt láttam, hogy dicsőséges megújulásban van a felkelő élet.

Én is énekeltem, ahogy tudtam.

S amikor pedig felkelt a nap, leültem egy patak mellett, és jó étvággyal falatoztunk Bolhával együtt. Aztán még egy ideig heverésztünk, s utána ismét megindultunk. Dél felé egy kicsi dugott állomásra jutottunk, melynek a nevét nem tudom, mert elfelejtettem volt megkérdezni. Itt elé s hátra addig ámbolyogtam a kutyával, amíg az emberek már erősen kezdtek nézni. Egy sem akadt azonban, aki egy jó szót legalább odavetett volna nekem. De hát ezt nem is lehet csodálni, mert sem három lábam nem volt, sem a vér nem folyt belőlem. Ellenben annál nagyobb volt az epekedésem, mégpedig a vonatok után, amelyek olyan erős és biztos kerekeken jöttek-mentek, hogy mindegyre így kellett szólnom:

- Ejh, ezek aztán vándorok!

Végül arra jutottam, hogy magam is, aki másban könnyen megtalálom a hibát, bizony elég oktondi vagyok. Mert ugyanis csak töltöm eme dugott helyen a drága időt, pedig gyalog is tovább indulhatnék, vagy próbálhatnék vonatot ismét. Kedvem a vonat pártján állott egészen, s így azon kezdtem gondolkozni, hogy miképpen szólítsam meg újból a szerencsét. S ahogy éppen ezen töprengtem, felfelé s lefelé járkálva, hát egyszer egy fiúcskát láttam meg, aki keservesen sírt.

- Hát te mért bögsz? - kérdeztem tőle.

Erre a gyermek úgy felelt, hogy már nem is bögött, hanem bömbölt. Vártam egy kicsit, hogy a gőz menjen ki belőle, s akkor ismét megkérdeztem:

- No, mért sírtál olyan szépen?

A legényke megtörölte kicsi öklével a szemét, aztán összevicsorította a fogát, és így szólt:

- Apám kutya!

- S mért kutya? - kérdeztem.

- Azért, mert nem adott pénzt.

- S a pénz neked mire kéne?

- Hogy rajzos irkát vegyek.

- S azt mennyiért adnak?

- Tíz lejt.

Gondoltam, hogy adok neki tíz lejt, hátha aztán a jótétemény kicsi lángja mellett valaki engemet is megsegítene. Azonban apró pénzem nem volt, s egy százelejest kezdtem forgatni a kezemben. S amint így forgattam, hát hirtelen ott termett egy keselyarcú vasúti ember. S ahogy én ránéztem arra az emberre, mindjárt láttam, hogy a fiúnak az apja.

- Hát te mit akarsz azzal a pénzzel? - kérdezte tőlem.

- Én bizony apai teendőt művelni - feleltem.

- S hát azt mért?

- Én azért, hogy aztán maga is ugyanezt tegye velem.

Láttam, hogy nem érti a vasúti a dolgot, s éppen azért intettem neki, hogy jöjjön egy kicsit félre. Amikor alkalmas helyre húzódhattunk, kezemben a százlejjel így szóltam hozzá:

- Kedves úr! Én és a kutyám szegény vándorok vagyunk. Immár három napja, hogy jövünk a lábainkon. Pénzem még volna annyi, hogy mindenkinek tudnék segíteni, csak éppen saját magamon nem. Az előbb éppen a fiát akartam megjutalmazni. De akinek ma tíz lej kell, annak holnap is kell annyi. Éppen azért úgy gondolom, hogy én ezt a száz lejt iskolaszerekre felajánlanám, ha a tekintetes úr is megtenne nekem egy kis szívességet.

- Milyen szívességet? - kérdezte.

- Olyant, hogy ezt a kutyát tudnám elvinni Kolozsvárig, a vonaton!

A vasúti tette magát, hogy gondolkodik, aztán így szólt:

- Add ide a pénzt!

Erre oda is adtam neki a száz lejt, de embernek adtam, mert félóra múlva már egy vonatnak a mozdonyán volt a kutya, én pedig rendes jeggyel a kupéban. Így aztán vígan mehettünk tovább, de sőt aggodalom nélkül is, mert amikor az állomásokon megállt a vonat, én mindig leszállottam, hogy megnézzem Bolhát. Ott volt a mozdonyon, s jó feszesen állva, folyton előrenézett a sínfutó pályán, mintha a mozdonyvezetői hivatalt akarta volna megtanulni. Nagy pénzkedvelő voltam, de még azt sem bántam akkor, hogy az ezer s száz lejemből, amivel elindultam, már csak hatszáz volt s apróban még kettő. S miért is bántam volna, hiszen nemcsak Bolha utazott vezető és vidéklátó helyen, hanem én is a kedvemnek és a természetemnek megfelelően, vagyis egy nagy tágas kocsiban, amely tele volt emberekkel. Mégpedig milyen emberekkel! Mindenfélékkel, akik az ország más-más tájairól sereglettek össze: öregek és fiatalok, asszonyfélék és férfiak; falusiak, városiak, magyarok és románok, újságolvasók, földreköpdösők, s így tovább. Tarkább volt egy havasi rétnél, amelyen százféle fűvek-virágok gyülekeznek.

Tarkább és illatosabb.

Én különben egy falábú ember s egy harisnyás székely közé találtam kerülni, s mihelyt a hátizsákot a polcra feltehettem, gondoltam, hogy az alkalmatlankodásomért mindjárt engedelmet is kérek tőlük. Ez okból így szóltam tehát:

- No, elválasztám magukat egymástól, ugye?

- Nem voltunk mátkák - felelte a harisnyás ember, aki jó gazda lehetett, s amelletts ünnepi járatban is, mert új ruha s új csizma volt rajta.

- Pedig vőlegény istenes lenne magából - mondtam.

- Hogyne, ha az időmet velem megfeleznéd - válaszolta, és úgy hunyorgott, mintha nem is szólt volna semmit. De aztán elmondta, hogy ő udvarhelyszéki özvegy ember, s hogy éppen a fia lakodalmára megy, aki Kolozsváron hivatalnok. Gondoltam, hátha meghívna engemet is a menyegzőre, s éppen azért kétszer is elejtettem, hogy magam is Kolozsvárra utazom, s hogy az összes multságok közül a lakodalmat szeretem a legjobban. Beszélhettem azonban, mert a meghívással az öreg nem sietett. Emiatt hirtelen elhatároztam, hogy én is visszaveszem tőle a vőlegénységet, amit adományoztam vala neki.

- Nagy baj van - mondtam tehát -, mert én magával nem felezek.

- Hát az mért baj? - kérdezte.

- Azért, mert így csakugyan nem kap menyasszonyt. - A falábú erre elnevette magát, mert elejétől fogva hallgatta volt a beszélgetésünket.

- Hát maga hova utazik ily vidáman? - kérdeztem tőle.

- Én a rokkant-hivatalba - felelte.

- S a lába milyen fából van?

- Kőris! - mondta az ember.

- Az jó, mert nem zsibbad - szóltam én is.

Erre csend lett, de éreztem, hogy immár két ellenfél üldögél mellettem. Erőt is vett rajtam a bölcsesség, s így folytattam:

- Hát igen, lakodalommal kezdjük, s a rokkant-hivatalban végezzük.

Azonban bármi legyen inkább az ember, csak bölcs ne, mert a falábú hegyes szemekkel nézett reám, s azt mondta:

- Téged vonatról dobtak-e már le?

- Egyszer igen, de akkor meg is érdekelttem.

- S miért?

- Azért, mert én is azt kérdeztem valakitől, amit maga kérdezett tőlem.

Erre a falábú megmozdult, hogy talán valamiképpen engem megfenyítsen, de abban a pillanatban kinyílt az ajtó, s valaki harsányan elkiáltotta magát:

- Fogfájósok, jelentkezzenek!

Mindenki serényen fordult a kiáltó felé, s mivel látszott, hogy ebből csakugyan lesz valami, én is csendesíteni kezdtem a falábút:

- Ezt még várjuk meg; s aztán nem bánom, ha ledob is.

A rokkant nem felelt, hanem úgy tett, mintha kikiáltót még soha nem látott volna. Vagyis meredten nézte, s eleresztett szájjal. Tudtam, hogy ezt a nagy érdeklődést csak azért mutatja, hogy ne kelljen neki most verekednie, de én sem vágyódtam jobban a csatára, mint ő. Azt csináltam tehát én is, hogy jobban szemügyre vettem a harsány illetőt. Közepes termetű, uras ember volt, s elég fiatal még. Sem szakáll, sem bajusz nem ékesítette. A kalapja és a ruhája jó módra vallott, s a kövérsége is arra. A szeme nagy volt és fekete; s a füle is nagy, de nem fekete. Jobb kezében egy bőrtáskát lógatott, amely drága portéka lehetett, mert nemcsak a závarzata, hanem a bőre is fénylett.

- Látja, ilyen egy úr! - szóltam oda a harisnyás embernek.

- Látom, de nem ilyen - mondta az öreg.

- Hát miért nem?

- Csak.

Olyan volt ez a kurta felelet, mint egy koppantás az én közelgő és különös sorsomra, amelyet akkor még nem gyanítottam. Annyira nem, hogy nem is válaszoltam az öregnek, hanem inkább az urat néztem, aki végigment a kocsin, s majd az ajtónál megállt, a táskáját ott letette, és nagy szónoki hangon így szólt:

- Az önök érdekében; igen tisztelt közönség, egy kis figyelmet kérek!

Rögtön beleszólt valaki:

- Nem pénzt akart mondani?

- Hallgasson, maga kakukk! - felelt meg neki az úr, mire a közbeszóló felállt, és mérgesen kiáltott oda:

- Ki a kakukk?

- Maga!

- Hát én mért?

- Azért, mert belekotyogott a beszédembe.

Egyszerre olyan zaj támadt, mintha ki akart volna törni a háború. A nagy zajongásban én a szereplő urat figyeltem, aki erősen kotorászott a zsebében. Biztosra vettem, hogy a revolverét keresi, s hamar helyet is néztem magamnak a pad alatt, de ő mégsem fegyvert húzott elő, hanem egy csomó pénzt, mind ezres bankókat. Kibontotta azokat a lepedő ezreseket, majd a lábuknál fogva meglobogtatta a levegőben. Erre a csend meg is született egyszeriben, s úgy nézték a pénzest, hogy még a papot sem nézik úgy a prédikálószekben. Hanem felhasználta ő is a bámulatot, vagyis az ezresek zászlaja alatt beszélni kezdett. Elmondta, hogy ő doktor, s a foghúzásra oklevele van; s azért gyógyít a vonatokon is, mert az egészséget akarja ápolni az egyszerűbb emberek között. Az egészséget, melynek a legnagyobb ellensége a rossz fog; a rossz fog, amely teljesen egyenlő a ragadós betegségekkel, mert megmérgezi a vért, romlásba dönti az egész testi szervezetet, és lassanként előidézi a halált. Mindezt azonban könnyen el lehet kerülni, mégpedig úgy, hogy az ember késedelem nélkül kihúztatja a rossz fogát, mely kihúztatásra a jelenleginél jobb alkalom sohasem volt, mivel ő fájdalom nélkül és olcsón viszi végbe.

A beszédét nagy csend követte.

- Jelentkezzenek hát a fogfájósak! - szólt megint.

Mindenki lesütötte a szemét, vagy a másikat nézte biztatólag.

- Csak bátran! - mondta megint.

Végre hangot adott valaki:

- Mennyiért húz?

- Negyven lejért.

- Hát zápfogat? - kérdezte mellettem az öreg harisnyás, de elég rosszul tette, mert a táskás úr egyenesen odajött, kezét fogott az öreggel, és így szólt:

- Doktor Garmada vagyok.

- Nagyot nőjön! - vigyorgott zavarában az öreg.

Erre nem szólott Garmada úr semmit, hanem gyorsan kinyitotta a táskát, onnét elékapott valami fényes szerszámot, és valósággal rákiáltott az öregre:

- Nyissa ki a száját!

- Az az enyém! - ellenkezett az ember.

- Nyissa ki, ha mondom!

- Nyissa ki maga.

Garmada úr szót fogadott, és kinyitotta a száját, hogy jó példával járjon elől.

- No, most adja ide azt a húzót! - szólt az öreg.

- Az az én kezembe való - felelte Garmada úr.

Az öreg nem sokáig gondolkozott, hanem csak simított egyet a bajuszán, és így szólt:

- No, mert az én fogam is az én számba!

Erre mindenki kacagni kezdett, Garmada úr azonban zavarodás nélkül egy nagy zápfogat vett a táskából elő, azt a két ujjá hegyivel megfogta, s mint egy olajágot, körülhordozta a kocsiban. Közben egyre mondogatta:

- Tessék megnézni! Most húztam a másik kocsiban! Egyetlen huzintásra és fájdalom nélkül!

Olyan nagy igyekezetben volt, hogy szívből kívántam volna valami eredményt neki, minek okából így szóltam:

- No, jöjjön, mert én kinyitom a számat.

Úgy jött oda hozzám, mint a madár a keresett ágra.

- Bátor fiú vagy, az ilyent szeretem! - mondta.

- Lám, mutassa ide azt a nagy zápfogat! - szóltam én is.

Örömmel mutatta, hogy nézzem, mit húzott ki fájdalom nélkül. Kétágú odvas fog volt, a tövében még foltos is a vértől.

- Ugyan biza kié volt? - kérdeztem.

- Egy kereskedőé.

- Szamáré is lehetett volna.

- Pedig érettségizett! - felelte Garmada úr; majd nagy közfigyelem mellett vizsgálni kezdte a fogaimat: kopogtatta jobbról is, balról is, mint egy harkály.

- Hát a te fogaid épek! - mondta végre.

- Azok igen - feleltem.

- Hát akkor mit akarsz?

- Én semmit.

Az emberek megint kacagni kezdtek, s nem tudom, hogy ettől-e vagy a tréfától, de Garmada úr annyira megpulykásodott, hogy egészen veres lett. Nem is szólt semmit, hanem a táskába visszarakott mindent, és elindult kifelé.

Amikor kiment, akkor vettem észre, hogy a kétágú nagy fog nálam maradt. Megnéztem ismét azt a minta fogat, s abban a percben olyan gondolatom támadt, amely Garmada úrral engemet hamarosan közelebbi ismeretségbe kerített. De olyan ismeretségbe, amely a megélhetésem legnagyobb gondját elvette ugyan rólam, de sok viszontagságot is szerzett nekem.

A dolog úgy kezdődött, hogy amikor Garmada úr sikertelenül kiment, akkor én elgondolkodtam azon, amit láttam s amit hallottam. De bárhogyan forgattam is a fejemben a dolgot, el kellett ismernem, hogy a foghúzással üdvös dolgot cselekszik ez a doktor. Mert hiszen így a vonatokon sok szegény és ügyes-bajos ember utazgatik, aki bizony szenved a rossz fog miatt, s orvoshoz menni vagy érkezése nincs, vagy alkalmas ideje rá.

Csak hát kellettőbb módon és olcsóbban kéne csinálni!

A kétágú foggal s ezzel a feltámadt gondolattal fel is keltem a helyemről mindjárt, és elindultam a doktor után. A következő kocsiban meg is találván őt, csendesén melléje léptem, és azt súgtam neki, hogy egy percre menjünk ki ketten, mert valami jót akarok mondani neki. Amikor aztán kimentünk a kocsi tornácára, s láttam, hogy rajtunk kívül sehol senki sincs, akkor így szóltam:

- Rendes doktor-e maga?

- Mondtam, hogy oklevelem van!

Erre felmutattam előtte a kereskedő kétágú fogát, és így folytattam:

- Hát ezt látja-e?

- Igen; miért?

- Azért, mert ez a fog nekünk az olajágot jelképezi.

Garmada úr nem értette, hogy én mire gondolok, s éppen azért magyarázni kezdtem neki:

- Hát ügyeljen ide! Itt van ez a fog, s itt vagyok én. Mármost tudnivaló, hogy az emberek milyenek s mit várnak.

- Hát mit várnak? - kérdezte.

- Azt várják - feleltem -, hogy a szenvedésben mindig más legyen az első, vagyis úgy tessék érteni, hogy a foghúzásban. Hát én kitaláltam, hogy miképpen lehet eszerint cselekedni.

- Mit találtál ki?! - fürkészte mohón.

- Azt, hogy én magával megyek, s mindig én leszek az első, aki kihúzatom a fogamat; ettől pedig mások is bátorságot vesznek.

Garmada úr megütközve nézett reám:

- Mit mondasz?! Hogy te kihúzatnád az ép fogaidat?

- Nem az enyimet, uram!

- Hát?

Megint felmutattam a kereskedő kétágú fogát, és így szóltam:

- Ezt.

Úgy nézett engem, mintha álmából ébredne. Végül megparáználottam egy kicsit, s elég közönséges módon így szóltam hozzá:

- Akar-e sok pénzt keresni?

- Hát hogyan!

- S ha én segítem abban, hogy sok fogat húzhasson, akkor negyven lej helyett harmincért megteszi-e?

Gyorsan számadást csinált magában, s így szólt:

- Napi harminc fognál meg lehet tenni.

- Annyi lesz! - mondtam. - De aztán nagy ügyelettel és tisztán kell dolgozni, nehogy magunknak vagy másnak bajt csináljunk!

Erre kinyitotta Garmada úr a táskáját, s megmutatta nekem a csillogó szerszámokat, s nemkülönben az orvosságokat is, melyekkel a fájdalmat elűzi, s utána is elejét veszi bármilyen bajnak. Megegyeztünk abban a dologban is, hogy a szerszámokat én fogom tisztán a kezébe adogatni, s mindenképpen a segédje leszek, ha ugyan meg tudunk egyezni. Ez okból feltettem hát neki a kérdést:

- S ha így lesz, akkor fogankint nekem mennyit ad?

Ismét számadást csinált magában, s így szólt:

- Öt lejt! Elég?

- Nem sok! - mondtam; de miután mégis elfogadtam az öt lejt, így folytattam: - Hát akkor én most bemegyek, innét a második kocsiba, ahol a doktor úr még nem járt. Ott leülök, s a doktor úr is nemsokára bejön. Akkor elmondja mindazt, amit a mi kocsinkban elmondott. Aztán felszólítja a közönséget, hogy húzassanak fogat. Erre én jelentkezem, a doktor úr odajön hozzám, és húzni kezdi az egyik fogamat. Aközben én odacsúsztatom magának ezt a kétágú fogat, s a doktor úr pedig nagy diadallal felmutatja, hogy kihúzta.

Ezt már annyira megértette, hogy a szeme kigyúlt az örömtől, majd a kezemet megragadta, és az észjárásomra dicsérő szavakat mondott. Aztán elismételtük az egyezséget, és munkához láttunk. Én felvettem a hátizsákot, s bementem a mondott kocsiba, ahova ő is bejött nemsokára, s ahol minden úgy lett, ahogy én mondtam. Vagyis Garmada úr prédikált, és felhívást intézett az utasokhoz, én pedig nagy bátran jelentkeztem, és kihúztam a kereskedő árva fogát.

S boldogan dicsértem a doktort, hogy a húzás egy cseppet sem fájt.

Aztán vártuk az eredményt.

S mondhatom, nemhiába, mert utánam még heten húztak fogat, akik ugyancsak azt mondták, hogy nekik sem fájt a húzás. Ebből pedig mindjárt lett nekem harmincöt lejem. Egyetlenegy kocsiban, s jótéteményből valójában! Úgy örvendettünk Garmada úrral mind a ketten, hogy szinte megöleltük egymást, amikor a kocsiból kimentünk.

Utána pedig be a másikba, ahol hatot húztunk.

De közben az idő is eltelt, mert közeledtünk Kolozsvárhoz. Egyik-másik utas hamarosan szelőlözködött is. S ezenközben én nagyon cikcakkos perceket éltem, mert ahogy a nagy munka után ott ültünk ketten az egyik padon, úgy ugráltak a gondolataim, mint a sáskák. Örvendettem is, de egyben szomorkodtam is. Örvendettem annak, hogy a város, amelyet annyit forgattam a fejemben, immár itt van, és lakosa lehetek. De szomorkodtam azon, hogy vége szakad a könnyű s mégis tisztességes keresetnek! Mert hát Garmada úr nem szólott semmit, hanem csak ült, és maga elé nézett. Szerettem volna megfogni a kezét, és azt mondani neki, hogy ne eresszen el engem, hanem szövetkezzünk a további keresetre. Azonban a magam becsülete mégis azt súgta, hogy nem lenne méltó dolog, ha ajánlgatnám magamat. Ez okból tehát a jó szerencsére bíztam mindent, s csupán annyit segítettem a szerencsének, hogy nagy sürgés-forgással vettem le a hátizsákot; majd pedig a szívemre helyeztem a jobb kezemet, és olyant sóhajtottam, hogy nyögésnek is beillett volna.

Garmada úr rám nézett a sóhajlás miatt, és így szólt:

- Tán nincsen szívbajod?

- Eddig nem volt - mondtam.

Erre ő orvosi módon a mellemre fektette a fejét, és úgy hallgatta a szívem dobogását.

- Nincsen semmi baj - jelentette ki.

- Bár ne volna - mondtam.

- Érzel valamit?

- Igen, nehéz a válás.

Erre Garmada úr nem válaszolt, hanem vizsgálni kezdett engem. Levétette a kalapomat, megnézte a fejem alakzatát, a fülem és a hajam állását, majd pedig mind a két kezemet. Végül felállított, s megnézett úgy is, végül pedig így szólt:

- Borotválkoztál-e valaha?

- Még nem.

- Pedig már kéne.

Nem tudtam, hogy mit feleljek erre, csak az államot babráltam a szőrössége miatt.

- S hát a lányokkal miképpen állasz? - kérdezte megint.

- Én úgy, ahogy adódik; vagy mellettük vagy előttük, vagy a hátuk mögött.

Garmada úr némi megrovással nézett reám.

- Úgy értem, hogy szereted-e őket? - mondtam.

- Én igen, ha szépen felöltöznek.

- De szerelmes voltál-e már?

Nem tudom, hogy a szemérmesség miatt-e, vagy más egyéb okból, de úgy éreztem, hogy egyszerre pír lepi el az arcomat.

- Annyira még nem mentem - feleltem neki.

Ennél többet aztán nem is beszélünk, de valami sokat nem is tudunk volna, mert a vonat már lassított. Felálltam hát, és kezet nyújtottam Garmada úrnak.

- No, az Isten megáldja a doktor urat! - mondtam.

- Én is leszálok - felelte ő.

De akkor már le is ugrottam a vonatról, s elindultam a mozdony felé, hogy Bolhát visszaszeressem. Egyszer-kétszer még ugyan hátranéztem, s hízelkedő érzéssel láttam, hogy Garmada úr szemmel tart engemet. A mozdonyhoz érve, odaszóltam Bolhának, hogy megérkeztünk s szálljon le, mire ő egy ugrással lent is termett. A mozdonyvezetőnek még megköszöntem a jószágát és az ügyeletet, aztán körülnéztem, s hát látom, hogy Garmada úr várakozik reám.

- Ez a dög kié? - mutatott a kutyára.

- Miféle dög? - ütköztem meg.

- Hát ez a kutya.

- Az enyim; de nagyon híres! - mondtam.

- S miről?

- Arról, hogy dög létire megy, ugat és harap.

Garmada úr megvetőleg nézte Bolhát, s nem akart mozdulni. Sem szólani nem akart. Az emberek sűrűn jöttek-mentek mellettünk, s én is szerettem volna már valamerre irányt venni.

- Na, gyerünk! - szólott végre mégis.

Megindult elől, s én Bolhával utána. Amikor az állomás nagy veres épületéből kiléptünk az utcára, ismét megállott, és kérdést intézett hozzám:

- Hogy hívnak?

- Szakállas Ábel.

- S valakid van-e ebben a városban?

- Van.

- S kid van?

- Az Isten.

- S más nincs?

- Még ez ideig nincs.

- Na, akkor gyerünk! - mondta, s már mentünk is.

Útközben én a nagy városi házakat néztem, és a szép hosszú utat, amely pompásan ki volt kövezve. Bolha a járókelőket nézte, s azok között is inkább a kutyákat.

Garmada úr semmit, vagyis a levegőt.

Egy idő múlva befordultunk egy kisebb utcába, s ott haladtunk. Bolha és én az út közepén, Garmada úr pedig jobb szélről a járdán. Pompás járás eshetett ott, de én a kutya miatt nem mertem odamenni; s a kutyán kívül az is a fejemben járt, hogy talán csak az uraknak szabad ottan járni.

Hát így mendegéltünk; s közben pedig nem váltottunk egy szót sem, hanem csak haladtunk, mintha nem is ismernők egymást.

Végre elértünk egy kicsi házhoz, amely kőből volt ugyan, de azért erősen szomorú állapotban. A födele vedlett, s vedlett a zöldre festett fala is. Egy ablak rajta az utca felé, de olyan alacsonyan, hogy még nekem is le kellett volna hajolnom, ha be akartam volna nézni rajta.

Garmada úr kinyitotta a korhadó, rossz kaput, és hátraszólt nekem:

- Gyerünk be!

Az udvar olyan burjános volt, mintha legalább tíz esztendeje senki sem gondozta volna. Hátulfelől egy nagy hordó állott, bizonyosan esővíznek, mert a hordó teteje ki volt ütve. S annál is hátrább egy jókora szemétdomb.

- No, ennek is ki lehetne húzni a fogát! - mondtam.

- Minek? - kérdezte Garmada úr.

- Ennek az udvarnak.

- Jól van ez így - felelte.

Gondoltam, jobb lesz talán, ha nem találok ilyen hamar mindenben hibát; s nem is szóltam többet, hanem a burjános udvaron csak mendegéltem Garmada úr után. A ház hosszú volt, s két ajtó rajta. Minket, úgy látszik, a hátulsó ajtó várt, mert a foghúzó mester egyenesen arra tartott. S én is közel a nyomában. Nem vett kulcsot elő, hanem otthonos bátorsággal benyitott az ajtón.

- Ki az?! - szólt odabent, s abban a percben egy nő, de Garmada úr csak ennyit felelt vissza:

- Jó napot, Blanka!

Az ajtó nyitva maradt a mester után, s már ott álltam én is a küszöbnél. S onnét betekintvén a szobába, eleven szememmel egy fiatal nőt láttam, s egy fiatal urat. A nő kis termetű volt és vékony, szép fekete haja neki, s az arca is tetszetős. A fiatal úr szorongva és borzasan süllöngött, mint víz láttán az ürge.

- Látom, tavasz van, Blanka! - mondta a foghúzó mester.

- Igen, doktor úr - felelte Blanka. - A vőlegényem meglátogatott.

Erre Garmada úr nem szólott semmit, hanem kedvetlen arccal bement a másik szobába.

- Hát te mit bámulsz? - szólt reám Blanka.

Ilyen helyzetben még sohasem voltam, s így feleltem:

- Nem tehetek róla, hogy nekem is van szemem.

Erre a kisasszony bekiáltott a másik szobába:

- Doktor úr, ki ez a falusi fiú?

- Jöjjön be a konyhába, s ott pakoljon le! - felelte vissza Garmada úr.

Az volt a konyha, minek a küszöbén állottam, s ahol Blanka és a vőlegénye tartózkodott. Oda pedig, éppen a jelen helyzetben, egy harmadik ember sok lett volna. Éppen azért eljöttem az ajtóból, s a ház oldala mellett meghúzódtam. Bolha is odajött hozzám, s úgy nézegetett reám, mintha nem tetszett volna neki a dolog. Még ráncigált is engem, hogy menjünk el a háztól, s próbáljunk máshol szerencsét. Én azonban a hontalan árvaságomra és a hatvanöt lejre gondoltam, amit Garmada úr mellett oly könnyűszerrel s olyan kevés idő alatt megkerestem. Bolhának azt mondtam, hogy nézzük a jövőt, minek az érdekében, ha már ilyen ez a világ, a rossz tapasztalásokat is el kell viselnünk. S amint ott állottunk, emígy osztozkodván mi ketten a kutyával, egyszerre csak megnyílt lassan a kapu, s a nyílásban egy fej jelent meg, amelyen tarka sapka volt. Úgy kukucskált be az udvarra, mintha nem lett volna biztos, hogy kerülhet-e beljebb. Gondoltam, mindenkitől lehet valamit tanulni, s intettem neki, hogy ereszkedjék csak felém.

Egy segédforma fiatalember volt.

- Itthon van-e a doktor? - kérdezte titokzatosan.

A játék miatt, s hogy a sorsomat is vidámabbra fessek, arra gondoltam, hogy én is hozzákeverek még valamit a rejtelmességhez; odasúgtam tehát neki:

- Valahol a vonaton működik; csak Blanka kisasszony van itthon.

- Egyedül-e?

- Tiszta egyedül.

Erre levette a sapkáját, a haját megigazította, s meg a ruházatát is. Aztán nagy bátran, mint egy biztos vitéz, elindult az ajtó felé. Ahogy azonban a küszöbre tette volna a lábát, már futni is kezdett visszafelé, de igen a vőlegény is utána. Úgy látszik azonban, hogy a kergető vőlegény nemcsak otthonosabb volt abban a házban, hanem jobb futó is, mert utolérte a másikat még a kapu előtt. S ahogy utolérte, egyetlen ugrással rászökött a másikra, mint a farkas. Leestek abban a percben a burjános földre, s nagy ordítózások és káromkodások között marcangolni kezdték egymást.

Ekkora romlás láttára Bolha is megbolydult rögtön, és ugatni kezdett. De a következő percben én már ott voltam mellettük; s hamarosan ott volt Blanka is, aki egyre jobban jajveszékelt.

Majd kezdett sikoltozni is.

- Ne búsuljon! - vigasztaltam Blankát - hiszen az egyik győzni fog!

S akkor, hogy senki se hiányozzék, ingben s hirtelen rántott nadrágban oda futott Garmada úr is.

- Hát itt mi van?! - kérdezte.

- Itt ismét tavasz - mondtam.

Garmada úr azonban nem szerette úgy a verekedést, mint én, mert nagy handabandával topogni kezdett a verekedők körül, miközben hol a fejét fogta, hol pedig a nadrágját.

A helyzet kezdett erősen cifra lenni, mert a verekedők arcáján már a vér is mutatkozott. Erre Garmada úr, mint a bolond kakas, még jobban verdesett, Blanka még jobban jajgatott, s Bolha még jobban ugatott. De megdagadt az én félelmem is, mert azt mondta bennem egy hang, hogy idegen lévén a városban, könnyen rám foghatják, ha valamelyik meg találja ölni a másikat. Elszántam hát magamat, s valahogy a segédnek megfogtam a lábát, és húzni kezdtem. Nagy nehezen úgy elhúztam, hogy már egymás végtiben voltak. Akkor a vőlegény még rúgott egyet a segéd fején, s ez a verekedésre pont lett.

- Álljanak fel, s takarodjanak! - mondta Garmada úr.

Amikor kimentek valahogy a kapun, Garmada úr a kaput bezárta, majd odafordult a kisasszonyhoz, s neki azt mondta:

- Blanka, ha ez még egyszer megismétlődik, magát is kidobom!

- Én nem tehetek róla, doktor úr! - felelte Blanka.

Erre Garmada úr dülva-futva bement a házba.

- Melyiket szereti? - kérdeztem a lánytól, ahogy csak ketten maradtunk.

Blanka mérgesen nézett reám, aztán a tekintete a kutyára esett, és hirtelen így szólt:

- Ezt a kutyát! Mert a férfiak csak bajt szereznek - mondta Blanka, s befutott a házba.

Mi pedig ismét ottmaradtunk árván, Bolhával ketten. Egy pillanatig az volt az eszemben, hogy csakugyan felveszem szép lassan a hátizsákot, s a Bolha értelme szerint úgy elmegyek onnét, mintha ott sem lettem volna. De akkor Blanka kiszólt a konyhából:

- Gyere be, és pakolj le!

Hát erre mégis bementem, s szívélyesen így szóltam:

- Itt vagyok.

- Tedd le a hátizsákot! - mondta Blanka.

- Hova?

- Egyelőre oda az ágy mellé.

- Jól van, én odateszem, de aztán nem leszek hibás - mondtam.

- Miben nem leszel hibás?

- Abban, ha a segédek visszajönnek, s megbotlanak benne.

Blanka furcsán tekintett reám, de csak ennyit szólt:

- Ugyan!

Akkor láttam meg, hogy Bolha már ott is fekszik az ágy előtt egy mocskos báránybőrön. Odamentem melléje, a fejemet megtekergettem, s én is így szóltam:

- Ugyan!

- Kié ez a kutya? - kérdezte Blanka.

- Az enyim - feleltem.

- Hát te azt hiszed, hogy én tűrni fogom itt?

Úgy szerettem volna, hogy a kutyát is megvédjem, s a szállást is megtartsam, s azért így feleltem:

- Bolhának hívják, de nem csíp.

- Hát téged hogy hívnak?

- Engem Ábelnek.

Erre a szóra Garmada úr urasan öltözve kilépett a szobából. A fején új kalap volt, a karján pálca és a kezében kesztyű. Megnézte, hogy mi hogyan van a konyhában, aztán rendelkezni kezdett:

- Blanka, én most elmegyek a kávéházba.

- Rendben van, doktor úr - felelte Blanka.

- Aztán nem jövök haza, csak vacsora után - folytatta Garmada úr. - Maga is rögtönözzön itt valami vacsorácskát, s adjon ennek a fiúnak is, tudniillik ez a fiú az én segédem, s itt fog lakni, rendezze el valahogy. De mindenekelőtt szedje őt rendbe egy kicsit. Ott van az én régi barna ruhám, azt vegye fel; s ott van az a régi sárga cipő, azt húzza fel. És nem ártana, ha meg is fürödne. Különb most elviszem a borbélyhoz, hogy egy kicsit szépítsen rajta.

Blanka nagy szemekkel hallgatta ezt a beszédet, én pedig még nagyobb ámulattal. De sőt valami olyan érzéssel is, amiről azt szokták mondani, hogy az Isten kezében vagyunk. Szólani azonban nem mertem semmit, hanem vigasztalásomra azt gondoltam, hogy fel bizonyosan nem akasztanak, s egyebet pedig valahogy elszenvedek.

- No gyerünk, Ábel! - mondta Garmada úr.

Rögtön menésre készülődtem, s hát Bolha is csóválja a farkát.

- Ne nekem csóváld, hanem a doktor úrnak! - mondtam neki.

- A kutya nem jöhet a borbélyhoz! - jelentette ki Garmada úr, aztán pénzt vett elő, azt odaadta Blankának, és csak ennyit fűzött hozzá: - Este itt lesznek a barátaim, legyen minden, ahogy szokás.

Azzal megindultunk ketten, s kimentünk a kapun. Én az útról még visszafordultam, s jól megnéztem, hogy hová kell visszajönnöm. Aztán a Szűzmária oltalma alá helyeztem magamat, s igyekeztem rendesen menni. Még öt percet sem haladtunk, amikor Garmada úr két fényes réztányér között benyitott egy ajtón. Én is utána léptem, s azzal a lépéssel már bent is voltam egy kis műhelyben, ahol két fehér köpenyeges ember szorgoskodva így köszönt nekünk:

- Ásszolgája! Van szerencsém!

Két nagy tükörrel szemben két karosszék állott, s Garmada úr az egyikbe beleültetett engem. Aztán a fiatalabbik köpönyegeshez így szólt:

- Hajvágás alul és oldalt, fejmosás, borotválás.

Mindjárt fizetett is, majd búcsú nélkül elment.

Engemet szorongás fogott el a nagy karosszékekben, mert ama napig fehér köpenyes embert csak egyszer láttam, s az is mészáros volt. Mégis eltökéltem, hogy bátran és otthonosan fogok viselkedni; s amíg nem lesz muszáj, nem is szólok egy szót sem. Közben a fiatalabbik fehér lepedőt terített a nyakam köré, s láttam, hogy kacsint egyet a másiknak, aki a szoba sarkában ült kifent bajusszal. A kacsintás után munkához látott menten, s amikor már körüljárta géppel a fejemet, s kezdett az ollóval is cseszszegtetni, végre megszólalt, mondván:

- Erős és sűrű hajad van, hécskám!

Bár eltökéltem volt, hogy végső szükség nélkül nem szólok, az emberi rend érdekében mégis úgy gondoltam, hogy a borbélynak a tisztességes és helyes beszédből most leckét adok.

- Talán az úr is csicsai? - kérdeztem.

- Hát az mi? - állott meg a borbély.

- Az egy falu Csíkban. Nem odaváló?

- Nem.

- Na, elég kár! - mondtam.

- Miért, ugyan?

- Azért, mert ha nem odaváló, akkor nem mondhatja nekem, hogy „hécskám”.

- Hát mit szabad mondanom? - tudakolta a segéd.

Jól emlékeztem, hogy Garmada úr a vonaton miképpen szólott volt a közönséghez, s abból tanulva, így feleltem a borbélynak:

- Csak azt, hogy: ön; vagyis ilyen és ilyen haja van önnek!

A borbély olyan lett, mintha a fejére koppantottam volna egyet. Hamarjában felelni sem tudott semmit, s az olló is megállott a kezében.

- Ha így dolgozik, a szerszám megrozsdásodik! - mondtam neki.

Erre a bajuszos felállt és odaszólt:

- Ne kaszinózzék, segéd úr, hanem dolgozzék!

Mint a szomszéd ember, ha ihatik, olyan jó érzés lepte el a lelkemet. Ily sikert aratván, magamat is ahhozléve tartottam a székekben. Amikor pedig a beretválásra került a sor, a bajuszos főnökhöz illendő módon így szóltam:

- A beretválást végezze ön, mert mindenkinek dolgoznia kell!

Egy hanggal sem ellenkeztek, hanem a főnök átvette a beretvát, és végig nagy ügyelettel dolgozott rajtam. Akkor pedig meghajtotta magát, s így szólt:

- Tessék parancsolni!

- Köszönöm - mondtam én is.

Aztán megnéztem magamat a tükörben, s hát bizony egy sokkal ügyesebb fiút láttam benne, mint amilyen bejött volt. Vettem a kalapomat, s megkérdeztem:

- A doktor úr mindent kifizetett?

- Igenis - mondta az öreg.

- S köszönőpénz? - néztem a segédre.

Láttam, hogy nem érti a dolgot, de én sem akartam magyaráztatni, hanem kivettem tíz lejt. Gondoltam, én is könnyen kerestem, s odaadtam neki.

- Kössz! - mondta a segéd.

S vége lévén a játéknak, mind a hárman nevetni kezdtünk.

Aztán félrevágtam a kalapomat, és kijöttem. De a kalapot nemcsak zsenge korom miatt csaptam hetykére, hanem azért is, mert boldog voltam.

Otthon azzal fogadott Blanka, hogy százszor szemrevalóbb vagyok, mint azelőtt; a kutya ellenben olyan bűdös, hogy nem lehet a konyhában megtúrní. Azt feleltem neki, hogy künn az udvaron mindjárt csinállok valami vackot, s oda kivisszük.

- Na, az jó lesz! - örvendett Blanka. - De előbb mosakodjál meg, s cserélj ruhát is, mert nagyon kíváncsi vagyok.

A barna ruhát és a sárga cipőt már elő is szedte volt; s teli vízzel ott állott egy nagy mosdótál is, csak éppen azt nem tudtam, hogy miképpen kezdjek a dologhoz. Jobbra-balra néztem, s zavaromban úgy totyogtam, mint ahogy Garmada úr tette volt a verekedőknél. Blanka várakozó pillantásokat vetett reám, de nem segített, hanem még így szólt:

- Nem ártana, ha egészen megfürödnél.

- Tán nem ebben a mosdótálban?

- De ebben.

- Hát én nem vagyok csóka! - mondtam.

- Én sem vagyok csóka! - felelte Blanka. - S mégis ebben szoktam fürödni. Ezt pedig te is megteheted. Nem a Jordán vize. Nahát!

Minden szava után jobban féltem, hogy most immár mi lesz. S hát még, amikor Blanka azt mondta, hogy ne húzódozzam, hanem vetközzem le, s lépjek bele a mosdótálba! Hát akkor a két lábam remegni kezdett, s a térdem mögött annyira ciceráztak az inak, hogy le kellett ülnöm. A fejemet a két karomra hajtottam, s éreztem, hogy miközben egész testemben zsongottam, egyszer a meleg hullám s egyszer a hideg hullám futkorászott rajtam. Blanka odajött hozzám, és megsimogatta a hajamat, amit az igyekvő borbély nemcsak megfésült volt, hanem be is szagosított.

- Na, mi lelt, te gyerek? - kérdezte tőlem.

- Semmi.

- Félsz a víztől?

- Attól nem.

- Hát kitől?

- Az ördögtől.

Blanka olyant kacagott erre, mintha csengettyűt ráztak volna meg, nagy gyöngyvirág csengettyűt, aminek bódító illata van. Aztán egészen odahajtotta a fejét az enyémhez, s csak annyit mondott:

- Kis számár, te!

Nem tudom mért, de egyszerre úgy meglobbantam, hogy felugrottam a székről, és Blankára kiáltottam:

- Boszorkány!

Blanka olyan zavaros ijedelemmel nézett reám, hogy megsajnáltam. Szinte kiesett a könnyem, hogy én vele ezt cselekedtem. Odaléptem hát szelíden hozzá, megfogtam a kezét, s azt mondtam:

- Bocsánat.

Blanka egyszeriben kivirult ismét; kiragyogott valósággal, mintha a felleg, mely ráfutott az előbb, hirtelen odalett volna. De azért mégsem változott egészen a régire vissza, vagyis a verebes leányból fecskemadár lett. A fürdészel sem erőszakoskodott tovább, hanem azt mondta, hogy ő bemegy a Garmada úr szobájába, s én csináljak, amit akarok. Első pillantásra ez így helyesnek is látszott, de amikor egyedül maradtam, az ördög sugdosni kezdett a fülemben. De hát rákiáltottam az ördögre is, majd pedig derékig levetkőztem, s odaállottam a nagy mosdótál elé, amelyikben úgy tündöklött a szép tiszta víz, mint valami hegyi tóban. S ahogy ott álltam és néztem, a bőröm bizseregni kezdett, s egy hirtelen gondolattal így szóltam magamban:

- Mégis csóka leszek!

Letettem hát a nagy tálat a fal mellé, hamar nekivetkőztem, és beléptem a vízbe. De közben az ördög mégis folyton leselkedett, s így nem csoda, ha oly hadra készen állottam ellene, mintha török basának nevelt volna édesanyám. Csak akkor szálltam békességbe lassan, amikor a hideg vízzel locsolni kezdtem magamat. De akkor a békességem olyan nagy lett, hogy egész életemre megtanultam belőle, miszerint az ördög incselkedése ellen nincs jobb orvosság, mint a hideg víz.

Egy félóra is elmúlhatott talán, amikor átkiáltottam Blankának:

- Be lehet jönni!

Akkor már a Garmada úr barna ruhája is rajtam volt, s rajtam a sárga cipő. Egy kicsit kotyogott rajtam mind a kettő, de csúnya városi fiúnak sem lehettem, mert amikor Blanka meglátott, a kezét összecsapta, s így szólt:

- Nem is az vagy, aki voltál!

De nemcsak ő nézett engem, hanem nagy figyelemmel Bolha is. Neki azonban alig sem tetszett, hogy a régit ilyen egyszerre levedlettem, mert félretartott fejjel pillogott rám, mintha előbbi magamat megettem volna. Lehajoltam hozzá, megsimogattam, és így szóltam.

- Halad a világ, Bolha!

Blanka azt akarta, hogy még jobban haladjon; vagyis, hogy vegyek más inget is, városit; s kössek nyakravalót.

- Honnét varázsoljam azokat? - kérdeztem.

- Van a doktor úrnak! - mondta Blanka.

Nem akarván kakukk lenni, azt feleltem Blankának, hogy a nyakam éppen eleget fog nyúlni addig is, amíg a ruhát és a cipőt ledolgozom; nem akarom hát az ing és nyakravaló miatt tovább nyújtani.

Blanka nem hallgatott reám, hanem elővette az inget és nyakravalót, elém nyújtotta, és így szólt:

- Van rossz fog elég. Vedd fel!

Húzódóztam ugyan, hogy az ingemet Blanka előtt levessem, de aztán azzal nyugtattam meg magamat, hogy emberek vagyunk. Amikor azonban ott állottam derékig szabadon, Blanka addig s addig adta-vette játékosan az inget, hogy én bizony, ahogy valahára megcsíphettem, egy lobbanással kettőbe hasítottam. A sittyenésre azonban rögtön eszemre tértem, s ijedten kérdeztem meg:

- Na, most mi lesz?!

- Jó lesz portörlnőnek - mondotta Blanka. Aztán egy másik inget adott, amit szerencsésen fel is vettem, majd kézen-közön a nyakkendőt is felkötöttük. Akkor azt mondtam Blankának, hogy már annyit fáradoztunk, hogy éhes lettem, s együnk. Erre ő teát főzött, s a hátizsákjából előkerült a hazai is, melyből igen jóízűen táplálkoztunk ketten.

Vacsora után, ahogy azt megígértem volt, künn az udvaron vackot csináltam Bolhának, s oda le is fektetem. Én is kiültem Blankával az udvarra, s abban a hasznos csendességben elmondtam neki a származásomat és az addigvaló viszontagságaimat; s majd azt a hő vágyamat is, hogy szeretnék ember lenni a városban.

Blanka kedvesen hallgatott engem; majd nagyon elmélázva azt kérdezte:

- A szüleid élnek-e?

- Apám igen - feleltem én is elmélázva, s anyámra gondolva.

- Jó, akinek van szülője - folytatta erre Blanka, majd elpanaszolta, hogy neki bizony sem szülője, sem testvére nincsen. Nem is ismerte őket, mert ő olyan szerencsétlen volt, hogy a lelt gyermekek között nőtt fel, s majd az árvák házában. Onnét hozta el Garmada úr, tizennégy éves korában. Nem lehet mondani, hogy itt rossz dolga volna, csak éppen a meleg szeretet, az az egy hiányzik. De hát a doktor úr sem úgy nőtt fel, hogy a meleg házi szeretetben sok része lett volna, mert ugyanis az ő apja kóbor kereskedő volt, az édesanyja pedig korán elhunyt.

- Akkor sok mindent értek - mondtam. - Mert értem a Garmada úr kóbori doktorságát, s értem azt is, hogy Blanka kisasszony miért vágyik oly szertelenül a szeretetre. Csak éppen egyet nem értek.

- Tudom, tudom! - szólalt meg Blanka.

- Mit tud?

- Ezt a dolgot, hogy ilyenek járnak hozzám. De mit tegyek, mondd meg! Mindegyik a lelkivel jön először, de a következő alkalommal már úgy meghabarodik, mintha az üdvösségét látná bennem.

- Küldje el! - mondtam.

Egyszerre ijedelem és esdeklés látszott a Blanka arcán, s így szólt:

- De ha szeretnek!

Hirtelen indulatomban, hogy ismét bogozza a dolgot; szinte rákiáltottam; de aztán elöntött a lélek és azt mondtam neki:

- Ha szeretet kell, itt vagyok én!

- Te még gyermek vagy - szólt csendesen Blanka.

Hát erre nem tehettem mást, egyet-kettőt nagyot sóhajtottam, majd hol egymásra pillantottunk, hol pedig a fiatal tavaszi csillagokat néztük.

Ott ültünk még akkor is, amikor Garmada úr, három barátjával megérkezett. Rendes úriembereknek látszottak a barátok, bár az egyik jókedvében igen handázott. Nekünk nagy bőséggel köszöntek, majd bevonultak a szobába. Blanka bort szolgált nekik, s mindenféle édességet és süteményt. Így telt-múlt az éjszaka, s az én fejem bizony lassan az álmoságtól már olyan nehéz lett, hogy biztosan tíz kilót is nyomott. De mindent inkább tudtam, mint azt, hogy a lefekvés miképpen lesz, mert az urak egyre lármásabban mulattak a szobában, a konyhában pedig csak egyetlen ágy volt. Végre mégis történt valami, mert Blanka pokrócot terített a konyha földjére, s adott melléje egy párnát és egy takarót is nekem.

S én ott úgy elaludtam, hogy még azt sem vettem észre, amikor elmentek a zajos barátok.

Egyszer azonban arra kezdettem eszmélni, hogy talán nyúznak valakit bent a szobában. Felmeltem a fejemet, s hát alig-alig pirkad a hajnal; a hördülő nyögések pedig, minél furcsábbat és rémítőbbet soha nem hallottam, egyre csak nőttek odabent. Remegni kezdtem és émelyegni.

Hogyne, hiszen az ördög és a halál egyszerre jutottak eszembe. A hideg verejték egészen belepte a homlokomat, de lassan és valahogyan mégis összeszedtem minden erőmet, feltápáskodtam, és az ágyra néztem. Blanka ott feküdt nyugalmasan, s a fekete haja úgy övezte az arcát, mint a csipke. Nagy félelem között odaszóltam neki, de arra nem ébredett fel. Akkor az ágy oldalát megkopogtattam egy kicsit, és hangosabban mondtam:

- Blanka kisasszony!

Végre riadtan felkapta a fejét, és megkérdezte:

- Mi az?!

- Valaki öli a doktor urat! - mondtam.

Blanka hallgatózott egy percre, s aztán így szólt.

- Öli a fenét!

- Hát akkor mi van?

- Veri az ördög.

- Álmában?

- Remélem - felelte Blanka.

Azzal visszatette a fejét, s a szemét behunyta, hogy tőle a világ is felfordulhat. Én azonban nem voltam Blanka, vagyis kuporogtam tovább, félig felülve, de egészen megrettenve. A szemeim is égni kezdtek, s a fejem szédülni; majd nagy nehezen az jutott az eszembe, hogy jobb lesz, ha bedugom a fületem. De akkor a szédülés, mint valami forgószerű, egyszerre lekanyarodott a gyomrom felé, s a másik pillantásban már olyan irgalmatlan háborúskodásban voltam, hogy felugrottam, és támolyni kezdtem kifelé. De alig értem ki a burjános udvarra, már megindult bennem minden, és teljes odaadással a rókákat kezdtem hajtani a tavaszi pirkadásban. S ahogy ott kínlódtam, a könnyezés miatt beborult szemekkel, egyszerre valaki segítő szándékkal meg-

fogta a homlokomat, és tartotta, hogy könnyebben győzhessek a rókák fölött. Erőm szakadva és halványan csak annyit gondoltam, hogy a segítő lélek biztosan Blanka, ámbar a szaga igen savanyú volt. Amikor annyira végeztem, de még feltekintés előtt, igaz hálálkodással így szóltam:

- A Jézus fizesse meg!

Erre a segítő lélek rögtön félbehagyott engemet, de én is megtöröltem a szememet és feltekinttem. S hát, Uram-Jézusom, egy nagyszakállú, vén zsidót pillantottam meg! Úgy megijedtem tőle, hogy rögtön félreugrottam, s hát akkor láttam meg, hogy az egy mellett még más kettő is áll. Mind a háromnak csupa szőr-szakáll ábrázata volt, és rajtuk hosszú, fekete kaftán. A hajuk kétoldalt csavaros volt, és úgy csüngött, mint a feketére megfestett gyaluforgács.

- Na, nem kell mitőlünk félni! - mondta szép szóval a gyámolító zsidó, ki a legfőbbiknek látszott a három közül.

Én gyenge magyarban támolyogtam volt ki, s a fehér vászon reszketett erősen a lábszáramon. De éreztem, hogy valamit mondanom kell, s így szóltam:

- Megkönyörült rajtam az Úr.

Erre a főbbik zsidó közelebb jött hozzám, és atyai módon a vállamra tette a kezét.

- Na, tettünk mi rosszat? - kérdezte.

- Jót igen, de rosszat nem - feleltem.

- Nahát, mi okozta gyomrodnak a bajt?

Nem tudom miért, de az jutott eszembe, hogy Garmada urat, aki nekem keresetet és szállást adott, semmibe sem szabad belemártanom. Éppen azért a világra hárítottam minden okot, ami valójában igaz is volt; így szóltam tehát:

- Még nem szoktam meg ezt a világot.

- A várost?

- Igen, s benne az izgalmasságot.

- Mi van benne izgalom? - kérdezte az öreg szakállas.

- Van elég - mondtam. - Testben és lélekben egyaránt.

Bár mind igazat szóltam, úgy néztek össze hárman, mintha az én mondásaimmal nem lettek volna megelegedve. Szót is váltottak a maguk nyelvén, megegyezvén nyilván, hogy gyanút tápláljanak felőlem. Erre vallott a kérdés is, mert hangot másítva, így szólt hozzám a könyörületes öreg zsidó:

- Hát erre az udvarra honnan jöttél?

- A Hargita mellől - mondtam. - Tudja-e, hol van?

- Nem.

- Nohát onnét.

Erre ismét összenéztek hárman, s abban a nézésben az volt, hogy én nemcsak idegen vagyok az udvaron, hanem bolond is vagyok.

- És mit keresel, ezen az udvaron? - kérdezte tovább.

- Semmit - mondtam. - Elég bajom volt úgyis.

Megint összenéztek és bólintottak.

- És aztán a ruhádat hol hagytad?

- Ez is sok, ami rajtam van - mondtam.

Erre a könnyörületes öreg mondott a másik kettőnek valamit, mire azok nagy vigyázattal karon fogtak engemet, és elindítottak a kapu felé. Mentem velük ellenkezés nélkül, de amikor láttam, hogy ki akarnak tenni a kapun az útra, egyszerre megálltam, s azt mondtam nekik, hogy egy kicsit engedjenek el, mert nagyon viszket az orrom, s meg akarom dörzsölni. S amikor elengedtek, abban a percben megszöktem magamat, s szaladni kezdtem visszafelé. De mivel láttam, hogy ők nem futnak utánam, a konyha ajtajában megálltam, és onnét istenhozzádót intettem nekik.

Azzal bementem és lefeküdtem.

Az ajkamról bő sóhaj szállott rögtön az eget felé, mert bizony a háborgási betegség és az udvari történet után jó volt megint a takaró alatt. S jó volt az is, hogy a másik szobából nem hallatszott már semmi kínszenvedés. Csak éppen, alig melegedtem meg, Blanka szólt oda nekem:

- Hol jártál, Ábel?

- Hát a kisasszony nem aluszik? - kérdeztem.

- Nem, essen belé a fene! - mondta Blanka.

Nem tetszett nekem, hogy egyszer-máskor ilyen darabosan szólt, mert szép barna arca miatt-e, vagy zsenge termete miatt, de amióta megláttam, azóta folyton tavaszodni akart a szívem. Ez egyszer azonban találónak véltem a darabos szót, mert azt gondoltam, hogy valami bolha csípte meg őt.

- Ne búsuljon, kedves kisasszony! - mondtam neki. - Ma úgyis vasárnap van, s templomozás helyett megölöm.

- Kit akarsz megölni, te?! - kérdezte Blanka.

- A bolhát, amelyik megcsípte magát.

- Engem nem csípett meg.

- Hát akkor miért nem aluszik?

- Gondolkozom a te sorsodon - mondta Blanka.

Egy ideig ismét csendben voltunk; s nem tudom, hogy Blanka mire gondolt abban a csendben, de nekem a zsidók fűrták az oldalamot, s azon gondolkoztam, hogy miképpen adjam ezt a Blanka értésére. Végre elszántam magam, s ismét megszólítottam őt:

- Blanka kisasszony?

- Mit akarsz?

- Én csak azt, hogy megmondjam, miszerint a zsidók között is vannak jó emberek.

- Hogyne, sokat adakoznak! - mondta Blanka.

Egyszerre nevetni kezdtem, mert az jutott eszembe, hogy az előbb az udvaron, mint szálnalmas személy, csakugyan eléjük tarthattam volna a perselyt.

- Hát te most mit nevezsz? - kérdezte Blanka.

- Én azt nevetem, hogy milyen furcsa volna, ha nekem nagy szakállam és földig érő fekete kaftánom volna, s úgy bejönnék ide az udvarra, ahol látnék egy katolikus fiút, aki vászon vadászgúnyában lesné a rókákat.

- Hát ide nyugodtan bejöhetnél! - mondta Blanka - mert ide járnak olyan zsidók.

- Járnak-e?

- Igen, mert ez a ház az ózsidó egyházközség tulajdona, s itt a másik lakásban ők tanyáznak. Ott van egy nagy szoba, s a vándor szegény zsidók ott alusznak; s vannak bókherek is, akik hajnalonként ide jönnek, és a szegény vándorzsidót megfürösztik, s imádkoztatják őket.

Én nagyon elcsodálkoztam a dolgon, de mivel nem tudtam, hogy kik azok a fürösztő emberek, megkérdeztem:

- S kik azok a bókherek, Blanka kisasszony?

- Azokból lesznek a papok, vagyis olyan paptojások - felelte Blanka.

- Hát akkor maga is egy kedves kicsi paptojás!

- Miért lennék az?

- Azért, mert maga is meg akart engem fürösztetni.

Erre Blanka nyújtózott egyet, majd így szólt:

- Hallgass, a csillagok még ébren vannak!

Olyan kedvesen mondta ezt, hogy a derengő ablakon keresztül csakugyan incselkedni láttam egy csillagot. De azért oktatják és nevelik az embert a családi körben, az iskolában és a templomban, hogy az incselkedések idején védekezni tudjon. A magam tudása szerint védekeztem tehát, vagyis azokra a szentekre gondoltam, akik tiszta ártatlanságban éltek, és a sóvárgó szívet parancs alatt tartották. Így tehát kiválasztottam egy példaképet, és Szent Imre hercegre gondoltam. Egy fohászt is küldöttem hozzá, majd elképzeltem, hogy ő miképpen állott volna ellen, ha szíve nyugalma akarták volna csorbítani. Arra az eredményre jutottam, hogy ő is nyilván úgy tett volna, ahogy én, vagyis egy másik szenthez folyamodott volna, aki előtte élt. Ez engemet megnyugtatót abban, hogy a védekezés dolgában helyesen járok el.

S aludni próbáltam ismét.

Azonban az álom nem akart megszállani nálam.

Gondolkozni kezdtem tehát, hogy célom érdekében megtettem-e mindent. S arra jutottam, hogy bizony a kísértést legyőzni a fohász nem elegendő, hanem oda az is kell, hogy Blankától valahogy messzebb kerüljek.

- Legalább megnézem, hogy a zsidókat miképpen fürösztik - mondtam magamban; majd csendesen öltözködni kezdtem. A hajnal már reggelesen derengett, s Blankának is meghozta a szundítást, mert nem vett semmit észre. Amikor azonban éppen a kabátomat akartam volna felvenni, egyszerre hátravágódott az ajtó, valaki a küszöbre ugrott, és elordította magát:

- Vértürdőt rendezek!

Abban a pillantásban az asztal mögé ugrottam, Blanka pedig az ágyból az én hátam mögé. S úgy megtörpültem mindjárt, hogy csak fél fejjel voltam magasabb az asztalnál, de Blanka is annyira megsemmisült, hogy még kiáltani sem tudott. Annyit azonban láttam, hogy a tegnapi vőlegény jelent meg nekünk, színültig részegen s egy nagy disznóölő késsel a kezében. Nem ölt

meg rögtön minket, hanem egy ideig csak állt a küszöbön, vigyorgott, és rázta a nagy kést. Blanka úgy fogott hátulról engem, mint a karót a tökinda.

- Bújj elé onnan! - ordította el magát a vőlegény.

Nem tudtuk, hogy kettőnk közül melyiknek szól a parancs, s így nem bújtunk elő egyik sem. Erre lépett egy felet a vőlegény, és reám mutatott a késsel:

- Hát ez kicsoda?

Félelmemre csak most került fel igazán a korona, mert hiába voltam én ártatlan, ha ő célba vett engemet. S a dermedt pillanatokban az életszeretet is ordítani kezdte bennem, hogy itt muszáj csinálni valamit; s akkor egyszerre, mint annyi más percben, eszembe jutott Bolha, s rögtön el is kiáltottam magamat:

- Bolha, segíts!

Mire kettőt számoltam volna, Bolha már ott termett a vackából, s minden habozás nélkül nekiugrott hátulról a vőlegénynek. Annak csak annyi ideje volt, hogy a késsel a kutyához vágjon, de szerencsére nem találta el a kutyát. Ellenben ő maga kiesett a küszöbön, és végigterült a földön. Erre én is felegyenesedtem, és a kutyához így szóltam:

- Jól van, Bolha!

Blanka megigazította a haját, aztán odament a vőlegényhez, nagy undorodással megnézte őt, majd hozzám így szólt:

- Igazad volt, Ábel.

Aztán kivette a vőlegény kezéből a kést, és úgy odaverte élivel a vízvezetéki vastartályhoz, hogy valóságos csipke lett a késből. Amikor pedig ezt is elvégezte, visszafeküdt az ágyra, s egy nagy sóhajtással jelezte, hogy megkönnyebbült. Bolha még ott állott mellettem, és boldogan csavargatta a farkát. Én ránéztem Blankára, s miközben simogattam a kutyát, így szóltam:

- Bűdös vagy Bolha, de bátor!

Blanka értett a szóból, és megjegyezte:

- Majd megfürösztöm.

Nem volt kedvem arra, hogy ehhez a fürösztéshez is fűzzek valami tréfát, hanem azon gondolkoztam inkább, hogy miképpen lehetne a kapun kívül tenni a hanyatlott vőlegényt. Blanka azt mondta, hogy mi zárjuk magunkra az ajtót, az a disznó pedig majd felébred és elmegy. Én azonban nem találtam ezt helyesnek, mert úgy véltem, hogy aki így fekszik le, az nehezen kel fel. Kimentem tehát, és megvizsgáltam a nagy hőst. A szuszogásáról annyit megállapítottam, hogy lesz, aki felkeljen. A többi már nem ment nehezen, mert az udvari hordóból vizet merítettem a markommal, s azt cseppenként eregetni kezdtem az ábrázatára. Ügyeltem azonban, hogy hirtelen veszély esetére a kutya mellettem legyen. S ő annyira mellettem volt, hogy amikor a locsolást látta, közel fartatott egészen a vőlegény fejéhez, és pontosan a fülbe harmatozott. Ez nemcsak okos cselekedet volt, hanem egyben hasznos is, mert ettől a vőlegény megrázta a fejét, és eszmélkedni kezdett.

Segítettem neki, hogy valahogy felálljon.

- Hol vagyok? - kérdezte tőlem.

Én egy célszerű fordulattal így feleltem:

- Itt, a kocsma előtt.

Egészen olyan volt, mintha valami mocskos és bokros helyen a sírtól támadott volna fel. S amíg pislogott nagy bambasággal, én kitaláltam a többit is hamar, és így folytattam:

- Jöjjön hamar, s menjen ki a kapun, mert a gazdám elment a csendőrök után. Én mondtam neki, hogy ne menjen, de ő elment, mivel maga nem akart fizetni. Pedig én azt is mondtam, hogy biztosan megfizeti legalább az öt liter bor árát, amit megivott az éjszaka. S azt is mondtam, hogy ne tegye ki uraságodat a korcsmából erre a hideg földre, mert biztosan meg fog fizetni, de ő mégis kitette uraságodat, mivel még az öt liter bor árát sem akarta kifizetni, pedig az üvegeket is mind összetörte, s azokat is meg kéne fizetni.

Ekkora veszély s annyi fizetés hallatára a zsebébe nyúlt a vőlegény, s egy marok aprópénzt hamar a markomba nyomott. Aztán olyan gyorsan, ahogy csak tudott, megindult, és szerencsésen kiosont a kapun. Én megolvastam a pénzt, s hát százharminc lej volt. Ebből százat mindjárt felajánlottam Bolhának, hogy a segítség jutalmául neki abból kutyaházat csináljak, és húst veszek. A megmaradó harmincról pedig úgy döntöttem, hogy az menjen virágra Blankának. Jelentkeztem is mindjárt a konyhában, és előadtam, hogy megyek most a városba, hadd ismerkedjem, ha már itt vagyok. Blanka azt kérdezte, hogy az a részeg disznó még ott fekszik-e, mire én azt feleltem, hogy nem fekszik ott, mert a szerencsétlenség után nemsokára utánajött egy gyönyörű szép leány, aki fölkelte és elvitte. Blanka hitetlenül nézett reám, hogy nem hazudok-e; majd mérgesen leszállott az ágyból, és azt mondta, hogy induljak a városba, mert utánam be akarja zárni az ajtót, mivel elég volt immár neki a zajgásból.

Bolhát nem vittem magammal, hanem egyedül mentem.

Még olyan korán volt, hogy emberek nemigen jártak az utcákon, s aki járt, jó része annak is részeg volt. Józan csak egy-egy korai szolgálot láttam, s azoktól kérdezősködtem is, hogy deszkát, húst és virágot merrefelé lehet venni? Azok a piacra irányítottak engem, s én oda el is találtam. Nagy vidámság honolt a piacon, s örömmel láttam, hogy ott mindenkinek a számára árulnak valamit. Az egyik helyen pecsenyét sütöttek, s annak a szaga engemet úgy felbuzdított, hogy annyi pecsenyét ételemben sohasem ettem, mint akkor. S amikor ilyenformán kibékültem magammal, Blankának és Bolhának is megvásároltam a célba vett dolgokat, s azokkal meg-
rakodva olyan voltam, mint egy kicsi számár virágvasárnapján.

Mire hazaértem, már az idő is úgy előre haladott volt, hogy a délt várni lehetett. S a füves udvaron még sem volt semmi más mozgás, csupán az, amit Bolha a farkával csinált. De ő hiába örvendett oly nagyon, mert földre eresztvén a kutyaházra való deszkát, gyarló módon a szívemre hallgattam rögtön. Vagyis legelsőbbben Blankát akartam megörvendeztetni a virágokkal.

Az ajtó előtt még egy kicsit megálltam, és elgondolkodtam, hogy a virágok mellé mit fogok mondani. Azt fogom mondani, hogy jártam egy szép mezőben, s annak a mezőnek a közepében láttam egy ártatlan szívet, s annak a szívnek a környékéről szedtem ezeket a virágokat, amelyek a színökkel s az illatukkal szolgáljanak neki.

Azzal szép csendesen benyitottam az ajtót, s hát Blanka mellett egy fiatalember üldögél.

- Nem tudsz kopogni, te paraszt?! - förmedett rám a vendég.

Én a szívfájdalom mellé egyszerre mérges is lettem.

- Maga van idegen helyen! Kopogtasson hát maga!

Blanka úgy kezdett kacagni, hogy a vendég nem tudta, mit mondjon erre. De én sem szóltam többet semmit, hanem a húst és a virágokat letettem az asztalra; azután pedig felvettem azt a nagy kést, mit csipkésre csorbitott volt Blanka. Marokra fogtam a kést, és ránéztem a fiatal-emberre.

Az olyan lett, mintha a falról esett volna le.

Nekem a győzelemhez ennyi is elég volt.

De hogy rámába is tegyem ezt a hirtelen győzelmet, odamentem a vízi vastartályhoz, és ott a késsel működni kezdtem.

- Mit csinálsz, Ábel? - kérdezte Blanka.

- Reperálok a késnek az élit, hogy használni tudjam.

- S mire akarod használni?

- Én öt percig semmire - mondtam. - De akkor eleven húst vágok, ha még akkor is lesz.

Gondoltam, ezt elég magyarul megmondtam; s a virágokkal, a bécsomagolt hússal és a késsel kimentem.

Künn az első dolgom az volt, hogy a húsnak a felét a kutyának odaadtam. S mialatt Bolha boldog mohósággal folytatta a vasárnapi táplálkozást, azalatt nekem is példás gondolatom támadt.

- No, állj meg, Blanka! - mondtam. - Mert ha te vétettél a virágok ellen, a virágok is másnak fognak kedveskedni.

A virágok pedig úgy kedveskedtek másnak, hogy a színökkel és az illatukkal nem neki szolgáltak, hanem Bolha kutyának. Vagyis amikor Bolha jóllakott, visszafektettem szépen a vackára, s körös-körül feltüzdeltem neki mind a virágokat. Úgy pislogott ki onnét a fél szemével Bolha, mint egy óriási kutyafejű madár, aki a virágok közé rakta a fészket. S éppen javában örvendeztem a boldogságnak, amikor megnyílt az ajtó, s hát valaki sebesen igyekszik a kapu felé. De akárhogy iparkodott is, én megismertem, hogy az igyekvő senki más, mint Blanka mellől a borzos; továbbá felismertem a mozgásról azt is, hogy azonos személy a tegnapi sapkás verekedővel, akit a vőlegény fejbe rúgott volt.

Hamar utánaszóltam, mondván:

- Úgy húzza bé a kaput, hogy sohase tudja kinyitani többet!

Aztán egyedül maradtam.

Gondolkozni kezdtem, hogy most mi jót lehetne csinálni; majd azzal a szándékkal, hogy a virág illatát is élvezhesse Bolha, az egyik szál virágot odatartottam az orra alá. S igen nagy szerencsével, mert éppen abban a percben Blankának a hangját kellett hallanom:

- Te ott mit csinálsz, Ábel?

- Kedveskedem annak, aki megérdemli - mondtam.

Talán elfödöztem előle a kutyát, mert kíváncsian így szólt:

- Ugyan kinek?

- Jöjjön, nézze meg!

Blanka odajött, s amikor meglátta a virágágyásban a kutyát, karba tette a kezét, s így nézván egy ideig az érdemes kutya felmagasztalását, azt mondta:

- Fura!

- Mi az, hogy fura? - kérdeztem.

- Ha te lefeküdnél például - felelte Blanka -, s körös-körül csontokat tűzdelnének melléd.

Úgy éreztem, eljött az ideje, hogy a rügyező szívem csalódása miatt megcsípjem egy kicsit.

- De fura volna is - mondtam -, ha magát udvarlókkal ültetné valaki körül!

Blanka szembefordult velem, mint egy kicsi pulyka:

- S mi közöd hozzá?!

Látván, hogy megfeleltem, amit a csillagok alatt beszéltünk, csendesen csak ennyit szóltam:

- Nekem semmi, sem ezeknek a virágoknak!

Erre megnézte Blanka a virágokat ismét, s láttam, hogy az irigység lángocskája megvillant a szemében.

- Mért emlegeted a virágokat? - kérdezte.

- Én nemcsak emlegetni akartam, hanem magának is adni - mondtam lehajtott fejjel.

Kis ideig csend volt, de aztán mondásomra a válasz megérkezett, mert Blanka felkapkodta a virágokat, és szó nélkül befutott velük a házba. Ahogy utánanéztem, olyan szívnyerő és ártatlan volt a virágokkal, mintha udvarlókat nem is látott volna soha. A kezemet a szívemre tettem, egy tavaszt sóhajtottam; majd aztán megépítettem a kutyaházat, hogy Bolhával együtt lelki nyugalomban érezhessem magam.

Úgy is éreztem egészen alkonyatig, de ahogy a napfény fogyatkozott, úgy bolydult meg bennem is a hazai képzelem és a városi gond.

Garmada úr is csak akkor kelt fel, alkonyat idején. Hamarosan elment a városba, s amikor visszajött vacsora után, úgy rendelkezett, hogy az ő szobájában vessenek nekem ágyat. Volt ott egy széles dívány is, melyre Blanka az ágyamat el is készítette szépen.

Amikor eljött az ideje, a doktor úrral együtt, mind a ketten lefeküdtünk. De úgy jött el az éjfél, hogy én még nem aludtam semmit. Csak a képzelődések és a gondolatok burjánzottak a csendes éjszakában, s annyira benőtték éjfélig az agyamat, hogy füvesebb volt az, mint oda-künn az udvar. Végre azonban mégis elaludtam valahogy, de az álmom sem lehetett békés, mert amikor reggel felébredtem, a takaró a földön volt. Garmada úr már ott ült felöltözve a bőrszékben, és füstölt, mint egy török basa.

- Tán szerelmes vagy? - kérdezte tőlem.

Az álmoságból is kirezzentem hirtelen, mert az jutott eszembe, hogy talán tudomása lett a blankás virágokról. S hogy a valót kivegyem belőle, így szóltam:

- Ilyen pezsdítő tavasszal nem volna csoda. De hát miből gondolja, hogy szerelmes vagyok?

- Én abból, hogy sokat forgolódtál - mondta Garmada úr; majd utána felállt, s mielőtt kiment volna, még azt mondta:

- Hamar kelj fel, mert ebéd után utazunk!

S úgy is lett, ahogy mondta, vagyis ebéd után a foghúzó szerszámokat és a kereskedő fogát a táskába raktuk, s elmentünk ki az állomásra. Ott felültünk egy hosszú vonatra, amelyről nem is tudtam, hogy merre és hova megy velünk.

Egy óra múlva már oly nagy munkában voltunk, hogy három embert három rossz fogától szabadítottunk meg. A keresetet késő éjjelig folytattuk, s akkor egy kisebb városban kiszálltunk. Elmentünk ott egy sárga falú vendégfogadóba, ahol vacsoráztunk ketten, s aztán lefeküdtünk. Hanem abban a szobában olyan régi volt minden, mintha nem is mi lettünk volna benne, hanem nagyapánk. Régi volt a szag, s régi a bútorkészlet, melyre csak rá kellett nézni, s már recsegett is. Garmada úr az ágyba, én pedig a díványra kerültem; s amikor a lámpát eloltottuk, olyan sötétség borult reánk, hogy olyan a sírboltban sincs. Mivel azonban fáradt voltam, s a vacsora mellé bort is ittam volt, hamar elaludtam. De az ember sohasem tudja, hogy mire aluszik el. Így jártam én is, mert egyszer arra eszméltem fel, hogy nem a díványon fekszem, hanem valami csalánbokorban.

- Nagyságos úr! - kiáltottam.

Garmada úr felugrott az ágyból, és a lámpát hamar meggyújtotta.

- Mi az, Ábel? - kérdezte.

Felültem, s hát mégis a díványon vagyok.

- Bocsánat, tévedtem!

De hát Garmada úr akkor már ott állott mellettem, s valamit látott rajtam, borzongva visszább lépett, és azt mondta:

- Tévedtél a fenét! Hiszen egy hadsereg van rajtad!

Magamra néztem, s hát csakugyan annyi mazsola bogár volt rajtam, hogy az irtózat! Sikoltottam is egyet, de akkor már nem az ágyon voltam, hanem a szoba közepén. S ahogy tudtam, söpörni kezdtem le magamról a mazsola bogarakat; s bizony odaállott Garmada úr is, aki szintén söpörni kezdte. Egy hirtelen gondolattal odaadtam a kalapomat is neki, s így szóltam:

- Üsse ezzel, ahogy csak tudja!

Garmada úr nevetve kapott a kalapos terven, s néhány perc alatt úgy leverte rólam a bogarakat, hogy csupa gyönyörűség volt.

- Jól van már, egy sincs! - mondtam neki, mire Garmada úr így szólt:

- Szeretnek téged ezek a poloskák.

- Hát ez a poloska?! - kérdeztem.

- Ez! Nálatok nincs?

- Van, de sokkal nagyobb; s medvének hívják.

Garmada úr ezen jól nevetett, majd visszafeküdt az ágyba.

- Hát én itt többet le nem fekszem! - mondtam, majd fel is öltöztem, és leültem az asztal mellé.

- S ott mit csinálsz reggelig? - kérdezte a doktor úr.

- Levelet írok édesapámnak - feleltem.

Azzal papirosat kértem és írószerszámot; s miközben Garmada úr az álom vizén csónakázott, én is megírtam a levelet, mely így hangzott:

Kelt levelem a gyarló vendégfogadóban.

Kedves édesapám, tudatom magával, hogy az Isten idáig valahogy megsegített, s az egészségem is meglehetősen szolgál, melyet viszont kívánni édesapámnak is ezennel van szerencsém, mint ahogy mondta nekem egy borbély.

Madéfalváig jól eljöttem volt, s onnét jártak a vonatok. Találtam ott egy vasútit, s utána még egy másikat, akik kitanítottak engemet, hogy miképpen kell a szegény embernek utazni. Bolha nagy akadály volt, de nem ijedtünk meg még a kalauztól sem. Inkább leszálltunk egy lassító állomáson, ahol is én megbarátkoztam egy jóféle román bakterrel, s meg Bolha is az ő tarka kutyájával, aki szintén előnyös származás volt, mert egy román pap házából eredett. S amikor én megismerkedtem azzal a bakterrel, mindjárt úgy kezdtem viselni magamat, hogy abból az apai házra szégyen s énreám pedig hátrány ne származzék. Ez bé is következett, mert később felkért engemet a bakter, hogy legyek nála vendég, s egyem vele paszulykalevest. Utána meggypálinkát is ittunk, amely belévit minket az erdélyi állapotokba. Vagyis a bakter kinyilvánította nekem azt a kormányzati tételt, mely szerint a románok az ajtó megetti helyet reánk hagyományozták, egyéb dolgokban pedig a haszonélvezet csak akkor lesz közös, ha majd egyszer felsüt a szegény emberek napja.

Továbbá tudatom, hogy a baktertől eljövet találkoztam egy kelekótya leánnyal is, kinek egy Ádám kellett volna. Innét egy foghúzó doktorhoz kalauzolt engem az Isten, de a jövődöt nem lehet tudni. A jelen azonban elég biztató, mert olyan egyezségre léptünk mi ketten, hogy folytonosan utazunk a vonatokon, s mindenkinek kihúzzuk olcsón a rossz fogát. Aki hagyja. A mestert Garmada úrnak hívják, de az ész nálam van inkább. Ez a Garmada úr jóféle ember, s nyugodni és ünnepelni mindig megtérünk Kolozsvárra, ahol az ózsidók házában lakunk. S annyit feredünk, mint a réce. Van itt egy Blanka nevű árva lány is, aki igen vágyik a szerepre. Ezt meg is kaphatná tőlem, de ő azt hiszi, hogy a kökényfán is fog neki szőlő teremni.

Más szóval mozgalmas életet élünk, s az elnyomott szegényeken még csak módjával tudtam segíteni, mert engemet is bakter és borbély egyaránt el akart nyomni.

Most éjféle idő van, amikor ezt a levelet írom, melyet fele részben az ádáz poloskáknak lehet köszönni. Ugyanis azok nélkül most aludnám, de úgy megszállottak volt, hogy Garmada úr a kalappal alig tudta leverni rólam.

De azért nem kell búsulni, mert ma is kerestem százhatvan lejt, melyet megpökdöstem istenesen.

Ezzel leveletem bézárom, s még csak azt akarom mondani, hogy a bakter háromszor házasodott volt meg. De most úgy ellene van a házasságnak, hogy még Bolhát is agyon akarta egy nagy revolverrel löni, amikor kerülgette az ő kutyáját. Ezt példabeszédnek lehet tekinteni. S aztán még írok máskor is.

Ábel

Amikor bevégeztem a levelet, még átolvastam egyszer, s azt gondoltam, hogy egy pap-növendék sem írhatta volna meg jobban. Aztán borítékba tettem, s egy százejessel is megtámogattam, hogy legyen a vándor írásnak botja. S mivel még messze volt a reggel, ráhajtottam a fejemet a levélre, s ott úgy elaludtam, hogy nagy csatakiáltásokkal Garmada úr ébresztett fel világos nappal.

Dolgos napok következtek azután is; minden este más város és más vendégfogadó. Mi egyre tudósabbak lettünk a foghúzásban, s a pénz is otthonosabb nálunk. Nem is történt semmi baj egész péntek estig. Akkor is egy kisebb városban s ott egy rossz vendégfogadóban kellett felütnünk a szállást. Amikor a kapuig mentünk, Garmada úr azt mondotta nekem, hogy én menjek, s vegyek neki cigarettát. Amikor megtértem, Garmada úr már befészkelte volt magát egy szobába, s úgy rendelkezett, hogy vacsorát és bort hozzanak oda nekünk. Azt el is hozván egy kebles asszonyosság, igen jól ettünk, s még jobban ittunk; majd utána Garmada úr így szólt:

- Na, feküdjünk le!

Csakhoggy mi nem feküdtünk le, mert a következő percekben kopogtatott valaki az ajtón, s hát egy sánta úriember lépett be. Garmada úr nagy örömmel fogadta a sánta urat, akiről én is megtudtam hamarosan, hogy patikus ember; s megtudtam azt is, hogy úgyszintén ott lakik a fogadóban, s így akadt rá szeretett barátjára, vagyis Garmada úrra.

- Hozz bort, Ábel! - rikkantott reám örömeben a doktor úr.

Hoztam egyszer, s hoztam kétszer.

A sánta patikus egyre nagyobbakat hazudott a bor mellett, Garmada úr pedig minden hazugság után felemelte a poharát, és így szólt:

- Na, erre igyunk egyet!

Egyszer aztán elővették a kártyát is, amivel csapkodni kezdték az asztalt. Én a díványon heverésztem közben, hátha egy-egy kicsit szundítani tudnék, de hát a nagy csapkodásokra mindig felriadtam. Ez csak az én bajom lett ugyan, de hamarosan olyan dolog is történt, ami közös bajt okozott. Ugyanis a szomszéd szobában finom, de csepűhajú öregasszony lakott, aki valahonnét Dél-Amerikából jött volt a testvére aranylakodalmára, de csak a temetésre tudott megérkezni. Hát annak az öregasszonynak volt egy öleb kuttyája is, amelyik a falon keresztül mindig nagyokat vakkantott, valahányszor Garmada úrék odacsapták a kártyát.

Ez így ment egy jó darabig.

Végre azonban az öregasszony úgy megfőrtta magát, hogy átaljött hozzánk, nyilván szidalomra. Csakhoggy ez nem tudott megtörténni, mert ahogy belépett a szobába, a sánta patikus rögtön táncolni kezdett vele.

Hát ekkora kalamajka láttára én szép csendesen kimentem a szobából, s künn a sötét folyosón zajverés nélkül kurkászni kezdtem, mint egy macska. De le is nézett rám a szerencse, mert egy félreeső limlomos sarokban díványt találtam. Arra lefeküdtem, és szerencsésen el is aludtam. Reggel egy vénasszony rázott fel onnét, s amikor látta, hogy még sohasem látott engem, kiabálni kezdett. Erre egy fiatalabb nő és egy szállodai sapkás poroszló jött oda. A sapkás meg is ragadott rögtön, és megkérdezte, hogy honnét kerültem a fogadóba, s mit keresek a sarokban.

Mindebből látván, hogy valami holdkóros tolvajnak néznek, így feleltem nekik:

- A pápa követe vagyok!

Erre a vénasszony keresztet vetett, a sapkás pedig rám kiáltott:

- S mit loptál el?

- Az éjszakát loptam el - feleltem neki.

- Ez bolond! - mondta a fiatal nő.

- Hát én mért volnék bolond?

- Azért, mert azt mondtad, hogy a pápa követe vagy.

- Minden ártatlan és jó lélek a pápa követe - szóltam, s azzal megindultam a szoba felé. A poroszló azonban nem eresztette el a karomat, s a többiek is utánam jöttek. Amikor pedig Garmada úr ajtaja elé értünk, a sapkás megkérdezte tőlem:

- Hova akarsz menni?

- Megyek a püspök úrhoz! - feleltem; s mindjárt benyitottam az ajtón.

Garmada úr éppen mosakodott.

- Na, hol voltál, Ábel? - kérdezte.

- Én térítő körúton - mondtam. - S ezek a vadnépek megfogtak engem, s meg akartak enni.

- Kellesz a fenének! - röffönt reám a sapkás, de abban a percben Garmada úr is szembefordult vele, és acsarkodott egyet:

- Magát ki kérdezte?!

Hát annyi esze még akkor sem jött annak a bolond poroszlónak, hogy kisírült volna a szobából, hanem szarvas tulok gyanánt azt dőfte vissza:

- Az úr is befoghassa a száját!

Hanem abban a percben úgy szájba vágta Garmada úr, hogy pökdösni kezdett. Neki azonban ez sem volt elég, hanem folytatni akarta a verekedést. No de, erre már én sem tátottam tovább a számat, hanem ráugrottam hátulról a sapkásra, és Garmada urat buzdítani kezdtem:

- Húzzuk ki egy fogát! Húzzuk ki egy fogát!

A vénasszony, aki részes volt az én megfogásomban, nagy jajveszékeléssel elfutott; mi pedig lenyomtuk hamar a poroszlót az ágyra, s Garmada úr a szabad kezével kotorászni kezdett, hogy előszedje a foghúzó szerszámot.

S dolgozni kezdtünk.

Azonban nem akarta hagyni a sapkás sem magát, hanem rúgott és harapott, mint a hörcsög. Végre mégis mentünk annyira, hogy a doktor úr a szájába furakodott a foghúzóval, de akkor a vénasszony nyomán berontott egy rendőr, s leleplezett minket.

Úgy álltunk a rendőr előtt, mintha az utolsó ítéletből akartunk volna próbát tartani.

S mások is gyűltek oda, hogy a fejleményeket lessék.

Az első percekben biztosnak látszott, hogy onnét a fogadóból egyenesen a tömlöcbe megyünk; de aztán eszembe jutott, amit a vasúton tanultam. Vagyis az, hogy nagy hatalma van a pénznek. Odafurakodtam hát a rendőrhöz, és azt súgtam neki:

- Pénzzel mindent megmagyarázunk.

A rendőr reám nézett, aztán felírta a gazdám nevét és az én nevemet, majd mindenkit elhajtott a környékünkről, s a szoba ajtaját betette. S amikor csak hárman voltunk immár, akkor így szólt hozzám:

- Mondtál valamit?

- Igen! - szoltam.

S letettem az asztalra száz lejt.

Erre nagy csend lett, s a szemünk a pénzen.

- Lám, ki veszi el hamarább! - mondtam.

A versenyben a rendőr győzött, s ezen ő úgy nevetett, mint egy gyermek. Aztán elment, de nekünk meghagyta, hogy máskor is, ha errefelé járunk, akkor is vegyük be őt a játékba. Ezt mi meg is ígértük neki, s egy óra múlva ismét vonaton voltunk, ahol Garmada úr olyan szeretettel nézett engem, mintha az édesöccse lettem volna.

Még a száz lejt is megtérítette nekem.

Nagy örömkben nem is dolgoztunk egész úton, hanem egyenesen hazautaztunk.

Amikor bényitottunk otthon a kapun, Bolha olyan lelkesedve futott elém, mintha kezet akart volna csókolni nekem. Kövér volt, s a tisztaság is úgy nevetett róla, hogy Garmada úr így szólt:

- Na, ez is átkelt a Vörös-tengeren!

- Igen, s a tengerész Blanka volt! - fűztem hozzá, mire egy gyöngyös hang elénk táncolt a konyhából:

- Mi voltam én?

- Az állatok barátja - feleltem Blankának.

Aztán leraktuk a csomagokat, miközben hol egy felet s hol egy egészet Blankára pillantottam. Úgy találtam, hogy még annál is szebb, mint azelőtt. Új lenge ruha volt rajta, s úgy mozgott abban, mintha muzsikára mozgott volna. Amikor Garmada úr bement a szobájába, én a szívem fölött babusgatni kezdtem a ruhámat, mintha kedveskedném valakinek, ami bent van a keblemben.

- Mi van ott? - kérdezte Blanka.

- Egy madár! - feleltem.

Blanka elhitte, s odafutott, hogy mutassam meg neki a madarat. Én mutattam, s amikor ő mégsem látta, így szólt:

- Hát hol van?

- A bőröm alatt, ott énekel - mondtam.

Blanka reám nevetett, és virágos szemekkel azt felelte:

- Mondd meg a madaradnak, hogy vigyázzon, mert rabul ejtem.

Erre úgy kezdett a szívem zsibongani, hogy nem tudtam felelni semmit, hanem leültem az asztal mellé, és csodáltam a rózsaszín világot. Nagyon gyengének éreztem magamat, és mégis nagyon erősnek. Remegtem is valamitől, de kész lettem volna harcra is vetemedni. A lelkem lebegett, s éreztem, hogy most valami csoda történik velem.

S a csoda meg is történt, mert a szíven mintha csakugyan madárrá változott volna!

Oly tisztán hallottam, hogy énekel.

S én annyira megilletődtem ettől, hogy mint a nehéz kalász, leborultam az asztalra.

S úgy tetszik, sírni is kezdtem.

- Mi bajod van, te? - kérdezte Blanka; aztán meg is simogatott, ami olyan jólesett nekem, hogy még jobban megáradtam. Erre odabújt Blanka a fülemhez, és azt mondta:

- Na, ne sírj, Ábel! Hiszen már nagy fiú vagy!

- Éppen azért sírok! - feleltem neki; s ezzel annyira kedvére szóltam, hogy valóban úgy nevetett, mint egy gerlice.

Így pirkadott a szívünk, elég zajosan bizony, mert Garmada úr is meghallotta a pirkadást, s átaljött. Éppen a nyakravalóját kötözte, csodálkozva állott meg előttem, s megkérdezte:

- Mi az, Ábel?!

Akkor már elvonult volt a tavaszi felhő, s így könnyebben beszéltem.

- Sirattam a szegény zsidókat - feleltem.

- Hát azokat ugyan mért?

- Hogy mennyit szenvedtek az egyiptomi fogságban!

Garmada úr is nevetni kezdett erre, s azt mondta:

- Szidnád inkább a székeleyeket!

- Hát azokat mért? - kérdeztem én is.

- Azért, mert olyan jó foguk van, mint a farkasoknak.

Rosszul esett, hogy már a jó fogat is irigylik a szegény székeleyektől. Felálltam hát, jól a szemem közé néztem Garmada úrnak, és azt mondtam:

- Hát a doktor úr fog után ítéli meg a nemzeteket is, mint a lovakat?

Gazdám megvonogatta a vállát, és azt felelte:

- Fogorvos vagyok, barátom!

Odafordultam Blankához, hadd lássam, hogy neki miképpen jár az esze:

- Hát maga mit szól ehhez?

- Mindenki abból él, amit kihúz - felelte Blanka. - Mert az állam a pénzt húzza ki adóba a néptől, a képviselő a szavazatot, a pap a lelket s a fogorvos a fogat. Mind ebből élnek. Nem igaz?

Mondott valamit Blanka, de azért pettyes volt ez az igazság, mert például ő sem húzott ki semmit, s mégis élt. Meg is kérdeztem tőle:

- Hát maga mit húz ki?

- Én a madárból az éneket! - felelte Blanka.

Ezt csak mi értettük ketten, de nevettünk is úgy rajta, hogy velünk többet semmiről sem lehetett beszélni. Garmada úr is csak legyintett egyet, hogy bolondok vagyunk, s bement a szobájába. Amikor később ismét előjött onnét, olyan volt az öltözete, mint a múltkor, vagyis alkalmas a sétafikálásra. Blankának azt hagyakozta, hogy reá vacsorával ne számítsen, ellenben mi vacsorázzunk meg ketten, s ihatunk bort is; nekem a szobában vessen ágyat a díványra, különben pedig ügyeljünk magunkra, s aludjunk jól!

- No, most lesz, ami nem volt! - mondtam, amikor Garmada úr elment.

De bár ne mondtam volna, mert Blanka nem hagyott fel a kérdezgetésekkel, hogy én azt mire értettem. Könnyű lett volna megmondani neki, hogy a madaram dala lebegett előttem, de csak ketten lévén az egész házban ismét, a szemérmesség úgy ellepett engem, mint a báránnyelők az eget. Még jó, hogy eszembe jutott a múltkori borbély, mert azt mondtam, hogy semmi egyéb nem gondoltam, csak arra, hogy a szakállam kiserkedt ismét.

- Vágasd le! - szólalt Blanka.

- No, messziről nem szúr! - mondtam.

Blanka kedvesen nevetett, s így szólt:

- Majd nem leszel te olyan messze látó!

Ezzel a fenyegetéssel elindultam, s elmentem egyenesen a minapi borbélyhoz, ahol nagy tisztelettel fogadtak. S amíg a segéd úr rajtam dolgozott, addig én azt számígtattam magamban, hogy vajon miképpen s hogyan lesz este. Hálát adtam a Gondviselésnek, amely megengedte érnem a szívem kivirágzását; de egyben eszembe jutott az is, hogy ugyanez a Gondviselés a vőlegény és a sapkás képében még visszafordulhat!

S akkor mit teszek?!

- Isten, világosítsd fel elmémet! - sóhajtottam magamban. És eme sóhajlás után megfeszítettem minden észbeli erőmet, hogy kitalálhassak valami akadályozó dolgot, mely a vőlegényt és a sapkást a jövőtelében meggátolná. De ha megfeszítettem az eszemet, nem is maradtam a semmivel, mert amire felálltam a borbélyszékből, a tervem már megvolt.

- Földművelő nép lakik-e ebben a városban? - kérdeztem.

- Hogyne, kérem! - felelte a borbély.

- Merrefelé?

Kijött velem az utcára, és megmutatta, hogy merre menjek.

Egy óra múlva már nem úgy indultam hazafelé, ahogy elmentem volt, hanem egy irdatlan nagy kaptányt vittem a vállamon. Olyant, amilyennel a rókát fogják, a majorság legnagyobb ellenségét.

Száztíz lejért vettem egy gazdától.

Minél közelebb jutottam a szállásomhoz, annál inkább kértem az eget, hogy most az egyszer segítsen meg abban, hogy a megfogó szerszámot otthon senki meg ne lássa, hanem csak a szerszám lássa meg a tekergő blankásokat. S engemet az égi szerencse kezdett is megsegíteni, mert úgy bévíttem a kaptányt a kapun, hogy azt sem keresztény, sem zsidó észre nem vette. Hamar el is dugtam a kapu háta mögé, s még burjánnal is ügyesen betakartam.

- Nagyon szakállas lehettél! - fogadott Blanka.

Jól tudtam, hogy a hosszú távolmaradás miatt hangzott el ez a szó, de volt is annyi figyelmesség bennem, hogy a késedelem miatt megadjam a magyarázatot.

- A borbély leányával kellett időt töltenem - mondtam.

Elértem a célomat, mert Blanka pattanva szólt:

- Igen?!

- Igen, s még sétálni is elvitt.

- S hol kószáltatok?

- Itt is, ott is.

Blanka paprikázva nézett rám, hogy úgy titkolózom; majd azt mondta:

- Pardon!

Többet nem is szólott hozzám hosszú ideig. De nem szóltam én sem, mert a lerekedt melegben érik legjobban a búza is. Inkább leültem a borszékbe, mivel a konyhából a szobába tettük átál a székhelyünket. A lábamat is egymásra raktam, a hátamat pedig megvettem, mintha nem is a Garmada úr segédje volnék, hanem valami basanövendék.

Blanka folyton ott sürgött-forgott előttem, mert terítette vacsorához az asztalt. Titkos szív-örömmel néztem őt, de ügyeltem, hogy meg ne szólaljon virágos bokrában a madaram.

- Van egy újság? - kérdeztem.

- Minek kell neked újság?

- Olvasó ember vagyok - mondtam.

- Ha olvasó ember vagy, olvass rólam! - felelte Blanka.

- Csakhogy én olyan olvasó vagyok - mondtam -, aki nemcsak kívül a betűket akarja elolvasni, hanem azt is tudni szeretné, hogy a betűk mögött mi van.

Erre Blanka megállt, és csengettyűsen nevetett, majd feltette a kérdést:

- Na, mit gondolsz, mi van?

- Talán egy ártatlan szív édes sóhajtásai - mondtam.

Ezzel a mondásommal sokat hódítottam Blankán, mert lebbenő szellővel ráfűj a hajam bokrára, és nagy elismeréssel így szólt:

- Több eszed van, mint egy templom zsidónak!

- Az lehet - feleltem nevetve -, mert azok nem magát olvassák, hanem a Mózes törvényeit.

Erre ő is törvényt adott ki arról, hogy üljünk az asztalhoz s vacsorázzunk. Jó disznóhúst ettünk a hitközségi házban, hozzá salátát tejfölösen, s utána tortát. Borunk is volt egy literrel, szép aranyszínű bor, melyhez a kívánságot még azzal is babusgattam, hogy felemelvén az üveget, kérdést intéztem Blankához:

- Megengedi-e, hogy töltsék?

- Meg, sőt köszönöm! - mondta Blanka.

Aztán felemeltük a poharat, és egymásra néztünk. Ő is várta, hogy szóljak valamit; én is igen, hogy ő mondja ugyanazt. Végre mégis én adtam meg magamat, s azt mondtam:

- Öntsük a szívünk mellé!

A második pohárnál Blanka felröppent a helyéről, s mire észrevettem volna, hát már ott is ült mellettem a széken. Ettől én annyira megparáztam, hogy az eszemben tántorogva, csak ennyit tudtam mondani:

- Szorosan ülünk!

- Egyszer élünk! - felelte Blanka.

Igen, egyszer élünk, szaladt át rajtam is a gondolat. De ahogy átfutott, a következő percben már furcsa érzések zúdultak rám, egész nagy áradatban; s odasodortak nekem mindenkit, akit az életben valamikor szerettem: földi egyéneket és mennyei személyeket, egész balsors életemet, szép nagy hegynek a Hargitát, sírnak az anyám sírját, embernek apámat, kutyának Bolhát és kedvesnek...

Nem mertem kimondani, hogy kedvesnek Blankát.

Pedig csipogott bennem.

- Mit susogsz, édes? - kérdezte Blanka.

Puha, de árnyékos mosollyal azt feleltem neki, hogy csak magamban susogtam, mint szellőben a falevél.

- Milyen falevél? - kérdezte nagy szemekkel.
- Még zsenge falevél.
- Nem falevél vagy te!
- Hát mi?
- Szamár! - mondta Blanka.

Csakugyan szamár vagyok, gondoltam magamban, hiszen a kaptányt elfelejtettem!

- Bocsánat - mondtam hirtelen.

S azzal felálltam, és kifelé indultam, hogy a vőlegénynek és a másiknak a jövőjét elvegyem.

- Mit csinálsz? - kérdezte Blanka.
- Megnézem a csillagokat - feleltem
- Elméssz?
- Dehogyan megyek.
- Meg ne próbáld!
- Mondom, hogy mindjárt visszajövök.

Blanka nem is ellenkezett tovább; hanem csak arra kért, hogy aztán csakugyan menjek vissza. Én az óhaját teljesítettem is, mert célszerű módon csak a kaptányt vettem meg a kapu mellett, s akkor visszamentem. Blanka ott ült a díványon, s onnét mosolygósan nézett reám. Meglévén az oltalom a külső háborgatás ellen, mert hiszen az ágyú a kapunál már fel volt állítva, bátran melléje ülhettem volna, de a kutyaság nagy dolog, s hozzá még csakugyan zsenge is voltam az ádamos dolgokban. Legjobbna láttam tehát, ha a szamár természetét csakugyan felveszem, minek folytán a bőrszékbe ereszkedtem, s nem szoltam egy szót sem.

S Blanka még annyit sem.

Így várakoztam jó sokáig, majd akkor ismét azt gondoltam, hogy ha ő nem szól, akkor én sem.

A verseny egyre tartott.

Már kezdtem gyanítani, hogy ebből a megrekedt lappangásból jó nem származik; s nem is származott, mert Blanka egyszerre felugrott, s mintha puskaport vacsorázott volna, úgy dobta rám a szót:

- Bá! Bornyú!

Örölnöm kellett volna, hogy a szamarat csak bornyúra változtatta, de hát adós ebben a minőségben sem maradhattam.

- Hasznosabb állat, mint a cirmos - mondtam.

Hanem ez a mondásam nem szűrös tövis lett, hanem játékos labda. Mert ugyanis már röptében elfogta Blanka, s odament véle rögtön a tükör elé, ahol dorombolni kezdett, mint csakugyan a cirmos. Először a szép fekete haját fésülgette és bodrosította, aztán pedig a szemét is forgatta. Közben pedig dorombolva dallamozott, és macskás mozdulatokat tett.

Én pedig, ha már bornyúnak nevezett, valóban úgy néztem reá, mint a mennyei kapura.

A csend rejtelmes lett, és csodálatos zümmögést is hallottam, mintha selyemszárnyú angyalok jártak volna.

De a földi valóság hirtelen mindent összerontott.

Mert ugyanis, amint a mennyei zümmögésen keresztül javában csodálgattam volna Blankát, valaki verni kezdte az ajtót. S igen másvalaki is az ablakot.

Felugrottam rögtön.

Blanka is riadtan fordult ajtó felé.

- Ki az?! - kérdezte.

Nem felelt senki.

- Mindjárt meglátjuk - mondtam én; s úgy indultam kifelé, hogy most vért fogok látni. Ahogy azonban kinyitottam a konyha ajtaját, csak éktelen emberi bögés ütődött a fülemnek, a testemnek pedig egy öreg zsidó, aki térdre vetette magát, és úgy jajveszékelt. S a következő pillanatban egy másik is odajött, s ugyanúgy veszekelt.

- Mi a baj?! - kérdeztem.

- Éliás! Éliás! - mondta az egyik.

- A vaskígyó! A vaskígyó! - mondta a másik.

Akkor vettem észre, hogy a bögés a kapu felől jön, s futni kezdtem sebesen arrafelé. De volt is ok a bögésre, s nemkülönben az ablakverésre, mert vőlegény helyett egy szegény ózsidót fogott meg az a gyalázatos kaptány! Ott ordított a kapu mellett, s rázta a jobbik lábát, amelyen még akkor is rajta volt a kaptány. Hamar térdre ereszkedtem, hogy megszabadítsam attól a vaskígyótól, s mire levehettem volna róla, már Blanka is ott volt a csatatéren.

- Mi történt? - kérdezte.

- Ez az atyafi belelépett valami vasba - feleltem.

De akkor az ártatlan sebesült már ott kuporgott a földön, s annyi ereje sem volt, hogy jajgasson. Csak gubbasztott ottan, mint egy megtépett öreg holló. Felemeltük és bevittük a szobába, s a díványra fektettük.

Nemsokára doktort is hozott az egyik zsidó. A doktor megmosta az Éliás lábát, beléfecskendezett valamit, aztán ismét magunkra maradtunk. Blanka lefeküdt a saját ágyába; a két zsidó imádkozott egy darabig, majd őket is elnyomta az álom, és nyugovóra tértek. Majd később elaludt az öreg sebesült is.

Csak én maradtam egyedül ébren.

Ott ültem a beteg mellett, s egész éjszaka virrasztottam.

Néztem a nagy fekete szakállát, amit a hosszú esztendő sok-sok munkával fontak neki. S ahogy néztem, elgondoltam magamban az élet játékosságát, amellyel a vőlegényt öreg zsidóra váltotta, s a zsenge falevelet nagy fekete szakállra. Szép és helyes volt ez így, mert annyira megtöltött bűnbánó szeretettel, hogy megsimogattam az alvó fekete szakállát.

- Testből nőttél ki - néztem bólogatva. - De a léleknek termettél gyümölcsöt!

Másnap már ismét a régi nyugalom fészken ült a szívem, s Blankát csak a költöző madár dalával szerettem. Így aztán estefelé az ártatlan és a könnyű öröm zászlója alatt mentem el Garmada úrral, hogy a szegények között ismét terjesszük az egészséget, és apasszuk a pénzt. Olyan jól ment egész héten a munka, hogy még sohasem úgy. S vasárnapra sem jöttünk haza, hanem egy ép lábú patikusnál kipihentük magunkat, s másnap tovább folytattuk a munkát.

Tovább folytattuk, de az én számomra megint eljött a péntek, ami nem volt ugyan nagypéntek, de egy olyan halandónak, mint én, elegendő töviskorona volt.

Akkor is vendégfogadóval kezdődött a dolog.

Vagyis mi sok és eredményes munka után, az egyik péntek este, valami vendégfogadóban megszálltunk. Ott olyan tágas szobát kaptunk, hogy még az otthoni sem volt tágasabb annál. Garmada úr vidámító virágot hozatott a szobába, aminek a bútorokkal együtt magam is örültem. Aztán gazdag vacsora következett, s a vacsora mellé olyan jó bor, amilyent nem is ittam soha.

Mivel pénzem is volt, és a nyár is beköszöntött, azonkívül pedig sokat is nőttem, tanultam és ügyesednem, megérdemeltem egy kicsi jólétet. Ettem tehát bőséggel és ittam is, mert nem akartam aztán később az azt mondani, hogy egyszer megtehettem volna, de akkor sem élveztem a világot. Amikor az első üveg fenekét megnéztük, már olyan jókedvem kerekedett, hogy felálltam az asztal mellől, és pattogtatni kezdtem. Garmada úr nem talált elég szót, amivel dicsérni lehet engem; s örömeiben, hogy oly kitűnő fiút varázsolt belőlem, még jobban itatott.

Később kiment a szobából, de én akkor már rózsaszínben láttam a világot.

Eltelt egy perc, és nem jött vissza.

Aztán kettő, aztán három, majd több is.

Meguntam már várni, s töltöttem magamnak, hogy egyedül is igyam. Fel is hajtottam a bort, de mintha az egészségemre akarta volna kívánni, egy nő lépett be a szobába. Magas és idomos nő volt. Bodros aranyszőke haja neki, és kicsi pislantó szeme; s a testén hosszú, rózsás köntös, amit erősen magára szorított. Ahogy belépett, rögtön visszafordult, és bezárta az ajtót. Még akkor sem szólott semmit, hanem a villanylámpát, ami ott égett az ágy mellett a kicsi szekrényen, a törölközővel leterítette; majd a rejtelmes fényben odalépett hozzám, hogy magához kebelezzen. Nem tudom, hogy a bor miatt-e, vagy az eredeti bűn rettenete miatt; de egyszerre úgy eltaszítottam magamtól, ahogy csak tudtam.

Azt hittem, hogy erre megszégyelli magát, és magyarázkodni fog, de bizony nem az történt, hanem egyszerre felharsant a nő, majd úgy kezdett kiabálni, mintha nem ő támadott volna meg engem, hanem őt támadta volna meg egy medve.

A nagy kiabálásra valaki döngetni kezdte hamarosan az ajtót, majd amikor a zárat a nő megnyitotta, elsőnek Garmada úr lépett a szobába, utána pedig egy idegen, maga a fogadós.

- Mi történt itten?! - kérdezte a fogadós.

A nő odaállt eléje, és azt mondta:

- Főnök úr, kérem! Ez a fiú megtámadott engem!

Garmada úr sápadozva tojószkodott körülöttünk, és mindegyre békítőleg szólt:

- Semmi baj. Semmi baj.

- De van baj! - mondtam én. - Mert ez a természetes nő hazudik!

- Hazudik?! - kérdezte a főnök.

- Igen, mert rám jött, hívatlanul!

Erre a szóra váratlan dolog történt, mert a nő felcsattanva szólt:

- Hívatlanul?! Küldtek! Száz lejt kaptam, hogy jöjjelek!

- Tőlem?! - esett le az állam.

A természetes asszony Garmada úrra mutatott:

- Ettől az úrtól! - mondta.

Egyszerre világos lett előttem, hogy Garmada úr zúdította reám a nőt! Úgy megrendültem, hogy ráborultam az ágyra, és a könnyeimmel küzdöttem.

Amire megenyhültem egy kicsit, már csak Garmada úr volt a szobában. Nagy töredelmet mutatott, és többször is arra kért engem, hogy felejtsem el az ő vastag tréfáját, mert egész életében immár csak jót fog velem cselekedni. Én példás keresztény akartam lenni, annyira megbocsátottam neki, hogy ottmaradtam éjszakára, s másnap is véle mentem, hogy a fátýoldobás után ismét folytassuk a mesterséget.

Jobb lett volna azonban, ha nem én, hanem az Isten bocsátott volna meg neki. Mert ugyanis hamarosan olyan dolog történt, ami nemcsak minket választott el egymástól, hanem őt meg is pecsételte.

Mert mi történt?

Az történt, hogy munka közben három erős iparoslegényt találtunk a vonaton. Ünnepeýlesen fekete ruhába voltak öltözve, s meg is mondták, hogy esküvőre mennek. Az egyik maga a vőlegény volt, a másik kettő pedig vőfély. S nem is volt nagy kérésük hozzánk, hanem csak annyi, hogy van a vőlegénynek egy foga, ami hosszabb a többinél, s azt le tudnók-e reszelni?

- Mutassák! - mondta Garmada úr.

Erre a vőlegény kitátotta a száját, s hát nagy igazságot mondott nekünk, mert csakugyan volt elöl egy foga, amely jól elhagyta a többit.

- Megcsináljuk! - véleményezte Garmada úr.

Aztán a szerszámos táskát a kezembe adta, én pedig kinyitottam a táskát, hogy a mester a szerszámok közül válogasson. Garmada úr ki is vett egy reszelőt, amit megfelelő módon jól megtisztogatott, majd pedig munkába kezdett. Nagy buzgalommal dolgozott, s a vőlegény is állotta szépen a reszelést. De aztán hirtelen nagyot döccent a vonat, s a vőlegény felszisszent. S abban a pillanatban Garmada úr is azt mondta:

- Na, ezt megette a fene!

Odanéztem, de éppen akkor pökött egyet a vőlegény, s valami megkoppant a földön.

Erre a két vőfély pattanva felállt.

- Mutasd a szádat! - mondták.

A vőlegény kitátotta a száját, s hát úgy letörött a magas fog, hogy csak egy törpe szilánk kukucskált ki a húsból. Erre kacagni kezdtek, de én a táskát hamar összecsuktam, és hátrább léptem, mert a helyzet nem tetszett nekem. S hogy mennyire igazam volt, azt mindjárt látni lehetett, mert a vőlegény megtapogatta a száját, majd tükröt vett elő, és bele is nézett.

De csak belenézett.

Mert a következő pillanatban felugrott, Garmada urat megragadta, és vadul elordította magát.

- Most megöllek, zsidó!

- Ábel, segíts! - kiáltotta a doktor úr.

Erre mindenki oda kezdett a helyéről tömörülni, s ez nekem jó volt, mert felugrottam az ülőpadra, hogy a hátizsákomat levegyem. S ahogy húztam-vontam a zsákot, megláttam, hogy a menyasszonyi csokor is ott fekszik a polcon. Hát abban a percben én már tudtam, hogy mit csináljak, mert a menyasszonyi csokor ráesett a vőlegény fejére; a vőlegény pedig, meg akarván menteni a csokrot, rögtön eleresztette Garmada urat, aki a nagy bolydulásban el is iszkolt valamerre.

Nagyot sóhajtottam.

Aztán kifelé vettem én is az utat, s szerencsésen eljutottam a harmadik kocsiig. Abból a kocsiból pedig, az első megállónál, szépen leereszkedtem a vonatról, s kértem Ábrahám istenét, hogy Garmada urat is segítse meg valahogy.

De hogy mennyire segítette meg, az csak később tudódott ki.

Harmadik fejezet

Ilyenfórmán ismét ott állottam egyedül, egy kicsi állomáson. S mint a diáknak felébredés után a lecke, nekem is rögtön az a másik leszállás jutott eszembe, amelyik a baktert eredményezte volt.

Vajon ez mit fog eredményezni? - kérdeztem magamtól.

Erre a kérdésre csak a jövő felelt meg. De hogy minél hamarább meg tudjon felelni, nem sokáig időztem az állomáson, hanem meglátván a sínfutó pálya mellett az országutat, így szóltam:

- No, ezt ismét nekem csinálták.

A gondolatot tett követte, mert a hátizsákot s benne a foghúzó táskát elrendeztem hamar a vállamon, és elindultam. Vándornak termett idő volt éppen, uzsonna körül, szelíd nyárelőben. Ahogy a lábam után a fejem is egyenesbe állott, először Bolha jutott eszembe, s aztán a pénz. Úgy gondoltam, hogy a változatosság a vándornak sem árt, vagyis nem szerencsétlen dolog talán, ha most az egyszer nem Bolha van velem, hanem a pénz. Mivel pedig a vándortársat jól ismerni tanácsos dolog, én is kiléptem az útból, és egy dombocskára telepedtem, hogy megolvassam a pénzt.

Hatezer és kétszázharminc lejem volt.

Ebből a hatezret a legbelső zsebembe tettem, hogy a sírását senki meg ne hallja; a kétszázharmincat pedig kéz alá, hogy szükség esetén legyen mire támaszkodnom. Eme bankárkodás után széttekintettem, hogy a környék fekvésében is gyönyörködjem, de akkor egy emberbe botlott a szemem, aki nagy kézlengetéssel jődögélt felém az országúton. Gondoltam, hogy bevárom az embert, s amikor csakugyan egy szintbe ért velem, rákiáltottam magamra:

- Talpra, magyar!

Az ember egyszerre úgy megállott, mintha puskát sütötten volna el; s nem kedvező szemekkel nézett. De ha mennyei fény sugárzott volna is a szeméből, előttem csak vándor lett volna úgylis, hiszen az országútra szorult abban a vonatjáró világban. Nagy bátran odamentem hát melléje és azt mondtam:

- No, menjünk!

Az ember azt hihette, hogy elfogtam őt, mert ijedten nézett reám.

- Én senkinek sem vétettem semmit - szabadkozott.

- Nem baj - mondtam -, majd véteni fogunk.

Erre sem akart jönni, hanem csak állt. Nem volt mit tennem, jól megnéztem őt: magyaros fekete bajusza volt, szalmakalapja és fehér nadrágja; s bizony a fehér nadrághoz katonai bakancs. Ebből, s nemkülönben meg fiatal voltáról mindjárt gondolhattam, hogy szolgált a háborúban.

- Mennyi ellenséget ölt meg? - kezdtem társalogni.

Erre azt válaszolta, hogy megkérdezte:

- Kihez van szerencsém?

- Hozzám - feleltem.

Megint nem tudta, mit csináljon. Végre megsajnálta, s azt mondtam neki, hogy tegye ki a bal lábát, s amikor azt ki is tette, számolni kezdtem:

- Egy!

S előre tettem én is a magamét.

- Kettő! - mondtam.

Erre szépen megindultunk mind a ketten, s hát egészen jól tudunk menni. Közben egyre bátrabban s bátrabban nézett engem.

- Te mi vagy? - kérdezte.

- Én honpolgár - feleltem.

Erre elnevette magát, s azt mondta:

- Jó, jó, de a származásod?

- Mindnyájan a majmoktól származtunk - feleltem.

Látta, hogy ezen az úton nem sokra megy velem, s azért a nevemet kérdezte. Én azt mondtam neki, s erre ő is elbeszélte, hogy Kerekes Jánosnak hívják, s állami tanító egy Ompoly melletti vegyes faluban. Az apja barcasági postás ember volt Tordán, s kilencen voltak gyermekek. Ezért nem tudott magasabbra jutni, de hát szerencsére olyan a természete, hogy szeret tanítani.

- Hát akkor tanítson engemet is valamire! - mondtam neki.

- Szívesien - felelte. - Mit akarsz tanulni?

- Mindent.

- Hát akkor mondj valamit!

Gondoltam, úgyis hosszú és unalmas az út, hadd enyhítsünk hát egy kicsi mókázással rajta; így szóltam tehát:

- Szép idő van.

- Szép - hagyta helyben.

- S poros az országút.

- Poros.

Megállj, vándor, gondoltam magamban, mert a végén csattan az ostor; s így folytattam:

- S mi ketten megyünk rajta.

- Igen.

- S okosan beszélgetünk.

- Okosan.

- Kivált az idősebbik - szóltam.

Erre már gyanút fogott, mert vizsgálódva nézett meg engem.

- Nem állok kötélnek! - mondta azután.

- Rosszul teszi - feleltem.

- Hát miért?

- Azért, mert egy csökönyös ismerősimet juttatja eszembe, akit szintén nehéz volt kötélnek állítani.

- Ki volt az? - kérdezte.

- Az egy számár - mondtam.

Abban a percben furcsa változás történt a Kerekes úr arcán. A szemei megnőttek, mintha valami nagy öröm érte volna, majd közelebb hajolt hozzám, az ujjával reám mutatott, és azt mondta:

- Te székely vagy!

- Miről gondolja? - kérdeztem.

- Az észjárásodról.

- Úgy jár, ahogy kell - mondtam. - Apám csinált volt neki lábat, s anyám felvirágozta.

Hát ezek a szavaim még nagyobb változásba ejtették Kerekes urat, mert könnyeket csaltak a szemébe. Át is ölelte mindjárt a nyakamat, és apai hangon ezeket mondta:

- Ne csodálkozzál rajtam, édes fiam. Ne csodálkozzál, mert tizenöt esztendeje szórványos vidéken lakom, s ott nemigen láttam székely embert. Így most nagyon boldog vagyok, hogy ezen az országúton éppen egy székely fiút találtam. Olyan boldog vagyok, hogy bármit megtennék érted!

Engemet is meghatott a hazai szív. Az eszem azonban arra tanított a bajban; hogy szép a szó, de a tett bizonyít. Azért gondoltam hirtelen egyet, s azt mondtam:

- Ha mindent megtenne értem, akkor itt van a hátizsákom, s vigye egy darabig.

Ami erre következett, abból csakugyan elhittem, hogy Kerekes úr tizenöt esztendeje nem látott székelyt. Mert ha látott volna, akkor nem lett volna olyan bolond, hogy csakugyan elvegye tőlem erőszakkal a hátizsákot, s idősebb ember létre vigye. S még boldog is volt alatta, s megeredt egészen a szava. Elmondta nekem, hogy három gyermeke van, s a román kormány mégis kitette a tanítói állásból, mivel az államra nem esküdött fel. Magamagától sem esküdött volna fel, mert van ő olyan magyar, hogy még Szent István alatt is élhetne; de továbbá azért sem esküdött fel, mert Kolozsvárról olyan rendeletet küldtek a magyarpárti vezetők.

- Hát most hová megy?

- Hát oda, Kolozsvárra - mondta.

- S oda mért?

- Azért, hogy megkérdezzem azokat a magyar vezetőket az eskü felől.

- Akik azt mondták, hogy ne esküdjék?

- Igen.

- Hát azok kicsodák?

- Mondom, hogy a magyarok pártjának a vezetői. Vagyis, akik a román kormánnyal szemben védenek minket. Nem akármilyen emberek, mert egy gróf ott az elnök.

- S azokat akarja megkérdezni?!

- Azokat.

Csodálkoztam az eszén, de csak ennyit mondtam:

- Hát az előbb nem azt említé, hogy azok a vezetők az eskü ellen vannak?!

- Jó-jó! - felelte Kerekes úr - de nem tudták, hogy nekem három gyermekem van!

Bajnak éppen elég volt, amit mondott; ahhoz képest a hátizsákot meg sem érezhette. Én azonban mégis megálltam, hogy elvegyem tőle a terhet, de amikor csökönyösen tovább is vinni akarta, nem tehettem mást, mint elvettem a gondját, s azt úgy a vállaimra képzeltem, hogy nyögtem is alatta.

- Te mért nyögsz? - kérdezte.

- Viszem a maga gondját - feleltem.

Ez a szavam különösen jólesett neki, mert azt mondotta, hogy velem mendegélve a lábai sem fáradnak annyira, mintha egyedül kutyagolna; s személyem mellett a hite is megacélosodott a magyar igazságban. Hát amikor még azt is megmondtam, hogy magam is Kolozsvárra megyek! Hát bizony, akkor azt sem tudta, mit csináljon, akkora lett az öröme. De akármennyire kivirágzott a kedve, az eskü dologától nem tudott szabadulni, mert tőlem is megkérdezte, hogy vajon neki fel kellett volna-e a román államra esküdni?!

Nekem a bakter jutott eszembe, aki megtanított volt arra, hogy az érzelmeimet ne nyilvánítsam.

- Én az ilyen dologban zérus vagyok - mondtam.

- Hogy értsem ezt? - kérdezte Kerekes úr.

- Úgy, hogy nem hintón megyek, hanem gyalog.

Kerekes úr nem elégedett meg ezzel a felelettel, hanem tovább firtatott engem, mondván is biztatásul, hogy kocsin járóktól már éppen elég számárságot hallott. Vagyis azt szeretné tudni, hogy egy ártatlan gyalogos hogyan ítéli meg a dolgot? Hát erre mégis engedtem, nehogy azt gondolja, hogy ebben az országban már a vándor is ellenség.

- Mire kéne esküdni? - kérdeztem.

- Arra, hogy a román királyt elismeri az ember, a román hazához hű lesz, és az állam törvényeit betartja.

- S ezek közül maga melyiket nehezményezi? - fordultam hozzá.

- Én egyiket sem jobban, mint a másikat - mondta Kerekes úr. - Tőlem a király király lehet, s a hazához is mi a nyavalyával hűtlenkedjem?! Az állam törvényeit pedig ugyanvalóst betartom, mert nem akarok a tömlöcbe kerülni.

- Hát akkor maga eskü nélkül elismer mindent!

- Én el.

- S eskübe beletéve nem?

- Nem!

Erre én is jól megnéztem őt, szólván is melléje:

- Hát akkor maga talányos ember!

Erre Kerekes úrnak alább esett az álla, s ecetes hangon így szólt:

- Sok ilyen talányos ember van manapság, kedves öcsém. Mert azok is talányosak, akik az eskü elől átalmentek Magyarországra, s ott a mai napig még vasúti kocsikban laknak. De talányosak vagyunk mi is, akik itt maradatunk, s most kiesünk az állásainkból.

- Nem úgy gondoltam - mondtam.

- No! - lepődött meg Kerekes úr.

- Hanem úgy - folytattam -, hogy csak azok talányosak, akik itt maradtak, s mégis úgy gondolkoznak, mint maga. Mert azt ugyanis monda az előbb, hogy eskü nélkül ugyanezt cselekszi, amit az eskü megkívánna, de esküt mégsem hajlandó tenni arra, mit eskü nélkül helyesnek ismer el.

- Úgy van! - bólintott Kerekes úr.

- Hát tiszteltetem az apját.

- Kinek az apját?!

- Ennek a gondolkozásnak az apját.

Látván, hogy erre megenyhült Kerekes úr, hozzátettem:

- Vagyis a rákot.

Ha székel volt, ezt értenie kellett, de mégis tette magát. Erre megembereltem magamat, s megmondtam neki magyarul:

- Hát hallgasson ide, tisztelt vándortárs! Én megmondom, hogy miért említettem most a rákot. Azért említettem a rákot, mert hajdanában ő is előre úszott, mint a halak. Történt azonban egyszer, hogy szorult helyzetbe került, melyből csak úgy tudott szabadulni, hogy hátrafelé úszott. Erre felkérték a halak, hogy tegyen esküt. Eltartják őt egész életében, s eresztik napfényes vízbe, csak tegyen esküt arra, hogy a jövőben mindig hátrafelé fog úszni. Erre a rák nem akart esküt tenni, pedig tudta jól, hogy nem úszhatik előre, hanem csak hátra. Így aztán elesett az ígért kedvezésektől, vagyis a tanítói állásba halakat eresztett.

Ezzel befejeztem a gyarló példabeszédet, melyet Kerekes úr könnyen a fejemre húzhatott volna. Mert ugyanis csak azt kellett volna mondania, hogy a hátrafelé úszás nem a természet rendje szerint való, minek folytán ha szükségből meg is cselekszi valaki, esküt nem lehet tenni rá.

Hanem Kerekes úr nem ezt mondotta, hanem így szólt:

- Hát te ezt a rákos bölcséletet kitől tanultad?

- Én magamtól - feleltem.

Erre elővett egy kerek zsebtükröt, a kezembe adta, s azt mondta:

- Na, nézzél bele, és pökd szembe magadat!

No, gondoltam, ha ilyen nyersen esik reám, akkor én is gyakorlom egy kicsit a szófogadást. Az arcom elé emeltem hát a tükröt, a nyálamat meggyújtottam, s azzal a tükröt jól bészaporoztam. Azután pedig visszaadtam neki, mondván:

- A csoda látott ilyen tükröt, amelyik egészen felfogja a pökést.

Kerekes úr a tükröt mérgében a földhöz vágta, és így szólt:

- Nemsokára téged váglak oda!

Nem akarván, hogy ebből villogás legyen közöttünk, azt mondtam neki, hogy az erejét ne arra vesztegesse, amit úgyis tudok, hanem olyan okosabb dologra, aminek mind a ketten hasznát vehetjük. Mert azt, hogy ő nálamnál erősebb, minek folytán bátran a földhöz vághat, tudom én anélkül is, hogy bémutatná. Ellenben a kíváncsi hazafiságban, úgy látszik, tudatlan vagyok, s így inkább abból adjon nekem leckét. Ha pedig azt megtenni már szíveskedett, akkor találja ki azt, hogy mi ketten miképpen szállhatnánk úgy vonatra, hogy Kolozsvárig rajta is maradjunk.

Ez a beszédem már tetszett Kerekes úrnak, mert rövid gondolkodás után azt mondta:

- Igazad van.

Erre nem szóltam semmit, hanem vártam a többit. Egy ideig így mentünk a poros úton, majd kellő gondolkodás után megvakarta Kerekes úr a füle tövét, s azt mondta:

- A hazafiság a *Himnusz*-on alapszik.

- Elismerem - mondtam.

- Az szép, hogy elismered, de tudod-e?

- Hát hogyan tudnám! Írta Vörösmarty Mihály.

- Úgy van, Vörösmarty!

De abban a percben, amikor kiejtettem a Vörösmarty Mihályt, az én fejemben már megpercent valami, vagyis az, hogy Kölcsey Ferenc írta a *Himnusz*-t. Erről azonban nem szóltam Kerekes úrnak, mert azt gondoltam, hogy egy kicsi fegyver hadd maradjon nekem is.

- Halljuk, mondd el! - szólt Kerekes úr.

Erre belekezdtem, s szerencsésen el is mondtam az első szakaszt. Akkor azonban gyorsan ránéztem, s így szóltam:

- No, a Hargita mellett is tudnak valamit, ugye?

- Tudnak, csak folytasd!

- Mit folytassak?

- Hát a *Himnusz*-t!

- Ami a *Himnusz* volt, azt mind elmondtam - feleltem. - A többi függelék, amit otthon nálunk nem erőltetnek.

Kerekes úr csodálkozva nézett reám:

- Mit beszélsz, te számár?!

- Én csak azt beszélem, amit az iskolában tanultam - magyaráztam neki. - Vagyis amennyit én elmondtam, valójában annyi a *Himnusz*. Ami pedig még utána van írva, azt úgy hívják, hogy függelék.

De ahogy ezt a függeléket ismét kimondtam, mindjárt láttam, hogy baj lesz, mert Kerekes úr megállott, és mérgesen szembe fordult velem.

- Te, Ábel! - mondta. - Én úgy megpofozlak téged, hogy függeléknek látod az egész világot!

- Hát engem mért?

- Én emiatt a hargitai *Himnusz* miatt.

Az igazság nem engedte, hogy visszavonjam a szavamat, s így feleltem:

- Engem megpofozhat, de a függeléket nem hagyom!
- Ne mondd még egyszer, hogy függelék!
- De mondom! Mert ami igaz, azt mondom!
- De nem igaz!
- Hát ha nem igaz, akkor miért nem éneklik? - kérdeztem.
- Azért, mert énekelni hosszú.
- Tán a *Loretói litánia* kurta?! - mondtam.

Hanem abban a pillanatban már futni is kezdtem, mert Kerekes úr meg akart ragadni, hogy úgy tanítson engem. De mivel nem tudott megragadni, hát utánam eredt a hátizsákkal a hátán, s egyre azt kiabálta:

- Állj meg, te hargitai tolvaj!

Én nem álltam meg, hanem addig futottam, amíg Kerekes úr kiadta magából a szuszt, és az út szélére leült. Kellő távolságra én is leültem. Innét néha-néha egymásra tekintettünk, de különben nem szóltunk. Végre mégis békülésre szántam magam, mert hiszen a hátizsákom ott volt a vállán.

- Haragszik-e még, Kerekes úr? - kérdeztem.
- Hallgass, mert agyonütlek! - mondta.

Gondoltam, itt az ideje, hogy elsüssem a tartogatott fegyvert s így szóltam:

- Engem agyon, mint Kölcsey Ferencet!

Erre Kerekes úr riadtan tekintett felém.

- Te, hiszen ő írta a *Himnusz*-t! - mondta.
- Ó, a függelékkal együtt - feleltem.

Ezzel helyrejött mindjárt a béke is, mert Kerekes úr felállott, és azt ajánlotta, hogy borítsunk az egészre fátylat. Vagyis legyen mindenkinek igaza, s menjünk szép lassan tovább, mert ránk száll az este.

S úgy is lett, ahogy mondta.

Félóra múlva egy nagyobbacska faluba értünk, ahol azon kezdtem gondolkozni, hogy előveszem a zsebemből a botot, vagy más szóval az aprópénzt. Éppen meg is pillantottam egy vasútit, aki tejeskannát vitt a kezében. Odamentem hozzá, s azzal jöttem el tőle, hogy a kétszázharminc lejből gőzösön is eljuthatunk Kolozsvárig, s még marad is ötven. Ezt én előadtam Kerekes úrnak, aki örömeiben megölelt engem, s azt mondotta, hogy legyek jó, s vegyem meg mind a két jegyet, mert neki vonatra nincsen pénze, s egyébre is alig-alig valami.

Elmentünk hát az állomásra, s még akkor este, elég jókor, megérkeztünk Kolozsvárra.

Nem vártak négylovas hintóval, sem Kerekes urat, sem engem. Az állomás épületéből lecsüggedt fejjel büllögtünk kifelé. Közben én azt kérdeztem magamtól, hogy most mitévő leszek? Mert azt az egyet tudtam, hogy azon éjjel a hitközségi házat meg nem látom, mivel az életem mindenütt biztosabb volt, mint ott.

Hát lesz, ami lesz.

Megindultunk ketten, s csak mentünk és haladtunk; s hát egyszer túlfelől kezdtünk kibukkanni a városból.

- Te, Ábel, te hová vezetsz? - állott meg Kerekes úr.
- Ne beszéljen, hiszen maga vezet, nem én! - mondtam.
- Úgy néztük egy darabig egymást, mintha azelőtt sohasem találkoztunk volna.
- Szép idő van - szólaltam meg végre.
- Szép - mondta Kerekes úr.
- S mi ketten állunk itten.
- Mi igen.
- S nem akarjuk letenni az esküt.

Erre Kerekes úr nevetni kezdett, és azt mondta:

- Most már csakugyan beválik, hogy visszafelé megyünk, mint a rák.

Meg is indultunk visszafelé, s elég rendesen jöttünk, csak éppen a beszéd maradt el ismét. De aztán Kerekes úr megkérdezte tőlem, hogy a megszállás dolgában mit gondolok? Erre azt feleltem, hogy gondoljon ő valamit. Gondolt is elég jót, mert kotorászni kezdett a zsebében, s hát pénze mégis van.

- Hetven - mondta.
- S nekem ötven - tettem hozzá.

Ezzel az eredménnyel visszamentünk az állomás felé, ott kiválasztottunk magunknak egy kicsi vendéglőt, melyben az egyik sarokasztalnál megtelepedtünk. Kerekes úr tokányt rendelt, s melléje tiszta vizet. A tokányt megettük ketten, s a vizet hegyesen néztük. Kicsi idő múlva azonban én odaintettem a vendéglőst, s azt mondtam neki:

- Sárgább ital itt nincs?
- Milyen sárgább ital?
- Olyan, amilyenre azt mondanók, hogy bor.
- Mennyit parancsolnak?
- Csak egy litret - mondtam.

Kerekes úr úgy meg volt ijedve, mintha bombát rendeltem volna. S amikor még újabb tokányt is hozattam, reszketve nézett reám, hogy vajon elég lesz-e a pénzünk? Mivel nekem könnyen jött a belső zsebemből a szó, azt mondtam, hogy ne búsuljon, hanem egyék és igyék.

- Ha pedig - tettem tréfásan hozzá - nem futja a pénzünk, akkor elővesszük az eszünket; s ha pedig az sem lesz elég, akkor elfutunk.

Erre Kerekes úr még furcsábban nézett engem, de a bor hamar megnevelte őt is, mert amikor kifogyott, megverte az asztalt, és így szólt:

- Még egy litret!
- Nem lesz elég a pénzünk, Kerekes úr!
- Ha nem lesz elég, akkor elővesszük az eszünket! - mondta a tanítás szerint.

S nevetett is hozzá, mint aki ördögnek harangoz.

De én sem maradtam el a harangozásban, mert odaintettem megint a vendéglőst, és azt mondtam neki, hogy életünkben immár rossz bort eleget ittunk, éppen azért ezt a második litret cserélje ki egy jobbal!

- Milyen drága lehet? - kérdezte a vendéglős.

- Az árát ne nézze, hanem hozza a legjobbat! - mondtam.

Aztán ránéztem Kerekes úrra, aki ismét nevetett, de már egészen úgy, mint aki javában hengeredik lefelé a lejtőn, s ott nem tud megállni. Töltöttem neki az új rendelésből; s majd amikor ittunk, megkérdeztem, hogy milyen?

- Olyan, hogy ma az esküt letesszük - mondta.

Hamar kiderült az is, hogy többféle eskümintája van a világban, mert egy peckes barna lánynak, aki folyton ott szitálta magát előttünk, odaszólt Kerekes úr:

- Szabad megtisztelnünk?

A lány odajött, s kezét fogott velem is, majd kettőnk közé leült egy székre. Az is mindjárt kitudódott, hogy Ibolykának hívják, s a jó bort szereti. Nekem folytonosan Blanka járt az eszemben, de azért Ibolykát sem akartam egészen mellőzni.

- Ismeri-e Kölcsey Ferencet? - kérdeztem tőle.

- Ne kínozd ezt a kislányt, Ábel! - szólott rám Kerekes úr.

Nem is szóltam többet sokáig, de amikor láttam, hogy immár nem egy ördög, hanem kettő fűjja Kerekes úr alatt a paraszat, mégis odafordultam.

- Hány esztendősek a gyermekei, tanító úr?

- Mindjárt megtudod - felelte ő -, mert éppen annyit puffantok reád, mint amennyi esztendő a három együttvéve.

Gondoltam, ha már ilyen nagy legény lett, halljon ő is valamit, s így szóltam:

- Nekem is van édesapám, s ő ötvenhárom esztendő!

Ibolyka hol reám tekintett, hol pedig Kerekes úrra.

- Maguk hogy beszélnek? - kérdezte.

- Mi úgy, hogy mindig a szomszédba üssön a villám - mondtam.

Erre ittunk, de mielőtt ismét fordítottunk volna a vendéglős könyvében egyet, bejött egy ócska ruhás férfiú, s ahogy minket meglátott, abban a helyben felkiáltott:

- Szerusz, János!

- Szerusz, Győző! - ugrott fel Kerekes úr.

Először meglapogatták egymást, s azután odakerült Győző is az asztalunkhoz.

- Hát te itt mivel foglalkozol? - kérdezte Kerekes úr.

- Én bizony borhuszár vagyok, pajtás! - felelte Győző.

- Hát az mi a féreg?

- Szeszgyári főreg, barátom! - mondta Győző. - Mert minden reggel felülök a kocsin mellé a bakra, s úgy hordjuk széjjel a vendéglősöknek az italt. Lerakjuk a régi rendelést, s felveszem az újat. Nyúzom őket, hogy fogyasszanak. S te, olyankor mindig eszembe jut a tegnapi világ, amikor még én is tanító voltam. Kezdő fizetéssel, de ami igaz, az igaz. Buzdítottam a gyermekeket az alkohol ellen, s intettem mindenkit a józan életre! S ma mit csinálok? Éppen az ellenkezőjét, barátom! Hát nem főreg az ilyen?

Úgy belejöttek a kesergésbe, s annyi beszélőnivalójuk volt, hogy Ibolyka egészen rám szakadt. Nem is akart ajtót hagyni nekem, pedig én jobban szerettem volna Kerekes úrékra figyelni, mert szükséges és tanulságos dolog hallani az élet fordulatait.

- Hát maga mért húzódik tőlem? - kérdezte is Ibolyka.

- Ha jót akar, akkor húzódjék maga is! - mondtam.

- S ugyan miért?

- Azért, mert engem a délután megharapott egy veszett kutya.

Ennyi is elég volt, mert Ibolyka úgy odalett hamarosan, hogy Blanka nevetgetett volna örömeiben. Ez nekem is meghozta a szabadságot, vagyis a két könyökömre ereszkedtem, és úgy hallgattam Győzöt, aki nem győzte szidalmazni a magyar vezetőket, akik az eskütevés ellen buzdítottak. De hibáztatta azokat is, akik olyan bolondok voltak, hogy csakugyan nem tették le az esküt. Kerekes úr annyira elbúsulta magát a szidalmak alatt, hogy könnybe lábadt a szeme, s egy poharat a földhöz is vágott. Majd aztán a kalapja béléséből egy ötszáz lejest vett elő, s elkiáltotta magát:

- Bort ide! S cigányt ide!

A dugott pénz láttára én nagyon elszomorodtam, mert mégsem hittem volna, hogy Kerekes úr egy olyan pénzrejtő kalap alatt velem vétesse meg a vasúti jegyet, s még azt is merje mondani, hogy két liter borra nem lesz elég a pénzünk.

S akkor még cigányt rendelt, s azzal muzsikáltatta magát!

Hát bizony, el is gondoltam ott a drága, muzsikaszó mellett, hogy immár senkibe sem lehet belévetni a bizalmat; s hogy talán az sem igaz, hogy Kölcsey Ferenc írta a *Himnusz*-t; s talán az sem, hogy Blanka szeret engem!

Egyszerre oly keserű hevület fogott el, hogy én is odavágtam a poharamat a földhöz, és rikoltottam egyet. Erre Kerekes úr átölelte a nyakamat, és így szólt:

- Mulass, Ábel, mert a többi csak függelék!

Ahogy ezt kimondta, nekem ismételtén megsajdult a szívem, mert úgy éreztem, hogy Kerekes úrnak a hazafiság is csak egy másik kalap. Édesanyám jutott eszembe, aki magyar szóra és az igaz ember szeretetére tanított volt engem. Úgy láttam, mintha intene is nekem a sírból, hogy álljak fel és távozzam el, vagyis a tanításait tartsam bé. S mivel nagy parancs az, amelyik a sírból jön, én fel is állottam, s kifelé indultam, mintha bajom érkezett volna. Odakünn aztán a magam részét kifizettem, majd a vendéglőst megkértem szépen, hogy a hátizsákomat valahogy lopja ki, mert engem szólít a kötelesség, s mennem kell.

Szerencsésen ki is kerültem az udvar felől a kapun; s átalmentem az út másik felére. Ott a járda szélére letettem a hátizsákot, s ráültem magam is, hogy határozzak a teendők felől. Három út kínálkozott előttem: vagy hazamegyek Bolhához a hitközségi házba, vagy szobát bérelek valami vendégfogadóban, vagy pedig valahol a mezőn verek reggelig szállást. Sokaig vitattam magamban mind a három utat, de a végén mégis úgy határoztam, hogy előbb azt az utat pró-

bálom meg, amelynek végében ott van egy Bolha nevű kutya, s ott van egy Blanka nevű leány is.

Felálltam, de alig helyeztem el a hátizsákot a vállamon, odaát a vendéglőben láрма ütött ki. Nagy romlás zaját hallottam onnét, s közben olyan ordításokat is, mint amikor nehezen lehet valakit agyonütni. S akkor egyszerre meglobbant bennem az aggodalom, hogy vajon nem Kerekes urat akarják-e búcsúztatni az élettől? De mielőtt valamit határozhattam volna, a vendéglőből valaki az utcára ugrott, s vészesen elordította magát, háromszor is:

- Rendőr! Rendőr! Rendőr!

Szófogadóbb embert, mint a rendőr, ritkán lehet látni, mert kettő mindjárt előtermett erre a kiáltásra is. Béfutottak egyenesen a vendéglőbe, mire hamarosan csend lett odabent, s a csend eredménye gyanánt hát hozzák kifelé Kerekes urat s Győzőt.

Amikor én ezt megláttam, hálát adtam az Istennek, hogy a vendéglőből nézve túlsó oldal is van a világon, mert bizony nem szegény embernek való, hogy rendőrök csináljanak neki szállást. El is indultam mindjárt az ellenkező irányba, pedig az nem is volt olyan könnyű, mert a kíváncsiság és a segítő szenvedély egyaránt húzott visszafelé. Kár volt azonban gyötörtetni magamat, mert sokkal hamarabb megtudtam a valót, mint ahogy gondolni lehetett volna.

De hát ez nem történt nagyon hirtelen, mert ahogy az előbb mondám, Blanka miatt és Bolha miatt, elég állhatatlanul, úgy határoztam, hogy megpróbálom a hitközségi házat. Meg is találtam elég hamar a házat, s már a rozoga kapu láttán annyira dobogni kezdett a szívem, mintha ács lettem volna, kinek a rossz kapu a halála. De ha rossz is volt az a kapu, arra mégis jó volt, hogy úgy bé lehessen zárni, mint egy jót. Vagyis hiába nyomtam a kilincset, s a vállamat is hiába vetettem neki, mert a kinyílásról hallani sem akart. A tetejét is méregettem, de azt is hiába, mert először magas volt, másodszor szeges drót futott pazar módon rajta, harmadszor pedig nem voltam madár.

Ilyenformán nem maradt más hátra, mint hogy csakugyan mennyei kapunak nézzem, amit döngetni kell. Nem tudtam azonban, hogy ezzel micsoda szívfájdalmat fogok szerezni magamnak, mert ahogy az elsőt döntöttem rajta, messziről Bolha felelt vissza. Erre még jobban verni kezdtem, hogy ha nem is nyitja ki senki, de legalább a kutya jöjjön közelebb. Ezt a célomat el is értem, mert Bolha hamarosan ott termett; éreztem a hangjából, hogy szebb és erősebb lehet, mint akármikor.

- Bolha, te! - szóltam a kapun keresztül.

Erre furcsa változás történt a kutyában, mert egy pillantásra elhallgatott, majd pedig mint egy nagy repeső szív, nekiugrott a kapunak, s hallottam, hogy visszasuppan a földre.

Egyszerre úgy elgyengített engem is a szeretet, hogy puha vaj lett belőlem, és nekiborultam a kapunak.

- Bolha! - mondtam megint. - Te egyetlen jó barátom!

Szívbeli hangomra vinnyogni kezdett, s aztán nyöszörögni; de bizony én is vinnyogtam és nyöszörögtem!

Aztán leültem a földre.

De a földről is hamarosan felugrottam, és minden erőmmel nekifeszültem ismét a kapunak. Erre Bolha is futkosni kezdett egyik végtől a másikig, ameddig a kapu s a kerítés tartott s miközben én a kapuval küzdöttem, ő megállapodott a kerítés egyik deszkájánál, és dolgozni kezdett. Sohasem hittem volna, hogy mit tud egy szerető kutya! Mert nemhogy az ember,

hanem még egy motor, amelyet tüzes kazán hajt vagy égő olaj, az sem dolgozik úgy, ahogy Bolha dolgozott akkor.

És csoda is van a világon!

Csakhogya azt a kutya műveli!

Mert az egyik deszka kettőbe hasadva, nemsokára lefeszült a Bolha nagysága előtt, s ha a gyapjának egy része ott is maradt, ő mégis kibújt a színem elé, és a mellemre ugrott, hogy megölelhessem kedvem szerint.

Aztán elindultunk ketten az éjjeli városba.

Már éjfélre idő lehetett, s nem is igen járt senki az utcán. De azért valaki mégis járt, mert ahogy haladtunk egy girbegörbe részen, hát egy szerzetessel találkoztunk össze, aki lehajtott fejjel, s valamit a köpönyege alatt rejtegetve, jött szembe velünk. Bolha eléje futott, és örvendezve táncolni kezdett körülötte, s a farkával harangozott is neki.

Nyilván a hargitai emlék buzgott fel benne.

- Ne féljen! - mondtam a barátnak - mert ez a kutya már gvárgyiánt is látott.

A szerzetes azzal felelt, hogy lehajolt és megsimogatta Bolhát. Aztán rám nézett meleg, barna szemével, és azt kérdezte:

- Nem kísérel el engem ezzel a kutyával?

- Jókor mondja, mert éppen futja az időnkéből - feleltem.

Így hát elindultunk hárman; s Bolha mindig elől volt, mint a hajón a kormányos. Egy kicsit gondolkodtam, hogy megkérdézzem-e útja felől a barátot; s mivel jóféle embernek látszott, csakugyan feltettem a kérdést:

- S a végcél mi lesz, ha nem sérteném meg?

- Az utolsó kenetet viszem egy betegnek - felelte.

Erre az egyre nem gondoltam, de mégis jól adódott a dolog.

- Egy órával ezelőtt - mondtam neki - szinte feladták nekem is egy vendéglőben.

Mire észrevettem, hogy talán mégis igen világít szóltam, ő már a körülményeket tudakolta tőlem. Elmondottan hát, hogy a vendéglőből miképpen ösztöngött ki engemet Kerekes úr a fészkes kalappal; s el azt is, hogy a szerelem fehér zászlaját miképpen menekítettem meg. Erre a barát, akit páter Gellértnek hívtak, az Isten csodálatos gondviseléséről kezdett beszélni, majd arra biztatott, hogy a lelkem fehérségét, hacsak lehet, a jövőben is őrizzem meg. A szavai olyanak voltak, mintha sok búzavirág termett volna a dimbdombos utcán.

- Kihez viszi a szentséget? - kérdeztem.

- Azt bizony egy nagyon érdekes öregemberhez - mondta.

- Hát azt érdekes embernek is feladják? - tudakoltam.

Erre megmagyarázna, hogy az illető nem úgy érdekes, hogy az utolsó kenetet ne érdemelné meg, hanem az élete volt érdekes. Ugyanis fiatal korában zsidó volt, s aztán unitárius lett, de az unitárius vallástól is úgy elszakadt, hogy még az Egy Isten létezését is tagadni kezdte. Akkor azonban, egy meleg nyári napon, kirándulni ment, s magával vitte a menyasszonyát is, aki hitbuzgó katolikus volt. S mi történt? Az történt, hogy az egyik falu végén borzasztó vihar lepte meg őket, s rettentő égszakadás. S nem tudván tovább menekülni onnét; a leány kívánsá-

gára egy fakeresztnek a tövében húzódtak meg, amely ott állott a közelükben. Hát amint ott ültek volna nagy rémületben, egyszerre odacsapott a villám, s a leányt agyonütötte. De a férfinak, mármint öneki, semmi baja nem lett. Az Istennek ez a kegyelme úgy meghatotta őt, hogy késelem nélkül áttért a katolikus vallásra, hogy az igaz hívek száma a leány halálával meg ne apadjon. Ettől kezdve aztán nagyon példás életet is élt, s huszonöt esztendőn keresztül egy bankban töltötte be a pénztárnoki állást. Szolgálatá alatt egyszer ki is akarták rabolni a bankot, s a rablók elől mindenki elfutott, csak ő nem. Mert neki a kötelesség volt az első, minél fogva ráborult a pénzre, hogy testével is megvédje, ha kell. A rablók által is lőtték akkor a vállát, de ő mégsem mozdult el onnét, amíg oda nem mentek a rendőrök, akik aztán látták, hogy ájulva fekszik a pénzen.

- S most viszem neki az utolsó kenetet - mondta a végére a barát.

- Gyermekei vannak-e? - kérdeztem.

- Van egy, de lopott, s a pénzzel kiszökött Amerikába.

- Hát az mért volt olyan tolvaj?

- Azért, fiam, mert amikor az apja még istentelen volt, abban az időben született; s nem is törvényes feleségtől.

Tovább nem kérdezősködtem, mert amit odáig megtudtam, az is sok volt egy olyan emberről, akinek az utolsó kenetet akarják feladni. Ahelyett inkább a somlyai barátokról kezdtem beszélni, hogy azok milyen jóízű emberek, ami nem is csoda, annyi jót esznek és isznak! S felemlítettem szegény Márkus barátomat is, aki biztosan a mennyből találhatta akkor, hogy mi melyik házba megyünk.

S mintha éppen abban a percben találta volna el, megálltunk egy házacska előtt. De olyan házikó volt, hogy annál jobb volt még az enyém is, a hargitai. Először egy kicsi ereszbe léptünk, de mivel a barát nem szólott semmit, én is bementem véle a szobába. Ott találtuk meg az érdekes embert. Olyan romlott díványon feküdt, hogy egy jó díványból két napszamos ember három napi rontó munkával sem tudott volna olyant csinálni. Lámpa pislákol egy idétlen kicsi asztalon, s annak a fényénél szakállason feküdt az érdekes ember.

Én első szónak valami vigasztaló szót akarván mondani, így szóltam:

- Na, elhoztuk az első kenetet.

- Adja Isten, hogy úgy legyen! - erősítette meg Gellért páter is, majd odafordult hozzám: - Te menj ki egy kicsit!

Szót fogadtam neki, s kimentem az udvarra, ahol egy nagy kőre leültem, hadd csinálja teljes nyugalommal dolgát a barát. Így aztán volt is időm gondolkozni magamról, az életről; s nemkülönben arról, amit útközben eme ház lakójáról hallottam. Ilyen gondolatokkal, ahogy itt ültem a csendes éjszakában, egyszerre furcsa sugallat csobbant meg a lelkem tavában. De éppen jókor is, mert Gellért páter kiszólt akkor az ablakon:

- Feladtam, Ábel!

Bementem hát a szobába, s ahogy a barát szólott volt nekem, úgy szóltam én is, mondván:

- Most maga menjen ki egy kicsit!

A szerzetes furcsán nézett reám, hogy vajon mit akarhatok még az utolsó kenet után, de az angyalok segítségemre jöttek, és kivezették őt a szobából. Akkor odamentem a beteghez, és táncolni kezdtem előtte. S a tánc után vidáman megkérdeztem tőle:

- No, mit csináltam én?

Már ettől is sokat derült a szakállas, és csendesen felelte:

- Táncoltál.

Akkor megfogtam a kezét, és így szóltam:

- Három nap múlva maga is így fog táncolni.

Erre a beteg fényes reménnyel nyugtatta reám a szemét, majd megkérdezte:

- Te ki vagy?

Imitt-amott olvastam volt én is kenetes dolgot eleget, s azokból tanulva, így feleltem neki:

- Ne kérdezzük egymástól, hogy kik vagyunk, mert az elején és a végén mind egyek vagyunk. De ha mégis tudni akarja, hogy én ki vagyok, akkor nézzen meg jól. Megnézett-e?

Bólintott, hogy igen.

Erre elővettem a belső zsebemből a hat darab ezrest, csokorba raktam őket és a szeme elé tartottam.

- Ezt is nézze meg jól. Megnézte-e?

Még nagyobbat bólintott, hogy igen.

Akkor öt darab ezrest visszatettem a zsebembe, a hatodikat pedig felmutattam előtte, majd kérdést intéztem hozzá:

- Akar-e pénztárosból igazgató lenni?

Erre a halálos betegnek annyira megjött az ereje, hogy fektéből felült, és úgy mondta, mintha szeretne elrepülni:

- Igazgató!

Én is folytattam a dolgot, vagyis a kezébe adtam az ezres bankót, s mint egy tőkepénzes, így szóltam:

- Helyezze el a bankjában, a párnája alá! S úgy vigyázzon reá, mint az első betett summára; mely a maga bankjában kamatozik! Senkinek oda ne kölcsönözze, kellő haszon nélkül! Én majd alkalmas időben ismét megjelenek, s akkor megalapítjuk az igazgatóságot is. Megértette-e?

- Igenis! - mondta a szakállas, nagy tisztelettel.

- Hát akkor tegye a pénzt a bankjába, a párnája alá; s vezesse sok szerencséivel a bankot!

Azzal kijöttem, és odaszóltam a barátnak:

- Mehetünk haza!

Már elég messze jártunk, amikor megkérdezte a páter:

- Mit csináltál egyedül a házban?

- Meglobogtattam a beteg előtt az élet zászlaját - feleltem.

- S hát azt hogyan?

- Jobb kézzel.

A szerzetes úgy nézett reám, mintha azt méregette volna, hogy vajon bolond vagyok-e, vagy csak kótyagos. S hogy próbára tegyen, talán azért gondolta ki azt a kérdést, amely így hangzott:

- Meg tudnád-e mondani, hogy ki az Anyaszentegyház feje?

- Nem az, amelyik annak látszik, hanem a másik - feleltem.

Ettől igen megriadt nyilván, mert utána azt kérdezte:

- S a szállásod hol van?

- Amióta Ádám kiűzetett a paradicsomból - feleltem -, azóta az embernek nincsen szállása.

A barát valamit gondolt, egészen felhagyott a kérdegetéssel; inkább megölelt engem, és azt mondta:

- Nagy bölcs vagy, Ábel!

- Meglehetős tandíjat fizettem érte - feleltem.

Ilyenformán elég jól megismerkedtünk az éjszaka leple alatt. Nem is búcsúztunk el véglegesen a zárda ajtajában, hanem azt mondtuk, hogy még biztosan látni fogjuk egymást.

Láttuk is.

Hanem addig még sok minden történt: legelsőbbben az, hogy amikor a barátot elnyelte a zárda kapuja, én Bolhával elindultam, hogy éjjeli szokás szerint valahol nyugodjam is egy kicsit. A sors játéka-e, vagy a balszerencse, de valami engemet egy szép kiterjedésű helyre vezetett, ahol óriási nagy fák voltak és a fák között alkalmas padok. Én egy olyan padra először csak leültem, de a test gyarló volt, s az üléssem nem elégedett meg. A hátizsákot tehát a fejem alá rendeztem, s a pad bütöjéhez felállítottam Bolhát is, hogy őrködjék felettem, ha el találnék aludni.

El is találtam.

Nem tudom, hogy meddig alhattam azon a padon, de hát egyszer éktelen ugatásra ébredtem fel. Az első pillantásban valami nagy szerencsétlenség villámlott végig a testemen, de ahogy ülőhelyzetbe kondorodtam, már láttam is, hogy egy rendőr áll előttem a hajnali pirkadásban. De olyan magas és terebélyes rendőr volt, amilyent látni még jóllakva is ijedség. Hirtelen nem tudtam, hogy magam miatt folyamodjam-e égi segedelemért, vagy pedig Bolhát próbáljam észretéríteni. Mert Bolha ugyanis még mindig és szakadatlanul ugatott.

Hát mégis a kutyán kezdtem csendesíteni, mondván:

- Hallgass! Nem látod, hogy mekkora!?

- Minek itt aluszol, hé?! - kérdezte a rendőr.

- Én magamnak - mondtam.

- Hol van igazolvány? - folytatta ő.

A keresztleveletem elhoztam volt, s odaadtam neki, de hát a pap nem az ő számára állította volt ki.

- Hogyan írva van ez? - kérdezte.

- Deákul - feleltem.

- Hát te vagy deák?

- Eleget tanulok - mondtam.

- Hol eleget tanulsz?

- Hol vonaton, hol a vendégfogadóban, hol pedig ezen a padon.

Még folytathattuk volna is emígy, ha akarja vala a rendőr. De ő mord ábrázattal összehajtotta a keresztlevelet, visszaadta nekem, és rámutatott a hátizsákomra: - Abba mit tettél?

- Ezt, azt - mondtam.

- Igen, de mit?

- Azt, ami benne van - szoltam ismét, majd a magam baráti jóakaratából kibontottam. A rendőr belenézett, s a táskát, amiben a foghúzó szerszámok voltak, egyenesen kihúzta.

- Ahá! - mondta, ahogy meglátta a fényes darabokat.

S pökött is egyet.

- Van-e rossz foga? - kérdeztem sietve, de a rendőr nem felelt, hanem nézte és forgatta a szerszámokat, majd ilyen szavakat potyogtatott:

- Szép... Nagyon szép! Ilyen sok szerszám, mikkel bétörni lehet! Szegeket kifelé húzni. Zárat megrontani! Kasszát magának feszíteni. Pénznek gyere velem mondani!

Ebből már láttam, hogy rossz úton vagyunk; s gondoltam, hogy magyarázni kezdek. De ahogy kimondtam volna az első szót, a rendőr rám kiáltott, hogy menjek vele! Könnyű volt látni, hogy nem a legjobb helyre akar engemet vinni, s nem mozdultam. De azt az egyet rosszul tettem, mert amilyen nagy volt, éppen akkora haragra gerjedt, és istenesen megragadott. A borzalom azonban még csak ezután következett, mert abban a percben Bolha úgy nekiugrott a rendőr lábának, hogy azt gyengébb láb ki sem bírta volna. S nemhiába mondják, hogy összetart a lábbal a kéz, mert a rendőr is előkapta rögtön a revolvert, és egyet puffantott Bolha felé, aki éktelen vinnyogással meg is bújt egy nagy fa tövébe. Erre én is elordítottam magamat, és felugrottam, de a revolver már a mellemre mutatott.

A többire aztán nem is emlékszem jól.

Csak arra homályosan, hogy vitt-vitt engemet a rendőr, végig a városon, templomok és nagy házak alatt, hasadó reggelen.

Vitt, mint egy betörőt.

Egyszer aztán egy nagy udvarra értünk, ahol újabb rendőrök jöttek hozzánk. Beszéltek valamit egymás között, majd az egyik kizárt egy ajtót, s engemet úgy belódítottak azon, hogy odabent eltespedtem a földön.

Kínzott és kedvetlen is lévén, nem siettem a fölkeléssel, de hát hamarosan felemelt valaki, és így szólt:

- Ábel, térj magadhoz!

A hang ismerősnek tetszett, ami nem is csoda, mert ahogy felnéztem, hát kit láttam magam előtt?

Nem mást, mint Kerekes urat!

Egyszerre a szégyen érzete fogott el, mert a sok dicsőség jutott eszembe, amit a véle való észbeli csatákban magamnak szereztem volt. Ettől az emlékezéstől nyertem is mindjárt annyi lelket, hogy felálltam, s ahová lehetett, leültem. De abban a percben ismét megmozdult bennem a szaggató érzélem, s hiába volt minden hősiességem, mert sírva fakadtam.

Kerekas úr odajött hozzám, és vigasztalni kezdett.

- Fel a fejjel, Ábel!
- Nem magamért hull a könnyem - szóltam valahogy.
- Értünk ugyanvalóst ne sírj!
- Nem is - mondtam.
- Hát akkor mért sírsz?
- Bolháért! Egyetlen kutyámért!

Hála magamnak, hogy legalább ennyit ki tudtam mondani, mert egy kicsit megennyhültem utána. Fel is emeltem a fejemet, s ahogy a gyengélkedő világosságban a szemem borúja engedte, széjjelnéztem. Akkor láttam meg, hogy a borhuszár Győző is ott van. S ott volt még egy marcona ember is, aki az egyik sarokban ült a padlón. Hát ezek vannak, gondoltam magamban, s a szemlélődést tovább folytatva, azt néztem meg végre, hogy mire ülék vala le az előbb. Egy rozoga deszkapadocskán ültem, amelyhez egy asztal is tartozni szeretett volna. De inkább a falhoz tartozott mégis, mert annak volt nekidőlvé. Büszke azonban a fal sem lehetett rá, mert rég fonta volt venyigéből valaki, s azok a venyigék feketén és borzosan az ajtót lesték, mert hát megfutamodó állapotban voltak. A venyigés asztalon kívül még egy veder is szégyenkezett abban az állami likban, a marcona embertől balra, a másik sarokban. Jámber tárgyak voltak mindezek, s a szemet sem bántották, mert hiszen ablak helyett csak egy nyílás pislogott fent az ajtó fölött. S ha már annyi figyelmet elvesztegettem, megnéztem a falakat is, amelyekről nem a mocsok hiányzott, hanem a leltár.

Mert a leltárnak, a törvény értelmében, ott kellett volna lenni!

De mivel nem volt ott, én ezt a hiányosságot rögtön eltettem a fejemben; hogy alkalmilag fegyverül használjam.

- No, tetszik a berendezés? - kérdezte Kerekas úr.
- Ingyen van - feleltem.

Kerekas úr mérgesen nézett reám, és így szólt:

- Hát szidjad legalább, te marha!
- Szidja maga!
- Ne félj, mert én szidtam is.
- Na látja, s mégsem javult meg!

Erre Győző is odafordult hozzánk, és zsebre dugott kézzel azt mondta:

- Ha nem tudtok valami hasznost vagy értelmes dolgot beszélni, akkor legalább hallgassatok! Vagy aztán megmondom, hogy hova menjetek!

Elcsodálkoztam a bárdolatlan beszéden, s megkérdeztem:

- Hát itt választás is volt?
- Micsoda választás? - nézett rám Győző.
- Olyan - mondtam a füleknek -, amelyiken magát parancsnokká megválasztották.

Kerekas úr örömmel kezdett ezen a válaszon nevetni, majd így biztatta Győzőt:

- Dobd ki ezt a fiút! Dobd ki innét!

- Ahhoz legény kell! - mondtam én is.

Erre Győző, igazi borhuszár módjára, mondott egyet, de aztán többet nem szólt, hanem merkedezve sétálni kezdett. Mi hagytuk volna, hogy sétáljon, de a falak nemigen hagyták. Kerekes úr mellém ereszkedett a padra, mire a pad úgy kezdett recsegni, hogy a bakter jutott eszembe. Én a recsegés miatt felálltam, s inkább a földre ültem, hogy az állami berendezés csütörtököt ne mondjon. Amikor emígy elhelyezkedtem, akkor elmondtam Kerekes úrnak, hogy engemet egy óriás rendőr miért és hogyan kerített oda a tömlöcbe; s a kutya szerepét is elbeszéltem, arra kérve Istent, hogy Bolhát, ha másképpen nem lehet, hát még csoda árán is mentse meg az életnek.

Minekutána én mindezeket elbeszéltem, Kerekes urat engedtem szóhoz, s ő nagy hevességgel el is mondta, hogy mért fogták volt el a vendéglőben. Mondása szerint úgy történt a dolog, hogy az én távozásom után bement oda a vendéglőbe egy diákkori barátjuk, akiből szintén tanító lett, de mivel a származása román, most a legnagyobb iskolafelügyelő. S amikor belépett, látta jól, hogy ott ülnek az ő tanítótársai, de meg sem akarta ismerni őket, hanem elnézett a fejük fölött a semmibe. Ezen a dolgon ők aztán úgy felháborodtak, hogy a kevély iskolafelügyelőben hibát kaptak.

- Nagy hibát kaphattak! - jegyeztem meg.

- Mért mondod? - kérdezte Kerekes úr.

- Azért, mert hallottam, amikor ordított.

- Hát akkor mért nem jöttél oda?

Egy kicsit megbántam, hogy a fületem emlegettem; s így szóltam:

- Hát ment oda két rendőr! Azt hittem hát, hogy azokkal együtt elegen vannak.

Erre Kerekes úr felrúgta az ártatlan asztalt, és rám kiáltott:

- Hát ez a magyar összetartás?

Aztán odaállt elém, a két lábát szétvetette, és mérges szemekkel szidni kezdett:

- Te szájas kölyök! Hát te magyarnak mered mondani magadat? S nem jössz segíteni, amikor meg kell verni valakit! Hát azért tanítottalak téged tudományra és hazafiságra azon az erdélyi országúton, hogy mikor a gyümölcsöt várnam, akkor cserbenhagysz engem! Hát azért hoztam a hátizsákosodat? Hát azért tagadtam én meg az esküt, mindnyájunk érdekében és a te érdekedben is, hogy elszökjél a küzdőtérrel, amikor a létharcot vívjuk? Hát azért vagyok én példakép, hogy ne lebegjek előtted?! Te!

Még tovább is szidott volna talán, de Győző megfogta a két vállát, és keményen maga felé fordította.

- Ne bántsd azt a fiút! - mondta. - Nem szégyelled magad!

Kerekes úr azonban Győzőnek is ellene szegült.

- Hát neked mi bajod ezzel? - villant a szeme.

Erre Győző kezdett vastagon szólani, mondván:

- Nekem az a bajom, hogy te barom vagy! Érted?! Amióta behoztak ebbe a fogdába, azóta már a szarvad is kinőtt. Ez a bajom!

- Barom?! - képedett el Kerekes úr; majd megszegte a fejét, mint a tulok, s mogorván így szólt:

- Vigyázz, mert feldöflek, te borhuszár!

- Hagyjuk most a borhuszárt! - mondta Győző. - Elég szomorú, hogy az vagyok, de jelenleg nem arról van szó! Hanem arról, hogy vak voltam és barom voltam magam is. De kinyílt a szemem, barátom! Most, ebben a rendőrségi odúban, végleg kinyílt a szemem, és látom, hogy elhibáztuk az egészet! Mert nekünk nem handabandázva kellett volna felvennünk a harcot, s nem is azzal, hogy beveretjük a fejünket, hanem az ész fegyverével! Hallod?!

Hallotta nyilván, mert nekifeszült, hogy ráugorják a barátjára. De hát erre már én is odaugrottam, hogy szükség esetén megpróbáljam szétválasztani őket. Hanem akkor a marcona ember, aki a sarokban ült, s egyet sem szól odáig, intett nekem, és azt mondta:

- Hagyd őket!

- Mért hagynám? - kérdeztem.

- Azért, mert egyiknek sincs igaza.

Áldott szerencse volt, hogy emígy szólott közbe, mert a viaskodók meghallották a szavát, abbahagyták rögtön a harcot, s a marcona felé fordultak.

- Jobb lesz, ha maga hallgat! - mondta neki Győző.

A szigorú ember el is hallgatott, de Kerekes úr mégis hozzátette:

- Azzal a bolsevik szájával!

Hát erre én is jobban megnéztem az illetőt, mert Surgyélán jutott eszembe, aki engemet is, a kecskémmelel együtt, bolsevikinek nevezett volt a Hargitán. Olyan volt azonban, mint más rendes ember, csak tán az arca volt keményebb, s a szeme hathatósabb. S úgy látszik, hogy kevesebb beszédű is, mert a megintésre sem szólott többet, hanem csak nézett mozdulat nélkül.

- Magát miért hozták ide? - kérdeztem tőle.

- Izgatott! - szólt oda Kerekes úr.

Erről a szóról ismét a hargitai pásztorságom jutott eszembe, mégpedig az a félelmes óra, amikor apám a mondásaival igen felizgatta volt a csendőrt. Ránéztem tehát a szigorú emberre, és azt mondtam neki:

- Kit tetszett izgatni?

Győző nevetni kezdett, majd megrázott engem, és így szólt:

- Nem kit, te hülye! Hanem a társadalmi rend ellen izgatott.

Ez a szó nagyon elámított engem, mert hiszen a társadalomban én csak rendetlenséget láttam mindenütt.

- Hát azt hol lehet látni? - kérdeztem is.

- Mit? - mondta Győző.

- A társadalmi rendet.

- Hát benne élsz, te számár! - oktatott Győző. - A család, amibe beleszülettél, s amelyben felnőttél; a vallás, amelyhez tartozol; a főnök, aki kiszúrja a szemedet száraz kenyérrel; a vonat, amelyen a miniszterek külön kocsiban utaznak; s itt ez a rendőrségi fogda: hát ez a társadalmi rend! Most már érted?

Értettem, hogyne értettem volna! De mielőtt ennek hangot is adhattam volna, odaszólt nekem a szigorú ember:

- Szamár módon tanítanak, fiam!

Aztán magához intett engem, és azt mondotta, hogy üljek le melléje a földre, mert ő megmagyarázza nekem az egészet. Erre én indultam is már, hogy melléje üljek, de akkor Kerekes úr megragadott engem, és vonni kezdett a másik oldal felé, a bolsevikinek pedig odaszólt:

- Ezt én tanítom, nem pedig maga!

Erre a marcona ember is felállt; odajött, és megfogta a karomat.

S akkor az egyik egyfelé húzott, s a másik másfelé. S miközben szidalmazták egymást, engemet úgy kezdtek ráncigálni, mint két vadász a rókabőrt.

Győző ott állott oldalt, és a térdét verte nevében, miközben egyre csak azt mondta:

- No, Ábel! Most merre mész?

S ezzel eltalálta jól a szót, mert abban az állapotban a legbajosabb éppen az lett volna, hogy valamerre menjek, mivel a harc tovább fejlődött fölöttem. De sőt, egyre mérgesebb lett, minél fogva menni csak széjjelmehettem volna. Ehhez azonban semmi kedvem nem lévén, végső szükségemben inkább cselhez folyamodtam, csakhogy széjjel ne szedjenek. A csel pedig az volt, hogy hirtelen leejtettem a fejemet, és magamat is elengedtem, mintha elájultam volna. Ezt amikor észrevették, mind a ketten eleresztettek, én pedig jót suppantam a földre. Meg is ütöttem eléggé magamat, de azt gondoltam, hogy mégsem eszmélek fel, nehogy észrevegyék a csalást. A szemem sarkából inkább azt figyeltem, hogy mi lesz? S mi is lehetett volna egyéb, mint az, hogy Kerekes úr és a marcona ember egymást kezdték miattam hibáztatni. Azalatt pedig, amíg ők egymást okolták a szerencsétlenség miatt, Győző mellém térdelgett, az ingemet kibontotta, és a szívem táján súrolni kezdett.

Én még vártam egy ideig, s akkor eszméletre tértem.

- No, hála Istennek! - könnyebbült meg Kerekes úr.

A bolseviki nem szólt semmit, hanem visszaült a sarokba, és ott üldögélt, mint egy szobor. Győző továbbra is gyámolgatott engem, s mint tavasszal a nap, olyan rügyfakasztó szemekkel nézett.

- A szívedre vigyáznod kell, Ábel! - intett engemet.

- Hát én vigyázok! - mondtam.

- Te igen, azért ájultál el most is.

- Hát maga mit beszél? - mondtam neki. - Én nem ájultam el, hanem csak elaludtam. S még hozzá álmot is láttam. Tudja-e, hogy mit álmodtam? Azt, hogy Kerekes úr s ez a másik úr...

- Hidásznak hívják! - mondta Győző.

- Nohát, Kerekes úr és Hidász úr nagy észbeli csatát vívtak egymással. Hidász úr álmomban is ott ült, ahol most kuporog; Kerekes úr pedig amott a veder helyén, a másik sarokban. Közből pedig maga ügyelte a békét, nehogy azok ketten összeverekedjenek.

- Észbeli csata, s miről? - kérdezte Győző.

- Arról, hogy mi célra vagyunk a világon.

Már láttam, hogy ájulásom alatt sem töltöttem haszontalanul az időt, mert Kerekes úr is nagy kíváncsisággal fordult felém.

- No, hogy volt? - kérdezte ő is.

Hát erre felálltam a földről, és így szóltam:

- Ha megmondanám, vagy elhinnék, vagy nem. Azt gondolom hát, hogy tartsunk inkább vizsgát, hogy vajon az álom nem hazudott-e?

Azzal elvettem a sarakból a vedret, s Kerekes úrnak azt mondtam, hogy üljön a veder helyébe. Dicséretére legyen mondva, ő szó nélkül oda is ült. Aztán Győzőt is a középre állítottam, magam pedig a rozoga padra telepedtem, velük szembe, mint egy tanár.

- Figyelem! - mondtam.

Mind rám néztek, mire én egy kis csendet hagytam még nekik, hogy abban a csendben minél jobb feleletet tudjanak teremni. Aztán Kerekes úrra mutattam, és megkérdeztem tőle:

- Mi célra vagyunk a világon?

- Hogy az Istent imádjuk, a hazát szolgáljuk és jót cselekedjünk! - felelte Kerekes úr.

- S hogy az esküt ne tegyük le! - szólt oda Győző.

Ehhez én is hozzátehettem volna, hogy másrészt ezért is, miszerint Ábelt az országúton kergessük; de hát a hivatalomnál fogva mégis így szóltam:

- Hát csoda! Mert ugyanis álmomban is ezt felelte Kerekes úr!

S mindnyájan meg voltunk elégedve.

- No, Hidász úr! - mutattam a marcona emberre. - Hát mi célra vagyunk a világon?

- Hogy a munkásosztály uralmát megvalósítsuk! - vágta rá Hidász, mire én örvendezve kiáltottam fel:

- Hát ez csoda, mert így volt!

S annyira meg voltunk valahányan elégedve, hogy el is ereszkedtünk az eredményben.

- Hát engem nem kérdezel meg? - szólt oda Győző.

- Dehogynem! - mondtam. - Hát mi célra vagyunk a világon?

Győző kacsintott felém, és így felelt:

- Hogy ragaszkodjunk hozzá!

- No, ezt rátesszük koronának a többire! - szóltam elégedetten erre is, majd pedig felálltam, hogy a padot visszategyem a fal mellé. De akkor Kerekes úr hadonászni kezdett a sarokból.

- Hó-hó! - kiáltotta.

- No, mért hógat? - kérdeztem.

- Azért, mert neked is felelned kell!

- Pedig jobb volna, ha nem kéne - mondtam szomorúan.

S hogy tegyem is, amit mondtam, lehajtott fejjel sétálni kezdtem; közben a kezeimet is tördeltem, a hátamat pedig meggömbítettem, úgy sínylődtem. Nyomasztó terhem alól kérhettem volna bátran még egy eltörött virágcserepet is, mint Jób a bibliában, vagy hinthettem volna akár hamut a fejemre.

De én csak sétáltam, megtörődve.

- Mi az?! Gyerünk a szóval! - riasztott rám Kerekes úr.

- Hát az nem lesz könnyű - mondtam -, mert én csak most látom, hogy álmomban mily nagy hibát követtem el! Követ kéne kötni a nyakamra, s úgy beledobni engemet a tengerbe! De hát itt sem kő nincs, sem tenger.

- Mi hát a baj? - sürgettek.

- Az a baj - mondtam -, hogy álmomban egy vénember is szerepelt, akit bölcsnek mondott a világ, s akit az előbb én mégis letagadtam. Ez a vénember már a századik esztendő felé járt, nagy fehér szakállá volt neki, s két olyan szeme, mint egy-egy pazar nefelejcs. S ha már ott volt, én bizony ettől a vénembertől is megkérdeztem, hogy mi célra vagyunk a világon? S ő bölcs létére azt mondta nekem: „Hát, édes fiam, te két okos ember után most egy tudatlant kérdeztél meg, mert akár hiszed, akár nem, de én nem tudom neked megmondani, hogy mi célra vagyunk a világon. Pedig voltam én már mindenféle az életben, így többek között voltam kerekas, voltam hidász és voltam győző; voltam foghúzó is, nemkülönben tanár és püspök, vagy amit éppen el lehet gondolni. De a mai napig én mégsem tudom, hogy mi célra vagyunk a világon. Igaz, sokszor volt úgy, mintha tudtam volna, de aztán mihelyt egyet előbbre léptem, mindjárt nem volt igaz, amit azelőtt gondoltam. Ilyenformán, ha egy szamarat akarsz látni, akkor nézzél engemet; de tudd meg azt is, hogy én mégsem hagytam fel a reménnyel, mert most is abba járok, s azt kutatom, hogy mi célra vagyunk a világon? Ha te is úgy gondolnád, akkor gyere velem, én szívesen látlak, folytassuk együtt az utat, hátha valahol egy gyermek el találja kottyantani a titkot.”

Amikor idáig értem a beszédben, megint leültem a padra, és magamba roskadva mondtam:

- S én véle mentem, gyarló fejemmel.

Ezre nagy csend lett a börtönben, ahol még leltár sem volt a falon, sem naptár, sem óra, mintha ki tudja, mikor élnénk! De hogy mikor élünk, azt az egyet mégis megtudtuk nemsokára, mert egy rendőr kizárta az ajtót és békiáltott:

- Jöjjön kifelé az a fiú, akinek harapós kutyája van!

Felálltam, hogy szembe menjek a napfénnel, de mielőtt kiléphettem volna, utánam szólt a szigorú ember:

- Ne félj, most megmondják neked, hogy mi célra vagyunk a világon.

S ezt el is találta a bolsevik, mert engemet felvezetett a rendőr egy szobába; s ahogy én beléptem oda, abban a helyben úgy pofon sirített valaki, hogy még köszönni sem tudtam. Csak idő múlva láttam meg azt is, hogy egy rangosabb rendőr ül egy asztal előtt; s csak akkor tudtam meg azt is; hogy aki arcon vágott, az nem más volt, mint az óriás rendőr, kinek a lábát megkóstolta Bolha.

- Hogy hívnak? - kérdezte a rangos.

- Szakállas Ábel - feleltem.

- Hova való lakos vagy?

- Idevaló.

- A sétatérhez címzett szállodában lakol, ugye? - kérdezte csúfolódva.

- Vagy Garmada úrnál! - feleltem.

Erre felállt a rangos rendőr, és közelebb lépett hozzám.

- A foghúzó Garmadánál? - kérdezte.

- Annál.

Megint visszaült az asztal mellé, és azt mondta:

- Akkor a pof nem számít, s tiszteltetem Blankát.

Egészen elámultam ezen a fordulaton, s a következő percben még jobban el, mert intett a rendőrnek, aki az intésére egy széket hozott oda nekem. Nem tudván, hogy mit akarhatnak velem, én bizony jól megnéztem a széket, mert a villamos székről olvastam volt a kalandos történetekben eleget.

- Ül le! - szólt a rangos.

Aztán az óriást kiküldte; s amikor csak ketten maradtunk a szobában, előredőlt az íróasztalnál, jól a szemem közé nézett, és megkérdezte, hogy izé, vagyis hogy Blankát szeretem-e?

Lehet gondolni, hogy mennyire elszörnyülködtem.

- Jaj, nem fél az Istentől? - mondtam.

- Ne ministrálj, hanem felelj! - nézett a szúrós szemével.

Hát erre nagyon kezdett dobogni a szívem, mert a félelem is környékezett, s másfelől szerelmes is voltam. Így aztán, bár nemigen szoktam esküdni, mégis felemeltem a három ujjamat, és azt mondtam:

- Esküszöm a rendőrségre, hogy én ártatlan vagyok!

- Nono, hiszen szerelmes vagy belé! - húzta rám a szót.

Ámulatomban összeütöttem a kezemet:

- Szerit Isten! Hát azt maga honnét tudja?

- Ő mondta, Blanka!

Erre lehajtottam a fejemet, és nyárfalevél módjára vallottam be:

- Az igaz, hogy szeretem őt; de csak ártatlan szívvel.

Igaz szavam után egy ideig csend volt, majd aztán a rangos rendőr felállt, és megfenyegetett engem:

- Vigyázz, nehogy aztán az ártatlan szív megváltozzék! Mert akkor letöröm a derekadat!

Eme tilalom után ismét a szobába rendelte az óriás rendőrt, akivel egy sarokból elővétette a hátizsákomat, azt a kezembe adatta, és így szólt:

- Most menj szépen haza, s mondd meg Blankának, hogy Tatár komisszár tisztelteti; s mondd meg azt is, hogy a táskát a foghúzó szerszámokkal én fogom ma este elvinni. Te pedig ne felejtsd el, hogy a törvény értelmében mindig személyi igazolványt hordj magadnál, de még azzal sem szabad a sétatéren aludni.

Abban a percben, ahogy ezt értesemre adta, nekem is eszembe jutott a leltár, és így szóltam:

- A törvény eleget tud.

- Akármennyit tud, azt be kell tartani!

- Kinek?

- Mindenkinek!

- Hát akkor abban a fogdában, ahova engemet is bézártak, mért nincsen leltár?

A komisszár nem ingott meg, hanem így szólt:

- Ott akkor is van, ha nem látod! Értetted?
- Nekem nincs olyan nagy felfogóképességem - mondtam.
- Nincs?
- Nincs!
- Akkor rágalmaztad a rendőrséget!
- Mennyibe kerül? - kérdeztem.

Mindjárt elő is vettem száz lejt, mert az egyik ezres bankót az ibolykás vendéglőben felváltottam volt. Ezzel a tettemmel azt is elértem, amit akartam; de azt is el, amit nem. Ugyanis a komisszár rögtön így szólt:

- Mit akarsz azzal a pénzzel?

Hiába nézte azonban olyanformán a százast, mintha az immár az övé is volna, mert én azt feleltem, hogy váltaná fel nekem, ha lenne olyan szíves. Azonban a komisszárnak is fordultatos volt az esze, mert az óriás rendőrnek odaszólt:

- Hé, mennyit fizettél az orvosnak?

A rendőr nagy bugyuta szemekkel nézett, mert nem találta ki hirtelen, hogy miféle orvosnak, és miért kellett volna fizetnie. De a komisszár rákiáltott:

- Hát a kutyamarás miatt, te ökör!?
- Ahá! - mondta a rendőr. - Nyócvan lej!

Erre a komisszár felváltotta vidáman a százast és így szólt:

- Tudod jól, hogy a kutyád megharapta ennék a derék rendőrnek a lábát. Ha az orvosi költséget neki megfizeted, akkor a leltári rágalmazás miatt az eljárást ellened megszüntetjük.
- Mennyi az a költség? - kérdeztem.
- Hallottad, hogy nyolcan lej.

Erre odaadtam a rendőrnek hét darab tízest, de a rendőr megolvasta, és így szólt:

- Itt van csak hét.
- A pof pedig, amit adott nekem, az a nyolcadik. Mert azt annyiba számítom - mondtam.

A rendőr úgy nézett reám, mintha csakugyan mondtam volna valamit; aztán hirtelen odaállt elé, és tartotta az arcát:

- Inkább üssed vissza!

Olyan jámbor módon állott ottan, hogy megsajnáltam, s gyermekei is lehettek.

- No, itt van az a tíz is - mondtam. - S a pof essék a köz javára.
- Hogyhogy a köz javára? - kérdezte a komisszár.
- Úgy, hogy a hontalanokat, akik éjjel a sétatéren szundikálnak, olyan korán ne költsék fel.

Ezen a tanácsomon a komisszár jót nevetett, majd kezét fogott velem, hogy menjek. S ha már ő annyira barátkozott, én is parolát adtam az óriás rendőrnek, aki azt nemcsak szívesen vette, hanem finom szavakkal is megtisztelt engem, mondván:

- Remélem, Isten élteti a kutyát.

- Bár éltetné, ha már így jövedelmez! - mondtam.

S azzal eljöttem.

Künn az udvaron megálltam a fogda ajtaja előtt, s bekiáltottam:

- Minden jót, Kerekes úr!

- Mit csináltak veled? - szólt vissza Kerekes úr.

Nekem az álombeli bölcs öreg jutott eszembe, s így feleltem:

- Kerestük a választ, hogy mi célra vagyunk a világon.

A kapun kívül feltettem magamnak a kérdést, hogy Bolha után menjek-e a hajnali csata színhelyére, vagy pedig a hitközségi ház felé siessek? Tekintvén a kutya természetét, s nemkülönben a szívem vonzalmát is, az utóbbit választottam. A fejlemények azt mutatták, hogy ismét nem gondolkoztam helytelenül, mert amikor beléptem otthon a kapun, elsőnek engem Bolha fogadott.

Úgy futott három lábon felém, hogy jóformán csak a negyediket lehetett látni, amely véresen siratta a nyolcvan lejt. Boldogságomban könny lepte be a szememet, s hálát adtam a rendőri gyarlóságnak, mely csak a lábát találta el. Hanem a hálálkodás füstjén keresztül mindjárt észrevettem, hogy a konyha ajtaja nyitva van. Ez pedig újabb örömet jelentett, vagyis azt, hogy távollétem alatt az otthon nem bomlott fel.

- De mi lesz most? - sóhajtottam egyet.

Könnyű volt ugyanis emlékezni arra, hogy Garmada úr és én miképpen váltunk el a vonaton; éppen azért, ez az én megtérésem talányosnak látszott, bár a menyasszonyi koszorúval az életét mentettem meg talán.

Mégis ügyességre intettem hát magamat. Szerencsére eszembe jutott Kerekes úr, vagyis eszembe jutott, hogy a verekedő iparoslegényeknek én se tegyem le az esküt, hanem ellenkezőleg, mártíromságot mutassak. Erre a mutatványra alkalmasnak is látszottam, mert egyrészt az óriás rendőr az arcomat az ütéssel megdagasztotta; másrészt pedig én is rögtön segítettem magamon, vagyis az ingem nyakát behasítottam, a hajamat összeborzoltam, és a ruhát rendetlenre rángattam a testemen.

Emígy felkészülve megindultam a konyha felé.

Szerencsétlenül vánszorogtam, s még annyi erőm sem volt, hogy belépéskor rendesen köszönjek. Pedig már a küszöbről megláttam Blankát, aki szép kimenő ruhában ott állott a kályha mellett, mintha főzött volna valamit. Csak akkor vett engemet észre, amikor már bent is voltam a konyhában. Az első pillantását kedvezőtlennek ítéltam, de aztán szánalommal és csodálkozva nézett.

Leroskadtam egy székre, és így szóltam:

- Most már meghalhatsz, Ábel! Meghalhatsz, mert ismét látták a te szemeid Blankát!

Erre Blanka odalépett hozzám, megfogta a fejemet, és lehajolt mélyen, hogy láthassa az arcomat is.

- Mi baj van, te szerencsétlen? - kérdezte.

Én a vállára ejtettem a fejemet, és csendesen azt mondtam:

- Már semmi...

- Hát honnan jössz?

- Messziről. Vagyis kerülő úton a vasúti pálya oldalából, ahova lekényszerültem a vonatról.

- Hát hogyan?

- Azok az iparoslegények kényszerítették le, akik a doktor urat is meg akarták verni.

Erre Blanka nem szólt, hanem levette a kalapot a fejéről, a hajamat megigazította, és az arcomat is megnézte jobban; majd aztán nagy szánakozással jegyezte meg:

- Szegény gyerek!

Láttam, hogy ezen a részen megnyertem már a csatát; s apránként kezdtem is visszanyerni az erőmet. Gondoltam hát, hogy már azt a kérdést is feltehetem, ami kezdettől fogva leginkább feszített engem.

- Hát Garmada úr? - szóltam tehát.

- Bent van a szobában - felelte Blanka.

- S hogy van?

- Hülyére verték - mondta, majd hozzátette: - És a fogainak is kámpec!

Hát bizony, ez nem volt valami jó újság, de Blanka a sajnálkozásra nem hagyott időt nekem, hanem tovább beszélt. Elmondta, hogy a doktor urat félig meghalva szednék le a vonatról, s rögtön a kórházba szállították, ahol operáción esett átal. Neki pedig táviratot küldetett, hogy késedelem nélkül utazzék oda. Ő oda is utazott, s hazahozta. Nemrég érkeztek meg, talán egy órája sincs; s éppen szájjvontató teát főz a betegnek.

- Szeretném én is látni; lehet-e? - kérdeztem.

- Fekszik, de bemehetsz - mondta Blanka; de amikor felálltam, hogy induljak, mégis meggondolta magát, és másított a dolgon. Vagyis előrement, hogy a hírt rólam megvigye, s hogy az engedelmet elnyerje.

- Rendben van, bemehetsz! - jött nemsokára vissza.

Amikor beléptem a szobába, Garmada úr felöltözve feküdt a díványon, s a feje olyan volt a pólyakötésben, mint egy nagy fehér tök. A kezében pedig egy könyvet tartott, amit nem is tett le.

Köszöntem neki, mire ő a könyvvel bólintott vissza.

- Az miféle könyv? - kérdeztem.

- A zsidó Biblia - felelte.

No, gondoltam, itt csakugyan nagy a baj, mert hiszen azelőtt sohasem láttam volt, hogy Garmada úr a Bibliát olvasta volna.

De mégis így szóltam:

- A legalkalmasabb könyv, ami csak létezik.

- Miért? - kérdezte Garmada úr.

- Azért - feleltem -, mert annyi szerencsétlenség van benne, hogy ahhoz képest nekünk semmi bajunk nincs.

- Nekünk nincs, de nekem a fogaim hiányzanak!

- Hány?

- Három!

- Úgy látszik - folytattam -, hogy csontra vadásztak azok a latrok.

- Hogy érted azt?

- Úgy, hogy magának a fogait rontották meg, nekem pedig a belső csontjaimat. Hanem hát, én is rájuk vertem a menyasszonyi koszorút, mielőtt lekényszerültem a vonatról. De még istenes, hogy csak engemet ugrasztottak le, s nem a doktor urat is, mert úgy eshetett volna, hogy soha többet fel nem kel onnét!

Garmada úr letette a könyvet, és felült a díványon, de bizony a feje úgy reszketett, hogy nem tudott megállapodni sehol. Zavarosan és nagy igyekezettel nézett reám, és így szólt:

- Azt hittem, hogy te simán menekültél.

- Igyekeztem is, amikor láttam, hogy a doktor úr már megoldotta a kereket - feleltem erre, majd feléje fordítottam a megdagadt arcomat. - De hát ebből kifolyólag egyéb történt; s hogy mi, arról ez a megdagadt arcom eléggé beszél.

Garmada úr szemlélt egy ideig, aztán megint visszafeküdt.

- Jól megjártuk mind a ketten - mondta. - Én sem bírom a fejemet; s nézz ide!

Azért kellett odanéznem, mert kitátotta a száját, amiben csakugyan egy jó darab helyen, nem volt meg a csontkerítés.

- Ne búsuljon! - mondtam. - Ezután legalább puhább kenyeret keresünk, hogy inkább megrághassuk.

- Hát csak gondolkozzál is - folytatta Garmada úr -, hogy a jövőben mit lehetne csinálni.

Aztán olvasni kezdte ismét a Bibliát; én pedig kijöttem a szobából, hogy az ájtatosságban ne zavarjam.

- No, mit végeztél? - kérdezte Blanka.

- Valami új kereset után kell immár néznünk - feleltem -, mert hiszen a cégtáblát igen megrongálták.

Blanka szomorkás mosollyal fogadta a szót, s az arcán is nagy örömmel a szelídség felhőit láttam. Úgyannyira, hogy már selymes fuvalmakat is kezdtem érezni arra a gondolatra, hogy este ismét együtt leszünk. De akkor egyszerre eszembe jutott a rendőri akadály; úgyszintén az is, hogy átal kéne adnom az üzenetet. Hozzá is fogtam mindjárt, és azt mondtam:

- Ma este egy komisszárt fog látni.

Blanka meglepetten bocsátotta rám a szemét, mire én elmondtam neki mindent. Azt a megrovásomat sem titkoltam, hogy ő gyakorta jelen van egy-egy szívben, még a rendőrségen is. Erre azonban megrázta a fejét, s azt mondta, hogy ő mindenkit emberszámba vesz ugyan, de csak kettő van, akit a lelkében tart; s a kettő közül az egyik én vagyok.

- S a másik? - kérdeztem.

- Az is tisztességes személy - felelte Blanka.

Hát ez olyan napsütés volt nekem, hogy estig vidáman voltam.

Akkor eljött a komisszár, úgy kilenc óra tájban. Már amikor belépett a kapun, már akkor gyanítottam, hogy ő jön, mert Bolha erősen ugatott. Ki is mentem, nehogy ismét egy drágább orvosnak kelljen költséget fizetnem.

- Ez milyen kutya? - kérdezte a komisszár.

- Ilyen bolhaszínű - feleltem.

- Jó-jó, de a származása?

- Azt a rendőrség még nem tudta kikutatni.

A komisszárnak összefutott a szemöldöke, de akkor a konyhából odarebbent Blanka. Nagy kedvességet mutatott a komisszár javára, mondani is akart neki valamit, de amikor látta, hogy kettőnk között valami fennakadás van, megkérdezte:

- Talán titkuk van?

- Dehogysis! - mondta a komisszár. - Csupán a kutyáról beszélünk.

- Nagyon érdekes kutya! - dicsérte Blanka.

Mindnyájan Bolhát néztük.

- S milyen beszédes a szemé! - szólt a komisszár.

Mire én is megjegyeztem:

- Nagyon beszédes, kivált amelyik vak! S a lába is beszédes, amelyik véres!

A lábát tudta a komisszár, s így a szemét kérdezte, hogy azzal mi lett? Erre én elmondtam, hogy annak a világától egy Surgyélán nevű csendőr szabadította meg; s amikor a sétatérre kellett megnyugodni mennem, azért nem vittem személyi igazolványt, mert azt hittem, hogy a kutya eléggé bizonyítja, miszerint erdélyi lakos vagyok.

Nem tanácsalom azonban senkinek a szókimondást hatósági ember előtt, mert a komisszár így felelt nekem:

- Köszönd, hogy itt van Blanka kisasszony, mert különben kettőt is kapnál tőlem. Egyet a kutya szeme miatt, s egyet a lába miatt.

Hát erre mit tudtam volna felelni?

- Egy szeme és három lába akkor is tisztán maradna - azt mondtam.

Ennek a beszédnek már olyan nagy lett a mérgesfoga, hogy Blanka jónak látta azt hirtelen kihúzni. Ezt úgy hajtotta végre, hogy a komisszárt leültette egy mocskos ládára, amely ott feküdt a ház oldalában; engemet pedig karon fogott, s a kapu felé vonván, azt mondta sietve:

- Te számár, ez egy rendőrségi basa! Tűnj el hát valahova, s elő se gyere egy jó darabig, mert bajba kevered az egész házat!

Megfogadtam a Blanka szavát, s kimentem a kapun, de Bolhát nem vittem magammal. Künn az utcán az járt az eszemben, hogy csakugyan megérdemelném a verést, hogy alkalmat szolgáltatam a komisszárnak arra, hogy Blankával egyedül maradjon. De ha már így volt, legalább arra akartam törekedni, hogy a haszontalanság után valami hasznos következzen. A hasznostól pedig nem messze van a pénz.

- Elmegyek az utolsó kenetes emberhez! - mondtam magamban.

S el is indultam.

Útközben arra határoztam magam, hogy nemcsak látogatást teszek nála, hanem a pénzt is kiveszem a bankjából, mert olyan szép dolog az irgalmassági cselekedet, hogy azt az én pénzemen esetleg ő is gyakorolni fogja.

A házat elég könnyen megtaláltam, s meg a kilincset is, de az ajtó helyett az aggodalom csikordult meg bennem. Akadtam ugyanis én még bezárt ajtóra többször is az életben, de egyiktől sem szeppent úgy meg a zsebem, mint attól. Kilincseltem újból, de hiába. Akkor kopogtatni kezdtem, s ahogy a kövér cseppekből nagy eső lesz, úgy lett az én kopogtatásomból is dörömbölés.

Mégsem felelt senki.

Úgy éreztem, hogy a csend megtelik vigyorgó ördögfiakkal, akik mind az én pénzemről táplálkoznak, s utána úgy kiszürcsölik az irgalmasság forrásából a vizet, hogy csak iszap marad a fenekén.

Kiáltani kezdtem, de arra sem felelt senki.

- Ez meghalt! - mondtam.

De aztán eszembe jutott az ablak, amelyen Gellért páter kiszólt nekem, amikor feladta az utolsó kenetet. Nagy izgalommal és fűrgő lábakkal odakerültem az ablak alá, s hát az nyitva van, mint egy reménysugár! Benéztem rajta, de emberféle nem mutatkozott sehol. Gondoltam, jobban megtapasztalom a dolgot, s a következő percben már egy erős rugaszkodással bent termettem a szobában.

A dívány üresen hevert.

Olyan szerencsétlennek éreztem magamat, hogy leroskadtam a díványra, s jöhetett volna megint a barát, hogy feladja nekem is az utolsó kenetet. Hát igen, gondoltam magamban, úgy jártam ezzel a pénzzel, ahogy a szülő, akinek a fiát elvitték az akasztófára.

Gondolkozni kezdtem.

De hát semmi okos dolog nem jutott eszembe, csupán az, hogy hibáztassam a sugalmazást, amely elsugalmazta tőlem a pénzt. Későbbben annyit mégis el tudtam határozni, hogy várakozni fogok, hátha csak mulatni ment el a meggyógyult ember, s onnét előkerül. A várakozásra az udvart jelöltem ki, s azon a kövön telepedtem le, ahol ama éjszakán az utolsó kenet alkalmával ültem.

Ott virradtam meg azon a kövön, s a pénztárnokot nem hozta el a pirkadat sem. Még vártam akkor is egy darabig, de aztán úgy döntöttem, hogy elmegyek Gellért páterhez, hátha ő tudna valamit. Előbb azonban egy cédulát írtam, amelyen értésére adtam, hogy ott jártam a pénzért, s ha nem akar elkárhozni, szolgáltatassa vissza nekem. A cédulát kiszegeztem az ajtóra, s aztán elindultam, akár egy búsmagyar, aki megjárta a Muhi pusztát.

Jókor érkeztem a barátok házába, mert Gellért már fenn volt az ágyból, s hálórúhásan ott állott a szobája közepén, egy gyékényfutón. Ahogy meglátott engem, örömében mindjárt felkiáltott:

- Az Isten hozott, Ábel!

Úgy éreztem, hogy most fog megszületni másodszor is Jézus, mert így folytatta a reggeli barát:

- Gyere csak, gyere!

Lassan és lábujjhegyen mentem, mintha madarat akarnék fogni.

- Bátrabban mehetek-e? - suttogtam feléje.

Erre ő is viisszasúgta:

- Jöhetsz, mert pénz áll a házhoz.

- Mennyi? - kérdeztem.

- Ezernegyvennyolc lej és ötven bani - mondta. - Ebből ezer a tőke, a többi pedig a kamat.

- Éljen a haza! - szoltam, és örömben a földhöz vágtam a kalapomat, a szót pedig így folytattam: - A kamat essék adománynak, vagyis Szent Antalnak!

- No, az nemes cselekedet! - szolt dicsérettel Gellért, majd köpönyeget vett magára, hogy világi létemre ne lássam álmódoruhában. A pénzt is előszólitotta a fiókból, és átadta nekem, mire a kamatot Szent Antal számára én is postára tettem, vagyis a barát markába.

- Ül le egy kicsit! - szolt erre.

Amidőn leültem, két nagy darab bunkós vasat pillantottam meg, melyek az egyik bunkójukkal kikandikáltak az ágy alól.

- Hát azok miféle fülbevalók? - kérdeztem.

A barát jót nevetett, s azt mondta:

- Ugyan lehúznák a füledet, mert súlyzók.

Aztán elmondta, hogy azt a két bunkós vasat ő minden reggel emelgeti tíz percig. Nyomja felfelé is, oldalt is, hogy erősödjék, mert ép testben lakik az ép lélek.

Hát erre én is elárultam neki, hogy magam is nagy tornászó vagyok; csak hogy én a lelkemet tornásztatom. Példának okáért ezer lejjel örömet szerzek egy halálos betegnek, s azt olyan ügyesen csinálom, hogy a pénzem is megmarad, Szent Antalnak is kamatozik, és a beteg is meggyógyul.

Gellért elszomorodva nézett rám, és azt mondta:

- Bolondot beszélsz, fiam.

- Akkor bocsánat - feleltem.

Egy kevés idő csendben múlt el, de aztán mégis azt gondoltam, hogy ha már elkezdtem valamit, akkor a végire járok.

- Hát mi egyébtől gyógyult volna meg? - szoltam.

- Az utolsó kenettől - mondta a barát.

- S hát azt miképpen magyarázza?

- Úgy, hogy ott fekszik a halottas kamarában.

A váratlan hír annyira megütött, hogy félrebillenve láttam a szobát. Nem tudtam egyet sem szólni, még akkor sem, amikor a szerzetes elbeszélte, hogy tegnap délelőtt ismét elhívatta őt a boldogult, s akkor így szolt hozzá:

- Főtisztelendő atyám! Itt van ez az ezres bankó, s adja vissza annak a fiúnak, aki magával együtt itt volt. S mondja meg neki, hogy ha meggyógyulnék, sikkasztó módjára elkölteném szükségemben a pénzét. De mivel meggyóntam, és felvettem az utolsó kenetet is, többé nem akarok bűnt elkövetni. Tehát meghalok.

Mindezekből megértettem, hogy a pénz fölött diadalt aratott a szent olaj; úgyszintén azt is, hogy miképpen kell tornászni.

S majd búcsúra készülődvén, megkérdeztem a barátot, hogy olyan két bunkós vasat hol lehet venni?

- Akármelyik vasas-boltban - felelte.

Egy félóra múlva már két darab bunkós vassal jelentem meg otthon. Blanka nem régen kelhetett fel, mert nagyon álmosan fogadott.

- Na, itt vagy? - kérdezte.

- A komisszár meddig ült a ládán? - szoltam én is.

Így indult a döcögős reggeli beszéd, de a kedvem mégis jól állott, mert a zsebem támogatta. Leültem hát egy székre, s onnét nevetve néztem Blankát.

- Hol hűtlenkedtél? - kérdezte megint.

Gondoltam, próbára teszem, s így szoltam:

- A kedvesemnél voltam.

- Bolond, aki hiszi! - vetette oda nekem.

De hát erre én is kicsombolygattam a csomagolópapírosból a bunkósokat, hogy bizonyítsak. Egyiket az egyik, s a másikat a másik kezembe vettem, odamentem az ágy elé, és felmutattam előtte.

- Íme, itt vannak a fülbevalói! - mondtam.

Blanka úgy kezdett nevetni, hogy a kezében táncolt a seprű.

- Hát azt a súlyzót te hol szerezted?

- Mondám, hogy a fülből akasztottam le.

- S az neked minek kell?

Felelet helyett rögtön a szoba közepire álltam, és a bunkósokat nyomogatni kezdtem minden irányba; a végén pedig csak ennyit szoltam:

- Ép testben ép lélek!

S ahogy ezt kimondhattam, mindjárt váratlan dolog történt, mert Blanka elvette tőlem a súlyzókat, és tornászni kezdett azokkal. Egyszer ide hajlott, s máskor amoda, mint csakugyan a nádszál; s minél tovább néztem az ő hajladozását, annál inkább kezdett bennem is tornászni a lélek.

- Na, mit szólsz? - kérdezte végül.

- Azt, hogy megosztjuk a jelmondatot.

- Miféle jelmondatot?

- Hát, hogy „ép testben ép lélek”.

- Hogyan lehet azt megosztani? - kérdezte.

- Úgy - mondtam -, hogy maga lesz az ép test, én pedig legyek az ép lélek.

Erre ismét váratlan dolog történt, mert Blanka letette a súlyzókat, és biztató szemekkel azt mondta nekem:

- Lássuk, engem fel tudnál-e emelni?

A hangomat csendesebbre vettem, intvén is a Garmada úr ajtaja felé:

- Beteg van a háznál! - szóltam.

De hát üres diót találtam választani, mert Blanka közel lépett hozzám, és a fülembe súgta:

- Nincs itthon!

- Hát?

- Elment a zsidó templomba.

Ez jólesett a lelkemnek, mert azt láttam belőle, hogy mi foghúzókat egyszerre kezdtük el a vallásos életet.

De az Úr meg is segített minket.

Engemet először abban, hogy csakugyan ép lélek tudjak maradni, de aztán megsegített egyéb hasznos és tanulságos dolgokban is, amint azt a következőkből majd látni lehet.

Negyedik fejezet

Említettem, hogy illedelmesen ugyan, de tartózkodtam attól, hogy Blankát mutatvány céljából felemeljem; de nagyot tévedne, aki azt gondolná, hogy nem is tudtam volna a magasba emelni. Maga Blanka is hinni látszott az erőmben, mert amikor látta, hogy illedelmesen tétlenkedem, így szólt reám:

- Na, mi lesz?

Végső szükségben lévén, ismét a borbély jutott eszembe. Megsimogattam hát az államot, s azt mondtam:

- Hát nézze meg, mennyire kinőtt ismét! S az pedig mégsem illendő, hogy ilyen szakállason legyek, amikor Garmada úr a templomban van.

Blanka fürkészve nézett engem, de mivel nem szólott semmit, még hozzáfűztem:

- Elmegyek hát szép lassan a borbélyhoz; s ha megkérhetném, azalatt készítsen elő nekem egy tiszta inget. Lesz-e olyan szíves?

- Mirtuszkoszorút is kapsz, csak eredj! - mondta Blanka.

Az öreg borbély a helyén volt, de a segéd hiányzott.

- Hát a segéd úr hol van? - kérdeztem.

- Elment falura - mondta a mester.

- Hát oda mért?

- Neveli a népet.

Lám csak, gondoltam magamban, mégis fogott rajta, amikor a „hécskám” miatt emberségre tanítottam.

- S mire neveli szegényeket? - kérdeztem.

- Hát politikára, azt hiszem.

- S maga elengedi?

- Hát aztán, nem lehet tudni a jövőt - mondta a borbély.

Nekem Hidász úr jutott eszembe, a rendőrségi fogdából; s így szóltam:

- Vannak többen is, akik más rendet akarnának.

- Mi nincs ebben a világban?! - felelte a mester.

Igaz bizony, gondoltam, csakugyan minden van e megbolydult világban; még mirtuszkoszorú is, amit Blanka ígért vala nekem. Nagyot sóhajtottam hát, s hogy még tudósabb legyek, így szóltam:

- Hát igen, változatos világban élünk. Az egyik a rendetlenségben a rend ellen beszél; a másik pedig mirtuszkoszorút kap esetleg. Most már melyik a helyes?

- A helyes az volna - mondta a mester -, ha mindnyájan jómódban élhetnénk.

Rögtön kíváncsi lettem, hogy vajon egy ilyen borbélmesterrel mit tenne a jómód.

- Ha maga gazdag lenne, mit csinálna? - kérdeztem.

- Hát legelsőbben úgy felöltözném, mint egy báró! - mondta a borbély.

- S megnézné-e magát a tükörben?

- Meg hát!

- Milyen lenne benne; lám, mondja el!

Azonban rovásomra szóltam, mert a mester otthagytott engem a szappanos ábrázatommal, a tükör elé állott és töviről-hegyire magyarázni kezdte, hogy odanézzek: a lábán fénylik a lakkos cipő, és a lábszárán élesen hullámszik a nadrág; a dereka csinosan nyújtózik a drága kabátban, a nyakán pillangózik a nyakkendő, és a keménygallér megadja a fejnek az úri tartást!

Látván, hogy egészen elvarázsolta magát, csendesen szóltam oda:

- Ne búsuljon, mert meglesz a jó mód! S tudja-e, hogyan?

Rám nézett, úgy várta a titkot.

- Ha szorgalmasan dolgozik! - mondtam.

Soha még szebb munkát borbély nem végzett, mint az én mesterem. Ragyogtam a nyakamon felül, mintha a frissen felkelt reggeli napból húztam volna ki a fejemet. S nagyon tetszhettem Blankának is otthon, mert csak mosolygott reám, és szó nélkül elővette a tiszta inget. Elkészítette számomra a mosdótálat is; én pedig amikor derékig nekivetkőztem a mosdásnak, először behajlítottam a jobb karomat, s így szóltam:

- Ni, itt erőt lehet sejteni!

De eme dicsekvés miatt a következő percben már meg is kaptam a büntetésemet, mert Blanka hirtelen belecsípett az ártatlan karomba. Ettől pedig én úgy megbokrosodtam, hogy még a Veres-tengeren is át tudtam volna kergetni Blankát. Hanem az illendőség és a tanítás szerint mégis szelídséget parancsoltam magamra, s csak ennyit szóltam:

- Uram, bocsáss meg neki!

Blanka kedvesen nevetett ezen, és bement a Garmada úr szobájába. Én verdestem egy darabig a mosdótál felett, majd magamra vettem a tiszta inget, s utána mentem a szobába.

Nem telt bele két perc, Garmada úr is megérkezett a templomból. Ahogy belépett a szobába, rögtön kiadta a parancsot:

- Mától kezdve vége legyen a haszontalan életnek!...

Furcsa volt, hogy ezt ő mondja nekünk, akik miatta vesztegettük a napokat, s akik együttlétünkben is ártatlanok voltunk; de meg is kérdeztem tőle rögtön:

- Hát ilyen igazságos egy megtérő bűnös, doktor úr?

- Pofot is kapsz, ha nem hallgatsz! - felelte Garmada úr.

Blanka úgy megrebbent a szigorú szótól, hogy abban a percben kiment. Én pedig elővettem a pénzemet, és így szóltam:

- Köszönöm minden hozzám való jószágát, doktor úr. Itt van ez a pénz: ebből megfizetem a ruhát, a cipőt és az inget, amit Blanka által szíveskedett volt nekem adni.

Garmada úr annyira elcsodálkozott, hogy minden pillantásban leeséssel fenyegetett az a bekötözött feje.

- Mit akarsz ezzel mondani? - kérdezte.

- Én azt, hogy inkább elmegyek, mint hogy az arcomra ütést szenvedjek el attól, akitől minden jót és hasznosat tanultam.

Erre Garmada úr odajött hozzám, és a vállamra tette a kezét.

- Ne beszélj számarágot! - mondta - hiszen egymásra vagyunk utalva!

- Már úgy van, ahogy mondtam!

S éreztem, hogy nagy lelki indulatomban rózsák nyílnak az arcomon.

- Hát ott ki harapott meg? - nézett az arcomra.

A borbély sértett volt meg a késsel, de én így feleltem:

- Itt Kerekas úr.

- Hát az ki?

- Nekem egy jó emberem.

- Essék ki a fogak!

- Ne szidalmazza, mert jó szándékból tette - mondtam. - Ugyanis a rendőrségen összekerültünk, tudja, amikor a kutya megfogta a rendőrt. Én ott a fogdában sokat sírtam a kutya után, s emiatt Kerekas úr úgy megsajnált engem, hogy azt mondta: „Te Ábel, ne bögj többet, az Isten megfizeti, mert én inkább pótolom neked a kutyát.” S úgy pótolta, hogy mindjárt megharapott.

- Na, nem baj - felelte Garmada úr. - Vedd vissza szépen azt a pénzt! S legyen békesség közöttünk, hiszen együtt kell kitalálnunk ismét valamit, hogy élhessünk.

- A kitalálás miatt ne búsuljon, amíg engem lát - feleltem neki; ellenben a pénz dologban nem engedtem, mert két darab ezrest a holmikért mégis kifizettem.

- Egy keménygallérja van-e? - kérdeztem azután.

- Van - mondta szívesen Garmada úr, és ajándékozott is nekem egyet; majd a gallér mellé egy nyakkendő is harminc lejtért.

Ilyenformán ismét helyre állott a béke a házban; s ha lehet, még szorosabban, mint bármikor is volt. Jól éltünk, szelíd barátságban és vallásos módon. Én még sokalltam is talán. A fő kötelességem abból állott, hogy minden reggel és minden este elmentem a városba, s ami újság magyar nyelven és német nyelven csak létezett, azt mind megvettem, és hazavittem Garmada úrnak, aki nem csinált egyebet egész nap, csak elment reggel a templomba, s utána szünet nélkül tanulmányozta az újságokat.

Az egyik este mégis történt valami nevezetes dolog, ami a buzgalmas és a művésznapi élet újabb ismeretére tanított. Kicsi dologgal kezdődött az egész; vagyis éppen a konyhában ültem Blankával együtt, Garmada úr pedig az újságot tanulmányozta a szobájában, amikor egy öreg szakállas zsidó megjelent nekünk.

Éppen péntek este volt, a szakállas öreg pedig az a nevezetes Éliás nevű, akit a gonosz kaptány megfogott volt, s akit akkor egy egész éjszakán át virrasztottam. Éliás lábgyógyulás után jött, hogy nekem a segítséget és az örökösét megköszönje. Leültettük a konyhában, s én megkértem Blankát, hogy adjon neki egy pohár tejet is. Amikor odaadta Blanka a tejet, s Éliás meg akarta inni; én egészen közel mentem, s meghajolva néztem a dolgot. Látni akartam ugyanis, hogy Éliás hogyan találja meg a száját a szőrös renetegben. De olyan gyorsan és ügyesen megtalálta, hogy amire ötöt számoltam volna, a tej már úgy oda lett, mint a bozótban a sebes patak.

- No, ez nem akadálya semminek! - mondtam.

- Miféle? - kérdezte Éliás.

- Az a nagy bozontosság a száj körül.

- Mért, hogy akadály lenne!? - simogatta az öreg a szakállát.

Visszaültem a helyemre, és megkérdeztem:

- A csókot sem akasztja meg?

Felelet helyett Blankára nézett Éliás, s amikor látta, hogy Blankát az ártatlanság pírja egészen előnti, akkor nevetni kezdett. Úgy nevetett, hogy megnedvedtek a szemei.

- Hát akkor - mondtam - abban a sűrűben minden jó megterem!

Erre sóhajtott egyet, majd úgy kezdett bólogatni, mint aki tilalom nélkül is betartja már az istenes törvényeket; s mint akinél már könnyen esik a bölcsesség is, mert hiszen nem csapkodja erről s amarról a láng, s a szelet is csak fuvalom képében ismeri. Meg is kérdeztem tőle mindent, ami hamarjában eszembe jutott; s az öreg felelgetett is nekem szívesen, de amikor a szerelemről akartam megtudni a gondolatát, akkor mégis intett nekem, hogy menjek ki vele az udvarra. Kimentem, hogy okos tanításban legyen részem, s akkor Éliás bácsi így szólt:

- Kedves fiam, te a szerelemről kérdeztél engem, én pedig elárulom neked aztot a nagy titkot, hogy senki sem olyan nagy mamlasz ebben a dologban, mint egy vénember. De azért elmondok neked egy példázatot, amelyből okos lehetsz. Ez a példázat pedig úgy szól, hogy volt egyszer egy nagyon bölcs öregember; egy híres feltaláló. Hát ez a bölcs öregember olyan kereket is feltalált, amelyik magától nagyon jól tudott menni. Ez igen szép dolog volt, csak hogy semmi hasznát nem lehetett a keréknek venni. Azért gondolta, hogy csinál még három másik kereket is, amelyek hasonlóképpen maguktól tudjanak menni. Na, akkor már volt neki négy kereke, kettő kisebb, s kettő nagyobb. És nosza rajta, csinált azokra a kerekre egy kocsit, a kocsí derekát pedig telehordta piros rózsákkal. Amikor ez megvolt, odahívatta az országból a többi bölcs öregembereket, és azokhoz így szólt: „Kedves barátaim, nézzétek csak ezt a kocsit, de legfőképpen annak a kerekeit, melyek közül az első kettő a bölcsességnek és a jóságnak a kereke, a hátsó kettő pedig a gazdagságnak és a rangnak a kereke. S tudjátok meg, hogy ezek a kerek maguktól fognak menni, hogy vigyék a rózsákat, melyek a szerelmet jelképezik.” Miután pedig ezt mondta, odaállt a kocsí mellé, hogy azt megindítsa, de mindegyik kerék másfelé akart menni. Na, volt erre nagy tanácstalanság, de történt, hogy a jó szerencse arra küldött egy fiatal ácslegényt, aki látta a dolgot, és akkor így szólt: „Ki csinálta ezt a kocsit?” Erre jelentkezett az öreg bölcs, hogy ő. Akkor ismét szólt neki az ácslegény: „Na, maga vén számár, hát tegyen hamar rudat is a kocsiba, mert hogy a kerek merre vigyék a rózsákat, azt csak a rúd tudja megmutatni!”

Eme szavak után kis csendet hagyott az öreg Éliás, majd úgy nézett reám, mint egy madárfiúra, vagyis, hogy tudok-e már vajon repülni? De voltam már annyira tollas én is, hogy megrebbejek.

- Okos példázat! - mondtam.

Rövid válaszból Éliás azt gondolhatta talán, hogy én nem is értettem meg a példázat lelkét, s azért így szólt:

- Gondolj, amit akarsz.

Azt gondoltam hát, amit akartam, s ezzel a példabeszédet a hátunk mögött hagyván, másféle dolgokról kezdtünk beszélgetni. De akármi került szóba, az én eszemben folytonosan az járt, hogy vajon miképpen tudnék bevegyülni az ózsidók közé, hogy láthassam őket istenes buzgalmukban, s hogy fürödhessenek is velük együtt, az ő szokásuk szerint! Annyi bizonyos volt, hogy ha valaki, akkor csak Éliás bácsi segíthetett ebben. De azt is jól tudtam, hogy mindent elronthatok, ha vakon megyek neki a dolognak. Úgy tettem tehát, mintha valamit akarnék is mondani, de nem is.

Végre mégis megszólaltam.

- Bolond vagy, Ábel! - mondtam.

Az öreg csodálkozva nézett reám, mire én így folytattam:

- Folyton az a bolond álom dong a fejemben, amit az éjszaka láttam. Nem is tudom, hogy elmondjam-e?

- Elmondjad, elmondjad! - biztatott Éliás. - Majd én megfejtetem neked.

Ha már olyan igazán biztatott, elmondottam neki, hogy az éjjel álmomban szakállas ózsidó voltam én is, ki a többivel együtt imádkoztam itt a hitközségi házban, de sőt még fürödtem is reggel a buzgalmi kádban. S ami a legfurcsább, olyan boldog voltam ebben a minőségben, amilyen tán még sohasem.

Éliás bácsi gondolkozott egy kicsit, majd okos megfejtéssel így szólt:

- Kívánczol, hogy velünk légy!

- Vajon? - kérdeztem.

Az öreg ismét elgondolkozott, de nem jutott más eredményre, mint az előbb, mert bólogatva csak annyit mondott:

- Bizony, bizony.

S mialatt ő az álmomat emígy fejtegette, azalatt én olyan dolgot találtam ki, amely kíváncsú tervemen nagyot lendített.

- Sétáljunk egy kicsit! - mondtam.

S úgy is lett, mert a burjános udvaron sétálni kezdtünk. S miközben javában jöttünk-mentünk, én ügyesen előhalásztam a zsebemből egy százelejt, s titokban leejtettem a burjánok közé. Amikor megfordultunk, s közeledtünk a kincshez, én arról kezdtem beszélni, hogy itt az ember bizony letapossa a burjánokat, ha nem ügyel. Erre az öreg vigyázkodva nézegette a burjánokat, nehogy letapossa őket; s hát egyszer lehajlik, és boldogan felemel valamit.

- Ez egy százelejt, te Ábel! - mondta.

Elvettem tőle, s én is megforgattam, majd visszaadtam neki, mondván:

- Hát maga szerencsés ember!

- Nem gondolod, ki vesztette el?

- Nyilván a komisszár, aki itt járt az este - mondtam.

- Visszaadjuk neki?

- A komisszárnak, Éliás bácsi!? - botránkoztam meg. - Hát egy ilyen istenes embernél jobb helyen van ez a pénz, mint a rendőrségen! S különben is, maga bizonyosan valami jó cselekedeten törte a fejét, s most azt támogatja meg az Úr!

- Igaz, valami effélén éppen gondolkoztam - felelte az öreg.
- No látja! - mondtam. - Tartsa meg a pénzt, s a jó cselekedetet hajtsa végre!

Éliás bácsi zsebébe tette a pénzt, s tovább sétáltunk. Megfordultunk számtalanszor, de több pénzt nem rendelt a burjánok közül a szerencse. De rendelt bátorságot az öreg szívébe, mert végtére megállt, és így szólt:

- Na, hát én holnap este becsempészek téged!
- Az ózsidók közé?
- Oda, oda.
- Igen szépen megköszönném; de hogyan?
- Kellene, hogy szakállad legyen! - mondta az öreg.

Tehát az volt a fő bökkenő: a szakáll! De kiterveztük mi ketten a szakáll dolgát is ügyesen, mégpedig olyanformán, hogy Éliás bácsi a szerencsepénzt felajánlotta nekem; vagyis, hogy azzal menjek el másnap délután a borbélyhoz, s ragasztassak magamnak kondor hajat és szakállat.

Hát ez annyira tetszetős találmány volt, hogy én a képzelmek miatt jóformán aludni sem tudtam egész éjjel. Csak sóhajtottam nagyokat, és forogtam a konyhában a földi ágyon. De amire nem számítottam, a nyugtalanságomnak is hasznát vettem, mert Blanka magára magyarázta, és reggel oly dúsan megettetett minden jóval, ahogy a szegény szerelmeseket szokás.

Délután elmentem aztán a borbélyhoz, és így szóltam hozzá:

- Hát mester úr, magát kedveli a szerencse!
- Hogyhogy?
- Úgy, hogy elhoztam annak a pénznek a magját, amiből aztán gazdag lehet.

A mester nagyot nézett, és megkérdezte:

- Hát miről van szó, tulajdonképpen?
- Azt szeretném - mondtam -, ha velem éppen az ellenkezőjét tenné annak, amit máskor szokott cselekedni.

Erre még nagyobb nézett a mester, de én sem kerülgettem tovább a dolgot, hanem elmondtam neki, hogy aznap este nagy színelőadás lesz, amelyen nekem egy szakállas zsidót kell megjátszanom; tehát nem a meglevőt kell leborotválni, hanem éppen ellenkezőleg, vagyis ragasszon nekem szakállat és a két fülem mellé kondor hajat.

- Meg lehet csinálni - felelte a mester.
- No, ha meg lehet, fogjunk hozzá!

Bő körületekintés után mégis úgy határozott a borbély, hogy menjek el, s csak egy óra múlva jöjjek vissza, mert a szakállas fejet nem olyan könnyű megszerkeszteni. Jól tudta nyilván, hogy mit beszél, mert a fejemet meg is mérte. Aztán elmentem, s adtam neki másfél órát. Annak leteltével visszamentem, s akkor a mester felkért, hogy üljek bele egy székbe. Én beleültem, ő pedig először egy nagy bozontos hajsapkát húzott a fejemre, aztán pedig az államra nagy szakállat ragasztott. Amikor mindezzel készen volt, így szólt:

- Jobb, mint a valódi!

Ebből már sejtettem, hogy nem végzett rossz munkát, de hogy én valójában milyen voltam, azt kimondani csak a tükör tudta! Megesküdhetett volna akárki, hogy nagyapámat a tavaly Jeruzsálemben látta.

- No, mester! - mondtam - Ez csakugyan megéri a pénzt!

Fizettem is neki tetemesen, majd azután eljöttem. Útközben azonban eszembe jutott, hogy azzal az ábrázattal haza nem mehetek, mert Garmada úr kitagad a házából. Ilyenformán a város felé vettem az utat, s ahogy a népes utcán javában mutogattam az ékességemet, hát kit látok egyszer szembejőni vélem?!

Éppen Kerekes urat!

Nagyon lógott szegénynek a feje, s a lábait is egy kicsit húzta, mint akit sem előlről, sem hátulról nem biztat senki. Egyenesen odamentem hozzá, és így szóltam:

- Jó napot, uram!

Kerekes úr megtorpant.

- Ki maga? - kérdezte.

- Üdvözlét hoztam.

- Kitől?

- Kölcsey Ferencről!

Erre egészen megzavarodott, de én úgy megsajnáltam, hogy elnevettem magam, és így szóltam:

- Hát mi célra vagyunk a világon, Kerekes úr?

- Ábel!! - kiáltott fel. - Hát téged mi az isten mókusa lelt? Ábel! Mi lett belőled, te szerencsétlen!

- Ho-hó! - emeltem fel az ujjamat. - Tegyük úgy, mint az esküvel, vagyis ne siessük el a szót! Inkább jöjjön velem, hogy okát adhassam ábrázatomnak!

Kerekes úr szót fogadott nekem, és megindultunk ketten. De alig mentünk valamicskét, én már kitaláltam, hogy mit fogok mondani, mert ugyanis az esküről és Kölcsey Ferencről olyan terv jutott eszembe, amellyel a Kerekes úr sorsán nagyot emeltem.

- Hát mit mondtak a magyar vezetők? - kérdeztem tőle, amikor egy néptelenebb utcába értünk. - Az eskü felől és a jövő felől?

- Semmi jót - felelte Kerekes úr.

- De mégis?

- Csak annyit, hogy mindenkinek van feje, s próbáltam volna én is azzal gondolkozni; ami pedig a jelent illeti, csináljak, amit akarok, s amit tudok.

Látván, hogy a dér megütötte minden reményét, ismét nagyon megsajnáltam. S mivel földim is volt, és sok hasznos dologra is tanított, megfogtam a karját, és azt mondtam neki:

- Jöjjön velem!

- Hova?

- Hova? A maga szomorúságára orvosságot keresni. Vagyis elmegyünk azokhoz a magyarpárti vezetőkhez, akik az eskü dolgába beleszóltak.

- Hát ember! - kiáltott fel Kerekes úr. - Már megmondták nekem, hogy csináljak, amit tudok, s amit akarok!

- Nohát, azt csináljuk.

- S ott mi lesz?

- Majd lesz valami - mondtam: - Csak induljunk el; s maga, mint jártas ember, mutassa az utat.

Azt hitte nyilván, hogy a szakállam mellé csak tréfa lesz ez is; s meg akarván vigasztalni magát abban a szomorúságban, hát belevegyült a tréfába. Így aztán egy akarattal megindultunk, és szótlanul mentünk. Közben én egy-egy pillantást vettem Kerekes úrra, hogy az emberi természetébe jobban belelássak. Mintha egy kicsit mégis húzóda jött volna mellettem, s járt a szeme is fürgén, nehogy valami ismerőse rajtacsípjé, hogy egy ózsidóval együtt megy valahova.

- Kossuth Lajossal szívesebben menne, ugye? - kérdeztem tőle.

- Nem is tudom felfogni - felélte -; hogy miért kellett ennyire elcsúfítanod magadat.

Erre én úgy tettem, mintha tudatlanságot beszélne; s nagy bátorsággal azt állítottam, hogy a szakáll és a haj ahogy látja, mind a sajátom, azt biztosan azért növesztette meg oly gyorsasággal a természet, hogy könnyebben meg tudjak élni a városi forgatagban. Kerekes úr nem akarta elhinni, hogy a szakállam dolgában én igazat mondok, sőt hitetlenségében arra akart bírni, hogy merjek be vele egy kapu alá, hadd nézhesse meg ott a tövit is a szakállamnak.

- Most azzal ne töltsük az időt! - mondtam neki. - Hanem siessünk inkább a magyar vezetők-höz a pártba, s onnét visszajövet majd megvizsgálhat.

Ezt a mondásomat is tréfára vélvén, helyet adott szavamnak, és nevetve jött tovább. Elérvén az öreg kőházat, melyben a vezetőség székel, még a lépcsőkön is bátorsággal tartotta velem a lépést. Az ajtónál azonban már megtorpant, és így szólt:

- Te, Ábel, itt már tegyük le a tréfát!

- Hazafiak leszünk, jöjjön csak!

- Hazafiak?

- Azok.

- Hogyan?

- Ahogy ők hirdetik a népnek, s ahogy maga is tanulta tőlük.

Hát erre váltogatni kezdte gyorsan a lábát, pöfögött halkán egy kicsit, majd így szólt:

- Ebből baj lesz!

- Ha lesz, lesz! - mondtam.

S már kopogtattam is az ajtón.

Egy nagy teremszobába léptünk, ahol három-négy ember együtt álldogált; és egy másik pedig ingujjra vetkőzve ült az asztalnál. Én egyenesen az asztali emberhez mentem, és így szóltam hozzá:

- Országos bajban jöttünk!

Az írnok egy ideig pislogva nézett engem, nyilván mint magyar ritkaságot, de aztán megkérdezte:

- Kihez jöttek?

- A legfőbbik vezetőhöz - mondtam, mire Kerekes úr enyhítőleg méltóságos gróf és elnök úrra javította a szót.

- Nincs itt - felelte az írnok.

- Muszáj neki! - mondtam.

Használt a makacs szó, mert az írnok bement egy belső szobába, s valamit mondott odabent, két perc múlva már befelé vonultunk mi is, én elől s Kerekes úr a hátam mögött. Valami tanácskozás lehetett éppen, mert egy bőrdíványon és három bőrszékben urak ültek; s az íróasztalnál külön egy másik, nyilván maga a grófi elnök. Senki sem állott fel, amikor beléptünk, hanem a szavunkat lesték, hogy az miképpen fog pottyanni a vezetők előtt. De leshetnék is, mert én rejtelmesen körülnéztem, majd a nagy figyelem és várakozás közepette haptákba vágtam magamat, a fejemet felemeltem, s a két kezemet pedig szépen a combomhoz szorítottam.

És bátor tüdővel énekelni kezdtem azt a hazafias és buzdító dalt, hogy:

*Árpád apánk, ne féltsd ősi nemzedet,
Nem vész az el, ha eddig el nem vezett.*

S miközben szálltak a hangok, s a hangok között feszített a lelkesedés, s tovaszállt a régi bűnbánatunk, úgy elragadtam énekemmel a magyar vezetőket, hogy a végén már csakugyan együtt éltünk s vigadtunk, de sőt, még az elnök grófnak a feje is pattogott a dallamra.

- Éljen a haza! - kiáltottam a végén.

De utána rögtön köhintettem, hogy beszédet akarok kezdeni, s el is kezdtem menten a szónoklatot, mondván, hogy fel a fejjel, mert nem lehet kifogyni az erős hitből, amíg a magyaroknak olyan vezetői vannak, amilyenek jelenleg vannak. S ezt a nagy elismerésemet azzal folytattam, hogy azért senki se gondolja a jelen vezetők közül, hogy keveseből kitelik az igaz magyarok száma. Mert ugyanis vannak még elszóródva olyan példás férfiak, akik életüket szentelték arra, hogy a vidéken élő szegény magyar nép a hazafiság és vallás dolgában ne legyen elmaradva.

Amikor idáig értem a szónoklatban, rámutattam Kerekes úrra, és így folytattam:

- Íme, ez is egy ama példás férfiak közül! De kérdem: ki ez az ember? Azért kérdem, mert az ő nevét meg kell tanulni, mert ahogy mi megtanultuk azon a helyen, ahol ő elhintett minden jót, amit csak elhinthet egy igazi okos tanító! Meg kell tanulni az ő nevét és rózsakoszorút adni neki, aki olyan embereket nevel, amilyen én is vagyok, régi zsidó ábrázattal ugyan, de magyar szívvel! De vajon odaadhatja-e ő azt a rózsakoszorút a gyermekeinek, hogy azzal táplálkozzanak? Vagy pedig kenyeret is kell adni egy ilyen embernek?! Tegye a vezetőség a szívére a kezét, és úgy feleljen erre a kérdésre, mert akkor bizonyosan lesz kenyere Kerekes úrnak, kit az Isten sokáig élhessen!

Ezzel odaléptem Kerekes úrhoz, nagy érzéssel megszorítottam a kezét, és szó nélkül kimentem a szobából.

Künn az úton megtöröltem a homlokomat, és úgy határoztam, hogy megvárom Kerekes urat. De jól is tettem, hogy megvártam, mert amikor végre kijött, és engemet meglátott, nem számította rajtam a szakállat, hanem megölelt engem, és sokáig szorongatott.

- No, mit mondtak? - kérdeztem tőle.

Kerekes úr áradva nevetett, és így szólt:

- Dicsértek téged.

- Hát magát?

- Engem Tordára tesznek, az unitárius iskolához.

Mivel oly sikeresen felelt, nem is kérdeztem tőle már egyebet, hanem tovább indultunk és mentünk. De egészen másképpen járt már Kerekes úr, mint azelőtt: sem a fejét nem lógatta, sem a lábait nem húzta. Hanem folyton nevetgélt, néha fütyre is kapott. Végre egy korcsoma előtt megállt, s nem tekintve a szakállamat és a kondor hajamat, így szólt:

- Gyere, igyuk meg az áldomást!

Az időm engedte, s bementem vele. Ismét tokányt rendelt és egy liter bort. A tokányból csak egy kicsit adott nekem, de a borból én töltöttem. Elejtettünk egy-egy mondást a vándorútról, miközben örömtelven néztük egymást, néha pedig koccintottunk. Végre, amikor már csak két ujjnyi volt az üvegben, így szólalt meg Kerekes úr:

- Te, Ábel! Tudod-e te, hogy valójában mit csináltál?

- Hát hogyné! - mondtam. - Segítettem egy magyar tanítón, akinek három gyermeke van.

- Jó-jó, de tréfát üztél a hazafiságból!

Ámulat fogott el, hogy az egész történetből Kerekes úr ezt a habot szedte a csuprába, de mégsem feleltem hegyesen neki, hanem egy példázattal így szóltam:

- Két embernek egyszer valódi bor helyett hamis bort adtak. Az egyik megitta a hamis bort, de a másik kiöntötte. Vajon melyik csúfolta meg a bort?

Kerekes úr kibújt a felelet alól, mert tovább ugrott egy nagyot, s azt mondta:

- De az mégis hazugság volt, hogy az Ompoly mellett én neveltelek!

- Nem volt hazugság - mondtam -, mert végig az országúton maga az Ompoly mellől tanított engem.

- Hát én téged nem tudlak megfogni - nevetett Kerekes úr.

- De meg tudna.

- Hogyan?

- Ha görcs lenne magából - feleltem.

Ezen Kerekes úr ismét nevetett, majd így folytatta:

- Ha olyan jól vág az eszed, azt mondd meg nekem, hogy én miképpen tudnék olyan embereket nevelni, mint amilyen te vagy?

- Mért akar maga olyanokat nevelni? - kérdeztem.

- Azért - mondta Kerekes úr -, mert most a pártban arra biztattak engem.

Az ő hányavetisége után nem volt könnyű dolog erre megfelelni, de kicsi gondolkozás után máris kitaláltam a jó tanácsot.

- Hát én megmondom - szóltam tehát -, hogy miképpen neveljen olyan embereket, mint én.

- No, hogyan?

- Úgy, hogy ott Tordán nyitasson magának egy borbélyüzletet.

Bután nézett rám Kerekes úr.

- Borbélyüzletet?!

- Igen - folytattam -, s abban az üzletben rakjon szakállat az embereknek, mert akkor olyanak lesznek, mint én.

Erre a tanácsra ki is ittam a boromat, s aztán elváltunk.

Mivel az idő is elérkezett volt már, én egyenesen a hitközségi udvaron a fűskamrába mentem, mert Éliás bácsival úgy beszéltem volt meg, hogy az lesz a legjobb, ha ott várokozom reá. Szerencsésen sikerült is a kamarába besompolyognom, csak egyedül Bolha látott meg engem, de neki két szót szólottam csupán, s már megértette az egészet.

Az ajtót magamra zártam, és kértem az őrzőangyalt, hogy oltalmazzon meg, és az Éliás jöveteléig tartson távol a kamarától minden gyalró embert. Aztán átaladtam magamat a várakozásnak, s az idő telni kezdett.

Jókora idő múlva valaki halkán megkopogtatta a deszkaajtót, és beszólt:

- Ábel, itt vagy-e?

Kinyitottam az ajtót, s hát az öreg Éliás olyan atyás kedvében van, hogy legszívesebben az ölébe kapott volna.

- Gyere, fiam, gyere! - mondta.

Engemet sem üzvéen jobban a serénység, mint a játék, a fejemet megforgattam előtte, és így szóltam:

- Ugye, mennyire megvénültem ebben a kamarában!

Éliás megnézegette bokros fejemet, s mint a borbély, ő is azt mondta:

- Jobb, mint a valódi!

Aztán karon fogott, és csendesen ereszkedni kezdtünk a cél felé. Közben kioktatott, hogy ne féljek a világon semmitől, hanem mindig csak őt nézzem, és azt csináljam, amit ő csinál. Nekem a példázat jutott eszembe az öreg bölcsről és a rózsavívő kocsiról, s elnevettem magamat.

- Tetszik neked a dolog, ugye? - kérdezte.

- Igen.

Egy nagy pusztá szobába léptünk, amelyet gyenge világosság derengtetett. Ez a gyenge világosság két gyertyától származott, a két gyertya pedig egy csupasz asztalon lengette sörényét. Az asztal mellett két öreg zsidó ült, s azok ketten olyan szorgalmasan zümmögtek egy-egy könyv fölött, hogy oda sem néztek felénk. Voltak még más zsidók is a nagy szobában, de azok nem éber zsidók voltak, hanem a falak mentén sorjában feküdtek a földön. Nem tudom, Éliás bácsinak hol volt az esze, de engemet oda vezetett az asztalnál zümmögő két öreghez, és azt mondta nekik:

- Barátom fia, szegény.

Erre az egyik zsidó odaszólt nekem valamit az ő nyelvén, s abban a percben én azt gondoltam, hogy most összedől a kitervezett dolog, mert hiszen elfelejtettem volt zsidóul megtanulni. A szükség azonban mégis vitt annyira engem, hogy valamit megpróbáljak.

- Mma-ma-mmi - dadogtam hamarjában, és a nyelvemre mutattam; Éliás az én szükség nyelvemet megértette rögtön, mert védeni kezdett:

- Csecsemő korában a fejére esett szegény - mondta. - Ezért van egy kis bárgyúság benne, mert különben igen jó esze volna.

Ezzel sikeresen letettük a vizsgát, mert a zümmögősök félbehagytak engem, Éliás pedig a fal mellé vezetett és odasúgta:

- Most lefekszünk.

- Mi szegény bárgyultak - szóltam csendesen, de nem álltam meg egy kicsi kuncogás nélkül, amivel úgy megijesztettem az öreget, hogy a tenyerét a számra tette, és könnyörögve súgta:

- Nehogy botrányt csináljál, a szent Istenre!

Beláttam, hogy igaza van neki, s inkább a két ujjamat dugtam a számba, s azt haraptam, csak-hogy a kacagásomat valahogy visszafojtsam. Hála Istennek, úgy el is fojtottam magamat, és szerencsésen lefeküdtünk. Ketten egy pokróc alatt bújtunk meg, s alul szalma volt, a szalmában pedig szüntelen zizegés és számtalan bolha! De hát végtére elég alkalmas közelségben voltunk ahhoz, hogy suttoghassunk. Az öreg élt is ezzel, s azt mondta nekem, hogy aludjam csak nyugodtan, s ne legyen semmi gondom, mert ő virradatkor fölébreszt, és a fürdésnél is segédkezet fog nyújtani nekem. Erre én továbbhúzódtam egy kicsit, aztán jó éjszakát kívántunk egymásnak, s a nyugalom kebelére tértünk.

A fülemen ugyan még sokáig csörgedezett be a gyertyások zümmögése, és a szemem is, mint két kicsi mókus, még egy ideig futkározott a csend öreg fáin, de végre mégiscsak szenderegni kezdtem.

Az utolsó, amire emlékszem, az a furcsa érzésem volt, hogy nem is a hitközségi házban fekszem, hanem valami bibliai táborhelyen, ahol bakkecskék alusznak, s ahol reám, az egyetlen bárányra, tavasz várakozik. Ezzel az érzéssel aztán el is merültem, s átalmentem egy nagyon fekete barlangon. Amikor pedig abból túlfelől kiértem, egy nagy sátor előtt találtam magamat, igen szép növésű fiú voltam, s a testemen csak egy lenge köntöst fűdögált a szél. Aztán a sátorból egy öreg szakállas emír bújt elő, aki nagyon mogorva volt, és a jobb kezében nagy éles kést tartott. Nem tudom, hogy milyen csoda folytán történhetett, de én abban a pillanatban tudtam, hogy ez a szakállas ember az én apám, akit Ábrahámnak hívnak, én pedig az ő fia vagyok, vagyis Izsák. Tudtam azt is, hogy most nagy dolog következik, mert apám fel akar engemet áldozni az Úrnak, s a kést azért fogta marokra. Úgy megijedtem, hogy a horgasinam reszketni kezdett, de nem szóltam semmit, mert kicsi gyermekkoromtól kezdve eleget hallhattam volt, hogy az Úr parancsa a legnagyobb parancs. Apám megfogta a karomat, és azt mondta nekem: „No, gyere, Izsák fiam, hogy legyen meg, aminek meg kell lennie!” Én erre sem szólottam semmit, de annyit mégis gondoltam magamban, hogy én bizony az apám helyében legalább azt megpróbáltam volna, hogy amikor kiadta az Úr a parancsot, akkor így szóltam volna hozzá: „Bocsáss meg, Uram, de vén a Te szolgád, és a fülei nem hallanak jól!” No, de nem baj, gondoltam tovább, úgyis egy halállal tartozunk, s majd csak lesz valahogy. S mentünk ketten, egy ideig sík területen, aztán neki egy hegynek, s amikor annak a tetejébe felértünk, hát ott van a máglya! Azt hittem, hogy abban a helyben meghalok, amikor megláttam a máglyát. Csupán az a remény tartotta bennem a lelket, hogy hátha nem lesz apámnál gyufa! De sokat ezzel a reménnyel sem értem, mert apám úgy osztotta be a dolgot, hogy előbb kioltja az én életemet, s a máglyát csak azután gyújtja meg. Oda is fektetett szépen, ahova kellett, aztán én búcsút vettem ettől a legszebb világtól, és néztem a kést, amit éppen felemelt apám. De abban a pillantásban eszembe jutott, hogy a bibliában védelmező angyal is szerepelt, s ahogy ez nekem eszembe jutott, az angyal már ott is volt, s hát éppen olyan, mint Blanka, s olyan a hangja is, ahogy mondta:

- ”Ábrahám, ne bántsд ezt a fiút!”

Erre apám rögtön leeresztette a kezét, én pedig felkeltem az áldozati helyről, és tréfásan megjegyeztem, szólván apámhoz: „No, látja-e, hiába rakta garmadába ezt a jó száraz fát!” Mielőtt apám erre felelt volna nekem, hátratekintett, s hát egy bokorból éppen akkor egy berbécs bújt elő; s ahogy az angyal Blankára hasonlított vala, éppen úgy hasonlított a komisszárra az a berbécs. Ez a jelenség kisegítette apámat is, mert immár volt, akit helyettem feláldozzon. Én azonban eltávoztam hamar a színről, s inkább fürödni mentem egy közeli patakba, mintsem jelen legyek az áldozatnál. Ott a patakban aztán addig feredeztem, amíg Éliás fölébresztett engem, és azt mondta:

- Baj van, Ábel!

- Hát mért van baj? - kérdeztem.

Az öreg nagyon meg volt ijedve, és azt mondta:

- Azért van baj, mert egy kicsit elaludtunk, s a többiek közül immár sokan fölkeltek. Mert úgy lett volna jó, hogy a kádban mi fürödjünk legelőször.

Könnyű volt látni, hogy nem a káddal van a baj, ámbátor az is számít valamit, ha nem az ember fürdik a más nyomában, hanem más fürdik az ember után. A félős azonban az volt, hogy a korai zsidók észreveszik, miszerint én csinált zsidó vagyok, s akkor pedig nemcsak nekem lesz jaj, hanem jaj lesz az öreg Éliásnak is.

- Ne legyen Jeremiás! - vigasztaltam mégis.

Éliás rám nézett, s abban a percben ijedség szökött az arcára, s hamar úgy ült, hogy a többi elől eltakarjon. Aztán odasúgta nekem:

- Ne merj öltözködni!

Mindjárt észrevettem, hogy vétettem a szabály ellen.

- Bocsánat! - mondtam.

Aztán lehúztam magamról, amit felvettem volt; s többet nem is mozdultam, hanem az öregre függesztettem a szememet, hogy neki csak árnyéka lehessen. Éliás maga alá húzta azt a vén kaptányos lábát, s úgy kucorgott.

Én is úgy kicsiben.

Nem mondok keveset, de legalább egy félórát így várakoztam a csendben. Akkor azonban megkérdeztem:

- Meddig kell még kotolni?

- Mindjárt - felelte Éliás bácsi, aztán megnézte a szakállamat, s meg a kondor hajamat is, hogy azok jól szolgálnak-e?

Meg volt elégedve velük, s nemsokára kiadta a parancsot:

- Most utánam! Mindig csak engem nézzél!

Elindultunk hát, ő elől, s én utána. Szép lassan és magunkba szállva mentünk, mint ahogy búcsújáráskor illendő. A fejemet is úgy tartottam, mint az öreg, s utána igazítottam még a lépésemet is. Egy dolog azonban mégis volt, amiben eltértem tőle, mert a muszáj nagy úr. Ez az egy dolog pedig az volt, hogy nekem tartanom kellett a legalsó nadrágomat, nehogy lecsússzék, Éliás bácsi ellenben vígan mehetett, mert az ő nadrágja gyakorlott volt a reggeli maradásban. No, de ez nem okozott nagyobb zavart, s így szerencsésen elérkeztünk a szoba

túlsó sarkába, ahol az öreg egy rossz függönyt félrelebbentett, s látnom engedte a kádat, amely vágyaimnak legfőbb célpontja volt.

De balga az ember, mielőtt a valóságot látná!

Balga voltam én is, mert mindenféle kádat képzeltem azelőtt, csak éppen olyant nem, amilyent megpillantottam. De már olyan az emberi képzelet, hogy sohasem affélét képzél, amilyent már éppen eleget látott, hanem valami újat mesterkedik ki, s emiatt a valóság mindig megüti, mint ahogy orrba ütött engemet is. Orrba bizony, mert arról a kádról én soha meg nem mondtam volna, hogy szent kád. Mert bizony megbarnult vén oldala volt neki és rozsdás abroncsai; s szent csupán azért lehetett volna, mert fürdés közben még soha nem omlott széjjel.

De akármilyen volt, azt mondtam magamban:

- Nohát, Ábel, ezt is láttad immár!

S akkor látni kezdtem egyebet is, mert Éliás bácsi leengedte a gyakorlott nadrágot, s nagy óvatossággal belelépett a kádba. A víz erre felfutott a kád szájáig, de így is csak a derekáig ért az öregnek. Azonban rögtön segített magán, mert egy hirtelen kucorodással úgy megtörpült, hogy fülig merült a vízbe. S többet nem is mártogatta magát, hanem nagy szakértelemmel kimászott és intett nekem a szemével, hogy kövessem a jó példát. Erre én is neki szánakoztam, s nagy vigyázattal ereszkedtem a kádba. A víz egy kicsit hideg volt, de azért úgy megmártogattam magamat, hogy zsidó legyen, aki azt jobban megcsinálja. S a buzgalom, hogy túlszárnyaljam őket, hirtelen azt a gondolatot adta nekem, hogy én azért is belemerülök még egyszer! Megcselekedtem ismét, de akkor mintha az ördög megfogta volna a vállamat, újból belemerültem.

S aztán újból.

S megint.

Éliás bácsi könyörögve kezdett engemet nézni, hogy hagyjam már abba a dolgot, de mivel én nem hagytam olyan könnyen abba, azt kezdte figyelni, hogy nincs-e valaki a közelünkben. Szerencsétlenségünkre nem volt senki, s hogy ne is lehessen, Éliás a rossz függönyt hamar a hátunk mögött összehúzta. Csakhogy erre a kedve neki is úgy megjött, hogy a kád fölé hajolt, s amíg észrevehettem volna, a fejemet megfogta, s teljes erővel belényomott a vízbe. S abban a pillantásban nekem a kétes víz úgy a torkomra futott, hogy megvettem istenesen a két lábamat, s meg a két karomat is, hogy szabad levegőre feszítsem magamat.

S akkor egyszerre: rrrupp a kád!!

A víz nagy robajjal széjjelfutott, én pedig víz nélkül maradtam a hirtelen csatamező közepin, mint egy óriás kakas, aki szétrúgta a tojásnak a héját!

- Ábel, a szakállad! A szakállad!! - szólt riadtan az öreg.

Én az államhoz kaptam, de a kezeimmel együtt a szemem is ugrott egyet, s hát látom, hogy a szakállamat éppen viszi a függöny alatt kifelé a víz! S szembe az én úszó szakállammal hát tódulnak a kád felé a vízlátó zsidók! No de megugrottam én is abban a percben magamat, hamar a nadrágot magamra rántottam, az ölemből kapkodtam a ruháimat, s otthagytam a szakállat és Éliást, nekifutamodtam, és kiugrottam az ajtón.

S egyenesen haza, s be a konyhába.

- Hjujj!! - riadt meg Blanka.

S ugyanakkor egy vastagabb hangot is hallottam, amely roppanva mondta:

- Csehi, dráku!

De bármi vészbe futottam is, előbb mégis bezártam az ajtót, s csak azután pillantottam rájuk. Blanka ijedten meredt reám az asztal mellől, ahol a szerszámos foghúzó táska feküdt; a vastagabb hangot pedig egy férfi mondta, aki éppen a széken ült, melyről ijedtében fel sem tudott állni. Rögtön megismertem, hogy világi ruhában a komisszárt látom magam előtt, de valahogy volt, abban a percben nem féltem tőle, hanem inkább védőt sejtettem benne.

- Hiszen ez Ábel! - kiáltott fel Blanka.

- Elvitte a víz a szakállamat! - nyögtem ki én is, miközben magamra öltöttem a kabátomat is.

Erre a komisszár kacagni kezdett, majd felállt, és merőn nézett engemet, s egyre jobban kacagott. Végül már úgy kifulladásra kezdett nevetni, hogy visszaült a székre, és itt törölgette a szemeit. Blanka is véget vetett a riadalomnak, és megszelídült szemekkel nézett reám.

- Hát ezt soha el nem felejttem! - mondta nevetve.

- Ha maga nem, én sem! - feleltem.

- S honnan futottál ide, az istenért?

- Innét, a zsidók szállásáról.

- S ott mit csináltál?

- Fürödtem a kádban, s a szakállamat elvitte a víz!

Erre megint s még jobban kitört a kacagás, én pedig csak akkor ijedtem meg igazán, mert Garmada úr jutott eszembe, aki ott lesz nyilván a szomszéd szobában. Oda settenkedtem az ajtóhoz, és hallgatózni próbáltam.

- Nincs itthon! - mondta Blanka.

- A templomban van?

- Ott.

- Ó, milyen áldott ember! - mondtam.

S már otthonosabban is kezdtem érezni magamat, le is ültem egy székre, és a két tenyerembe vettem szegény szenvedő arcomat. De akkor megéreztem hirtelen, hogy a nagy kondor haj a fülemnél még mindig ott van. Egyszerre úgy elfutott a méreg, hogy lerántottam az egész hajsapkát a fejemről s ledobtam a földre.

- Ez volt a baj forrása! - mondtam.

- De hát mi történt? Mondd el már végre! - bízott Blanka.

Nem is kértem sokáig magamat, hanem belekezdtem az elbeszélésbe, s ahogy engedte az ő nevetésük, mondtam s mondtam a kalandos történetet. Mielőtt azonban a végére értem volna, nagy zajongás támadt odakinn az ajtó előtt, majd dörömbölni is kezdett valaki.

- Ki az? - kérdezte Blanka.

- A rendőrség! - felelt egy hang.

Erre összenéztünk hárman, s egy kicsi ideig csendben voltunk, de aztán a komisszárnak, áldja meg őt az Isten, pompás terv született meg a fejében. Hamar felvette ugyanis a kondor hajsapkát a földről, és a fejére húzta. Azzal odament az ajtóhoz, és nagy bátran kinyitotta.

Egy rendőr állott ott, nagyon felbőszülve; a háta mögött pedig a sérelmes szakállas zsidók.

- Ez volt - mutatott a komisszárra az egyik szakállas.

S a következő pillantásban már húzta is a rendőr a komisszár arcára a pofot; hanem erre a komisszár is lekapta a megtévesztő hajsapkát a fejéről, s azzal kezdte pofozni a rendőrt, aki egyet sem ütött vissza, de sőt térdre ereszkedett, s bocsánatért kezdett könyörögni. A komisszár neki meg is bocsátott, de csak akkor, amikor már úgy elfáradott a verésben, hogy egyebet nem tudott tenni, csak megbocsátani.

Amíg ez a verekedés tartott, azalatt én szakítottam időt arra is, hogy a zúgolódó zsidókat szemmel tartsam. S bár igaz és való, hogy a szenvedés nemesíti a vallásos lelket, közülök mégsem jelentkezett egy sem, aki verést kért volna magára, vagy félretaszította volna a rendőrt, hogy nemesedjék ő is. Inkább az ellenkező dologban voltak serények, vagyis ki ahogy tudott, elfutott.

Én magam is szinte pogányul kerültem ki a dologból, mert amikor minden lezajlott, a komisszár csak azzal büntetett meg, hogy rám kiáltott:

- Látod, te gazember! Helyetted kaptam ezt a pofot!

- Az isten fizesse meg a jóságát - mondtam.

Blanka ezen jót nevetett; s akkor a nap felkelt.

A komisszár elment haza, s mi ketten maradtunk. Blanka kinyitotta a foghúzó táskát, s kezdte számba venni, hogy a nagy rendőr visszahozott-e mindent; én pedig arra használtam fel ezt a lengedező csendet, hogy macskás lapulással besompolyogtam a Garmada úr szobájába, ott az öltözetemet egészen rendbe szedtem, s tíz perc múlva már ott állottam megint Blanka mellett, és így szóltam:

- Itt a vőlegény!

Blanka odanézett a doktor úr ajtajára, aztán felém fordult, és szomorkás mosollyal tekintett reám.

- Nem itt - mondta. - Hanem ott.

- Hát azon könnyű segíteni - feleltem; s azzal bementem a Garmada úr szobájába, ott leültem a bőrszékbe, és tanulmányozni kezdtem az újságokat. Még egy cigarettára is rágyújtottam, hogy nagyobb tudós legyek az olvasmányos dologban. Jó sokáig kitartottam abban a bőrszékben, mert egyszer megnyílt az ajtó, s hát Garmada úr lépett be rajta.

- Na, mi az, úrfi? - kérdezte.

Én illendően felálltam, és így szóltam:

- Bocsánat, doktor úr, csak ezeket az újságokat tanulmányoztam.

- Jól tetted - felelte Garmada úr. - Hát mit találtál bennük?

- Én sok mindent; s közöttük egy érdekes történetet is a vallásos zsidók életéből.

Garmada úr letette a kalapját, a botot és a kesztyűt, majd aztán leült a díványra, és így szólt:

- S mi volt az az érdekes történet?

- Hát valamelyik városban - mondtam neki - egy kíváncsi fiú este belopózkodott a vallásos zsidók szállására. De az ember nem is képzelné, hogy milyen fortélyosan! Ugyanis előbb szakállat ragasztatott magának, s szép kondor haját a két füléhez. Így aztán nem is lehet csodálni, hogy a jámbor öregek nem ismerték fel benne az idegent. Hanem az Ábrahám szelleme felismerte, és kiderítette mégis a dolgot, mert a reggeli fürdésnél, amikor az a hivatlan

fiú került a szent kádba, akkor a kád egyszerre szétvetette magát, a víz pedig elvitte a fiú álláról a csaló szakállat. S a többit aztán lehet gondolni! Vagyis a fiút megfogták.

Itt elhallgattam, s vártam, hogy Garmada úr mit szól. Ő megsimogatta a homlokát, majd a tenyerébe hajtotta a fejét, s csak ennyit mondott:

- Úgy látszik, rossz volt a kád.

- Jó-jó, de a fiúnak büntetés jár! - szorítottam.

Garmada úr megint gondolkozott, aztán kijelentette:

- Senkinek nem árt a tapasztalat.

Nekem ennyi is elég volt, mert a többit immár a szerencsére bízhattam. Magam pedig elmentem, hogy szokás szerint a friss újságokat megvásároljam.

Amikor megvettem az újságokat, s azokkal a hónom alatt mendegéltem hazafelé, hát kit látok az egyik kávéház tornácán? Nem mást, hanem Kerekes urat! Ott ült egy asztalnál, s fél szemmel újságot olvasta, a másik féllel pedig a reggeli járókelőket nézegette.

Odamentem hozzá, és így szóltam:

- Jó reggelt!

- No, mit akarsz? - felelt vissza.

- Én semmit.

- Az nem sok.

- Függeléknek elég - mondtam.

Hát erre igen mérges lett, de nem szökhett rá, mert az emberektől is tartania kellett; s másrészt azért sem, mert hamar eljöttem onnét.

Fütyörészve haladtam az utcán, és nagy jókedvvel szépeket gondoltam a világról, az emberekről és a szerelemről. Vásároltam virágokat is, melyeket eme szavakkal nyújtottam át a Blankának otthon:

- Íme a rózsák, hogy gazdagodjék!

- Hogyhogy? - kérdezte Blanka.

- Úgy, hogy ne csak tövisei legyenek, hanem rózsái is.

Blanka megcirógatott a rózsákkal engem, és azt mondta: - Köszönöm.

Erre meghajtottam magamat szépen, majd azután bementem a doktor úrhoz, hogy átadjam neki az újságokat. Garmada úr azzal fogadott, hogy sehol sem találja azt a történetet, amit én neki elmeséltem.

- Majd megkerül - mondtam neki, és ki akartam jönni, Garmada úr azonban megfogta a karomat és így szólt:

- Állj csak meg, Ábel!

Megálltam, s akkor így folytatta:

- Hát hallgass ide! Történet ide, történet oda, de ahogy te azt elbeszélted, azzal egy bolhát tettél bele az én fülembé! Mégpedig tudod-e, hogy miféle bolhát? Azt a bolhát, hogy mi ketten, ügyelj jól ide, hogy mi ketten csináljunk újságot!

- Milyen újságot? - kérdeztem.

- Olyan újságot, amit mi fogunk írni, és mi fogunk kinyomtatni! Érted? Ez talán még jobb is lesz, mint a fogászat. S te nagyon jó segítség leszel nekem ebben a dologban, mert kitűnő észjárásod van, s jó képzelőtehetséged! Mert mit gondolsz, elhittem én azt neked, hogy az a történet benne van az újságban? Hát nem hittem el! Mert egyszerűen te találtad ki! Na, mondd meg, nem igaz?

Meg voltam erősen szorulva, s így feleltem:

- Ha az ember kitalál valamit, akkor már igaz.

Garmada úr felugrott, és a vállamra tette a kezét.

- Na, látod! Ez az újságcsinálás titka! Ha az ember kitalál valamit, az már igaz! Tehát újságot fogunk csinálni!

Szinte táncolt örömeiben; s kerülgette az asztalt.

- Először hetenkint egyszer fogjuk kiadni! - mondta. - Aztán később meglátjuk. Az első szám már tíz nap múlva meglesz, vagyis szeptember elsején!

Megölelt, és jól megrázott, én pedig túntem a rázást, amit Garmada úr úgy magyarázott, hogy azzal letettük az újságcsináláshoz a garast.

Ő letette, s hallottam én is a pengést, de Blanka még hátra volt, pedig őt igazán meg kellett nyerni, nehogy viszálykodás legyen a házban. A Blanka megnyerése nekem jutott, s én azt így kezdtem el:

- Tudja, mi az én leghőbb vágyam, Blanka kisasszony?

- Na, mi? - kérdezte Blanka.

- Az, hogy én magáról verset írjak.

- Hát írjál, ha tudsz!

- Tudni tudnék, de én úgy szeretném, hogy azt ki is nyomtassák valami újságba. Mert az ilyen csak úgy ér valamit, ha látja az egész világ!

Blanka a dicsőség után nem epekedett valami nagyon, mert csak annyit mondott:

- Az biztos.

Kimentem az udvarra, s a konyha nyitott ajtaja előtt sétálni kezdtem; sétálás közben pedig mindent elkövettem, amiből látni lehessen, hogy igen töröm valamin a fejemet. Tíz perc múlva aztán nagy rivalgással beszaladtam Blankához, és azt mondtam:

- Megvan a vers!

- Hol van?

- Itt a fejemben.

Blanka megsimogatta a fejemet, s így szólt:

- Bolondos fejed van neked, Ábel!

- Hát mit ad, ha tíz nap múlva benne lesz a Garmada-újságban?

- Milyen újságban?! - ámult el Blanka.

- Amit Garmada úr velünk akar csinálni, abban.

- Hát mit adjak? - kérdezte Blanka.

- Egy csillagot az égről - mondtam.

Blanka ezt megígérte nekem, s hogy úgy is legyen, parolát csaptunk rá. Ezek után s egész nap a derű és a ború kergették egymást, egészen napszálltaig. Akkor azonban egyszerre szerencsénk lett az öreg Éliáshoz. Oly hirtelen és dúlt állapotban jött, mintha a törökök kergették volna. Hamar megragadott engemet, és rejtelmesen csak ennyit mondott:

- Ábel, mi egymást nem ismerjük!

S azzal eltűnt, ahogy jött. De hogy miért kellett nekünk megtagadnunk egymást, az is kiderült nemsokára, mert egy félóra múlva három ember keresett fel minket, s negyediknek Éliást hozták magukkal. A háromból kettő valami hitközségi előjáró volt, a harmadik pedig detektív, mégpedig az én árvizes szakállammal a kezében. Az egyik előjáró egyenesen nekem jött, aztán rámutatott Éliásra, és azt kérdezte tőlem:

- Ismered-e ezt az embert?

- Hát uram! - feleltem neki. - Először is, mi nem ettünk együtt fuszulyka levest; vagyis én nem vagyok önnek te! Másodszor pedig; ezt a zsidó urat csak akkor fogom ismerni, ha ön megmondja nekem, hogy ő kicsoda.

- Hát eddig nem volt szerencséje hozzá? - folytatta az előjáró.

- Bár lett volna! - mondtam.

Ennéd több beszéd nem is folyt, mert az urak megfordultak, és úgy elmentek, hogy még Éliás bácsit is magukkal vitték.

- Mi volt itt? - jött ki Garmada úr.

- Itt valami emberek a hitközségtől - feleltem.

- Mit akartak?

- Azt a fiút keresték, akit a doktor úr sem talált meg az újságban.

Garmada úrnak tágra nyílt a szeme, s hát a vonatbeli iparoslegények nem sokat ártottak volt a fejének, mert kitalálta rögtön a valót. S kiadta a rendeletet abban a helyben:

- Mindent letagadni!

- Már le van - mondtam.

- De valami bizonyíték nincs-e a kezükben? - kérdezte.

Erre nekem is tágra nyílt a szemem, és így szóltam:

- A szakáll!

- Ki csinálta?

- A borbély, a miénk.

Garmada úr megint kiadta a parancsot:

- Meg kell vesztegetni!

Nem is késlekedtem sokáig, hanem hamar a borbélyhoz mentem. A műhely nyitva volt, de egy ember ott ült bökkenőnek a borbélyszékben; s előtte nem beszélhettem. Így tehát nem tehettem egyebet, mint letelepedtem a másik beretválkozóhelyre. De nem is történt ez rosszul, mert a bökkenő ember nemsokára elment, s akkor én is szappan alá kerültem legalább.

- Hát hogyan sikerült a színelőadás? - kérdezte a mester.
 - Elég jól - mondtam -, kivált az a rész, ahol a vízözönt játszottuk.
 - Hát az milyen volt?
 - Az olyan, hogy én is szinte benne maradtam, de aztán szerencsére, csak a szakállamat vitte el. Egyszóval akkora veszedelemben voltam, hogy a vízözönt még a Bibliából is kihúzó.
 - El kell feledni! - mondta nevetve a borbély, mire így folytattam:
 - Azt könnyű mondani, de kettőn áll a vásár.
 - Miféle kettőn?
 - Hát rajtam, s a mesteren! Mert igaz ugyan, hogy a zsidó én voltam, de ebben a minőségben az apám a mester volt. Nekem pedig olyan családi természetem van, hogy amíg az atya el nem felejt az egészet, addig én sem tudom elfelejteni.
- A borbély jó ember volt, s így szólt:
- Én már nem is emlékszem semmire.
 - Ha felakasztják, akkor sem? - kérdeztem.
 - Akkor ugyanvalóst.
- Amikor a beretválásért fizettem, még melléje tettem ötven lejt, s azt mondtam:
- Ez a feledési költség.
- A mester megértette a dolgot, s így felelt:
- Örökre el van temetve.
- Éppen idejében végeztük el a temetést, mert ahogy kijöttem a műhelyből, éppen a detektívvél találkoztam össze. Megállott, és a bűnjes szakállat ismét felmutatta előttem.
- Mit keresett maga ennél a borbélynál? - kérdezte.
 - Ő keresett, nem én - feleltem.
- A detektív úgy tett, mintha csontot talált volna:
- Mennyit adott neki?
 - Amennyi jár egy borotválásért - mutattam neki az államot, s azzal eljöttem, de azt még láttam, hogy a réztányér mellett kinyitotta az ajtót.
- Otthon Blanka azzal fogadott, hogy forduljak vissza rögtön, s menjek a rendőrségre. Ott pedig keressem meg a komisszár urat, s mondjam meg neki, hogy ma este legyen a Garmada úr vendége. A doktor úr is megerősítette, hogy így lesz a legjobb, mert a komisszár úrra két okból is szükség van.
- Én elmentem, s olyan buzgón teljesítettem a szolgálatot, hogy egy óra múlva a vendéget kézen fogva vezettem be a házba. Jól fogadtak minket, mert bent a Garmada úr szobájában terített asztal várt, s azon bor is volt. Maga Blanka pedig még a terített asztalnál is szebben virágzott. Láttára sóhajtottam is egyet, és így szóltam:
- Ugyan vers legyen, amelyik megéneкли!

Jó, hogy a vers kijött a számon, mert erről eszembe jutott az újság. Intettem is rögtön Garmada úrnak, hogy egy kicsit menjünk ki, mert valamit mondani akarok neki. Künn a konyhában előadtam aztán, hogy Blanka az újságcsinálás dolgát eleresztette a füle mellett, de annak nagy híve lett, hogy róla szerelmi vers íródjék.

- Jól van, Ábel! - mondta Garmada úr. - Írd csak meg a verset, mert úgy fog menni minden, mint a karikacsapás. Én leszek a szerkesztő, Blanka a tulajdonos, te pedig a riporter.

- Hát az mi, a riporter?

- Az a lelke az újságnak.

- Hát akkor én pokolra jutok?! - kérdeztem.

Garmada úr ezen jól nevetett, majd boldogságában a vállamra ütött, s még csak annyit mondott:

- Egyrészt azért hívtuk a komisszárt, hogy kijárja nekünk az újsághoz a csendőrségi engedélyt, ami a Blanka nevére fog szólni. Másrészt pedig azért, hogy annak a kíváncsi fiúnak ne legyen semmi baja.

Ez a kitervezés sikeres dolognak látszott, s ment is jól, vagy ahogy Garmada úr mondta: mint a karikacsapás. Ugyanis a második pohárnál a komisszár már kijelentette, hogy a kondor szakáll viselése a zsidók dolga, a vízözön pedig az Istené, ennél fogva egyik sem tartozik a rendőrségre, mert a rendőrségre csak a bűnügyek tartoznak. S az újsághoz is meglesz a törvényes engedély, ha Blanka a szívével lepecsételi. Blanka nevetve azt felelte, hogy az ő szíve nem hatóság, de azért később mégis nyájasan búcsúzott el a komisszártól, mi pedig Garmada úrral nyugovóra tértünk. Úgy vetnem észre, hogy ő el is aludt nemsokára, nekem azonban a szívem ismét nyugtalanságot szerzett, s az elcsendesült éjszakában a füleim is úgy kihegyesedtek, hogy inkább feltámasztottam a fejemet, nehogy kilikasszák a párnát.

Így virrasztottam legalább éjfélig; s ilyenformán volt időm gondolkozni a szerelemről, nemkülönben arról, hogy én mekkora bolond vagyok! De igaz is, mert ki hallott olyant, hogy én írjam meg Blankáról a szerelmi verset, s a dicsőség mégis esetleg másra nevesse!

El is határoztam, hogy jól van: a verset megírom ugyan, de azzal szemben holnaptól fogva az ácslegényekhez kezdek iskolába járni. Nagy és megnyugtató döntés volt ez az éjjeli sötétben, s mivel a szívem is lassan elcsendesedett, szépen elaludtam.

Másnap az a nevezetes dolog történt, hogy a délelőtti folyamán egy ember jelent meg nálunk, s azt mondotta, hogy a rabbi hívatja Garmada urat. Rossz sejtelem kandikált elő az üzenet háta mögül, de Garmada úr mégis úgy döntött, hogy elfárad a rabbihoz, mert amióta vallásos életet kezdett élni, azóta nem fizetett házibért. El is ment nagy bátran, s amikor egy óra múlva visszaérkezett, nem saját magára hasonlított, hanem inkább Kerekes úrhoz, amikor én még nem szereztem neki kenyeret.

- No, fogtak-e kezét? - kérdeztem tőle.

Garmada úr leült a bőrszékbe, és így szólt:

- Biztosan az a gazember detektív hazudott a rabbinak.

- S vajon mit?

- Azt, hogy te voltál a ludas.

Nem könnyen haragszom meg, de erre mérges lettem az árulkodó detektívre.

- S hát maga mit mondott? - kérdeztem.

- Én azt, hogy rágalom az egész.

- S hát a rabbi arra mit mondott?

- Azt, hogy adjak elégtételt neki, vagyis bocsássalak el téged magam mellől.

Nagyobb volt ez a fordulat, mint ahogy gondolni lehetett volna. Lógattuk is a fejünket, hátha eszünkbe jutna valami kivezető ösvény. Végre Garmada úr ki is gondolt annyit, hogy biza nem szívesen bocsátana el engem, mert hiszen jó segítség és hasznos ember voltam közöttük. Erre én köszönetet mondtam neki, s olyam eleven lettem, hogy beszólítottam Blankát, s azt mondtam:

- Blanka kisasszony, legyen maga legokosabb közöttünk, s mondja meg, hogy vajon nekünk hármunknak együttvéve van-e annyi eszünk, mint a rabbinak egyedül?

- Sokkal több! - felelte Blanka.

Erre felkértem Garmada urat, hogy még egyszer beszélje el a rabbit. Amikor elbeszélte, megint odafordultam Blankához:

- No, asszonyi ész, most mit kéne csinálni?

- Valami olyant - mondta Blanka -, hogy a kecske is jóllakjék, s a káposzta is megmaradjon.

Ebből annyit megértettem, hogy a kecske alatt a rabbit kell érteni, a káposzta alatt pedig engem. Ez nyomnak az elinduláshoz éppen elég volt, s hozzá még a leghasznosabb is, mert alig mentem öt percig rajta, már megláttam az ösvényt.

- Hal lakik a rabbi? - szántam el magam.

Garmada úr megmondta nekem a címet, de én nem árultam el, hogy mit akarok, hanem a legjobb ruházatot öltöttem magamra, s elindultam egyenesen a rabbihoz. Ott egy irodába igazítottak, s amikor oda beléptem, egy szép szakállas urat találtam, aki bokáig érő fekete kabátban volt.

- A rabbi urat keresem - mondtam.

- Én vagyok a rabbi - felelte ő.

Erre én összekulcsoltam a hasamon a két kezemet, a szememet felfelé fordítottam, és arcot is olyant csináltam, mint ahogy engemet imádkozni tanítottak volt. Így néztem egy kis ideig a rabbit, aztán megszólaltam, s azt mondtam:

- Arra kérném, hogy mentse meg egy lélek üdvösségét.

A rabbi furesán nézett reám, hogy nem vagyok-e bolond.

- Ki maga? - kérdezte.

- Én az a keresztény katolikus fiú vagyok, aki Garmada úrnál lakom, s akit ezen az illetékes helyen bemocskolt valaki.

Ekkor a rabbi erősen kezdett engemet nézni, és bólogatott, majd egy székre mutatott, és így szólt:

- Üljön le!

Amikor leültem, azt kérdezte:

- Hát, hogy volt az a botrányos eset?

- Elég botrányos volt, amint hallom, de egyebet én sem tudok - feleltem.

- Szóval azt állítja, hogy nem maga volt?

- Szomorú volna, ha ezt nekem állítanom kéne - mondtam. - Mert én tisztelem és becsülöm a zsidókat, most is egy zsidó doktorral együtt dolgozom; s ha ez sem elég, akkor itt megvallom, hogy ha más hiten nem volnék, akkor a zsidó vallást magaménak elfogadnám.

Ahogy csak tudtam, úgy néztem a rabbit, hogy erre vajon mi történik. De jó és bölcs ember volt a pap, mert odajött szép lassan hozzám, megfogta a fejemet, s azt mondta:

- Úgy van, mindenkinek legyen meg az ő hite.

Mivel olyan emberségesen szólott, hirtelen eszembe jutott, hogy örömet szerezzek neki, s viszonzásul azt mondtam:

- Álmomban Izsák voltam a múltkor, s apám Ábrahám.

A rabbi gondolkozott egy ideig, s azután így szólt:

- Mindenesetre jó, hogy eljöttél, mert tovább nem kutatjuk a tettet. De mielőtt elengednélek, adok neked egy jó tanácsot. Ez a jó tanács pedig a következő: ha valaki vallási kérdésben szólni vagy cselekedni akar, akkor először menjen el a temetőbe, és kérdezze meg a halottakat.

Ez volt az utolsó szava, s amikor én hazajöttem, azt mondtam:

- Valódi pap a rabbi.

Garmada úr is, Blanka is úgy fogadott engem, mint valami ritka madarat. Alig győztek faggatni, de én csak annyit mondtam el nekik, hogy a rabbi megkegyelmezett nekem, s ez legyen elég. Nekik ez elég is lett, s örömkömben olyan étvággyal ettünk, hogy a végén azt kellett mondanom:

- No, a kecskék is jóllaktak, s a káposzta is megmaradt.

Blanka megértette a szót, s így felelt:

- Ebben nekem is részem van.

- Hogyhogy? - kérdezte Garmada úr.

- Úgy, hogy nem káposztát főztem ebédre - felelte Blanka.

Délután aludtunk egyet, de egyéb jót is cselekedtünk, mert szívesen láttuk Éliás bácsit, aki elpanaszolta, hogy a szerencsétlen eset miatt a zsidók kizárták őt a kebelükből. Hát erre mi összenéztünk, s a doktor úr bevette őt is az újságcsinálásba. Jövő-menő szerepet kapott, s Garmada úr még arra is kitanította, hogy vágassa le a szakállát s a nagy kondor haját, nehogy valaki azt találja gondolni, hogy héber újságot akarunk létrehozni. Éliás bácsi el is ment a borbélyhoz; s amikor onnét megtért, rajtunk kívül senki sem ismerte volna meg. Még a Blanka szeme is kapott rajta, mert így szólt:

- Húsz évet fiatalodott, Éliás bácsi!

- Igen, a fejem - felelte Éliás bácsi.

De hát én mégis pusmogtam egy kicsit, mert eszembe jutott, hogy az éjszaka közeleg, s Éliás biztosan a konyhában kap aluvóhelyet, Blankával egy levegőn. Alkalmat lestem tehát, s amikor Garmada úr egyedül volt, odamentem hozzá, és panaszkodni kezdtem neki, hogy most lekerülök a jó puha díványról, s ismét a konyha földjére szorulok, de hát itt van Éliás bácsi, aki öreg ember, s akinek sokat köszönhetünk a vízőzön körül.

Garmada úr azonban átlátott a dolgon, mert így felelt:

- Én nem bánom, aludj a konyhában.

Alig győztem bevárni, hogy leszálljon az este, de végre elkövetkezett az is. Hanem valamit mégis véhettem az istennők ellen, mert éppen a legrosszabb időben a komisszár ismét megjelent. Az igaz, hogy megint csak a mocskos ládára ültette Blanka, de egyebet mégsem tudtam csinálni, mint elhúzódtam onnét a burjános udvarra, s ott időztem a kutya szomszédságában. Még akkor sem mentem be a konyhába, amikor hamarosan Blanka a komisszárt útra tette. De ha én nem mentem be, Blanka hamarosan kijött hozzám, s azt mondta, hogy ne fázódjam ott, mert a konyhában van hely bőven.

- Ha van, vesse be búzával! - mondtam neki.

Nem is mentem be, s még reggel a mosakodáshoz is kivitem az udvarra a vizet, hogy Blanka ne engem lásson, hanem gyönyörködjék a puszta falakban. S ha már olyan mérges voltam, gondoltam, hogy a rabbi után elmegyek a katolikus paphoz is, hadd tapasztaljak valamit ismét.

Nem valamelyik városvégi paphoz mentem, hanem az espereshez, aki nagy és szép fehér épületben lakott, s akinek az irodáján két káplán is dolgozott. Mindenképpen a káplánok akartak kihallgatni engemet, de én addig nem tágítottam, amíg be nem eresztettek az esperes úrhoz. Látván azonban, hogy meglehetősen szigorúság uralkodik ottan, egy kicsit megereszkedett a bátorságom; vagyis azt mondtam, hogy az ügyes-bajos ember nem én vagyok, hanem egy testi-lelki jó barátom, aki hát, valamely okból, ki akar térni a katolikus vallásból, s engemet azért küldött, hogy vigyek neki megfelelő hírt, vagy még inkább megbocsátást.

Az esperes, aki piros arcú ember volt, a beszédem alatt fogni kezdte az íróasztal két szélét, s amire befejeztem a szót, már nyögött is az asztal. Aztán mégis felállott, egy lépést közelebb jött hozzám, és így szólt:

- Mondd el még egyszer, hátha nem jól hallottam!

Nem volt mit tennem, egy fél lépést hátrább húzódtam, és elmondtam ismét a dolgot.

- Úgy! - felelt az esperes. - Testi-lelki jó barátod?

- Az.

- S ki akar térni?

- Ki.

- S milyen vallást akar felvenni?

Nyeltem egyet, és azt mondtam:

- Az izraelita vallást.

Az esperes végignézett engem, és így szólt:

- Nem szégyelled magad?!

- Én?! - kérdeztem.

De erre az esperes már nem felelt, hanem behívta az egyik káplánt, és elmondta neki is a vad hírt. A káplán nem tudta, hogy mit csináljon, csak összetette a kezét, s úgy állott, mintha neki kéne szenvedni az én barátom bűne miatt is. Az esperes látta, hogy mi hárman hiába állunk, s azt mondta a káplánnak, hogy menjen ki. Amikor kiment, akkor engemet vett tanítás alá, s elmagyarázta nekem, hogy mi mindent mondjak el a barátomnak, hogy őt a rossz lépéstől visszatarthatam. S a végén még hozzátette, hogy küldjem csak oda a barátomat is, hogy beszéljen vele. Én megígértem, hogy addig nem fogok nyugodni, amíg az illető az esperes úrral nem beszél.

S azzal kijöttem.

Bennvaló időzésem alatt azonban künn az irodában már sokan összegyűltek volt, s azok között olyan hír terjedhetett el, hogy én magam akarok átállani a zsidó hitre. Eme vakhír miatt aztán szúrósan néztek engem, sőt egy harangozó formájú ember utánam is kiáltott:

- Hát azért halt meg Krisztus, te tolvaj!

Szó nélkül hagytam az értelmetlen beszédet, mert elejétől kezdve erősen álltam a magam hitében, s csupán tapasztalásból jártam úgy a rabbinál, mint az esperesnél. De ha már ennyire voltam, azt gondoltam, hogy a magam esze mellé megfogadom a rabbi szavát is, vagyis egyjárást elmegyek a temetőbe, s megkérdezem a halottakat.

Ki is mentem oda, s mindjárt az első sírnál láttam, hogy egy püspök fekszik alatta. Megálltam, s elolvastam a sírkövön az írást, s aztán megkérdeztem:

- Hát mi az igazság, püspök úr?

- Én olyan rég nem foglalkozom vele, hogy már elfelejtettem - válaszolta a püspök.

Látván, hogy a kívánt eredmény elmaradt, szépen továbbmentem, hogy valaki mástól tudakoljam meg a dolgot. Végre ki is választottam egy Alajos nevű embert, kinek a sírkövére oda volt írva, hogy példás apát és áldott jó férjet vesztett benne a család.

- Ön példás atya volt, és jó férj - mondtam. - Hát mi az igazság?

Alajos nem sietett felelni, de amikor harmadszor is feltettem a kérdést, megszólalt mégis, és azt mondta:

- Beszélj, csak beszélj!

Gondoltam, itt sem fogok valami sokra menni, s egy fiatalembert szólítottam meg, aki legszebb diák korában törött le.

- Hát, mi az igazság?

- Az, hogy már egy kislány sincs a világon.

Erre morgolódni kezdtem én is, hogy milyen össze-vissza beszélnek a halottak, de a rabbit sem akarván hazugságban hagyni, még próbát tettem eggyel. Ez a próba egy vénasszonyra esett, mert az öregasszonyok ebben a világban is mindent jobban tudnak, mint más.

- Mi az igazság, néni? - kérdeztem tőle.

- Eredj, s nézd meg a divatlapban! - felelte.

Hát ez sületlenebb felelet volt még a többinél is. Elégedetlenül odamentem egy padhoz, arra leültem, s így szóltam:

- Hiszen ezek a halottak még annyit sem tudnak, mint az élők!

S milyen csodálatosan kormányozza az ember nyelvét a szunnyadó értelem! Mert lám, most sem tudtam az első pillantásban, hogy mit ejtettem ki a számon, de a következő percben a kimondott szó már új gondolatot szült! Mégpedig azt a gondolatot, hogy ha ezek a halottak kevesebbet tudnak, mint az élők, akkor olyan újságot kell csinálni, amely nekik is szóljon! Ez a találmány egészen meglelkesített, de nem is csoda, mert úgy nőtt ki nagy hirtelenséggel a temetőből, mint egy futórózsa.

Hamar felálltam, és késedelem nélkül hazamentem. Garmada urat és Éliás bácsit nagy fejtörés közben találtam. Egy kicsit haragudott is reám Garmada úr, s azt vetette a szememre, hogy én mindig eltekergek valahova, amikor a legnagyobb szükség volna reám. Ugyanis már két órája azon töprengenek, hogy mi legyen az újságnak a címe. Mostanáig nem tudtak semmiféle megfelelőt kitalálni, pedig kellett volna, mert Blanka az engedély dolgában el akar menni a komisszárhoz, s az engedélyben pedig benne kell lennie a címnek is.

Én meghallgattam a panaszt, majd így szóltam:

- Nem kell búsulni.
- Talán tudsz valamit?
- Tudok! - mondtam.

Erre felnéztek ketten a levegőbe, mintha fohászt rebegtek volna. Aztán leszálltak reám, és megkérdezték, hogy mit tudok.

Mivel éppen a délebed küszöbén voltunk, azt ajánlottam, hogy előbb együnk, s legyen egy kicsi bor is, s majd azután én kinyilatkoztatom a tudományomat. Hajlottak a szóra, s két liter bor került az asztalra. Amikor az első liter elfogyott, így szóltam:

- Tisztelt gyülekezet!

Beültem a bőrszékbe, és így folytattam:

- Amikor elmentem a rabbihoz, adott nekem egy jó tanácsot, vagyis azt mondotta: „Édes fiam, ha jól akarsz valamilyen ügyben szólani vagy cselekedni, akkor menj el a temetőbe, és kérdezd meg a halottakat.” Hát én a rabbi szavát meg is fogadtam, s elmentem a temetőbe, s meg is tanácskoztam a halottakkal az evilági ügyeinket-bajunkat. És hát elsősorban a mi újságunk dolgát beszéltük meg. A tervet nagy lelkesedéssel fogadták a halottak, de egyhanggal mind azt kívánták, hogy nekik is szóljon az újság. Mert ugyanis amióta ők elköltöztek ebből az életből, azóta az égvilágán semmit sem tudnak a világ változásairól. Én meg is ígértem nekik, hogy előadom ezt a kívánságot, minélfogva ezennel azt tanácsolom, hogy az újságot írjuk az élőknek és a halottaknak egyaránt, a címe pedig az legyen, hogy „Élők és Holtak”.

Először nagy szájtátás kísérte az én beszédemet, de aztán hovatovább jobban kezdett repdesni a szemük, a végén pedig azt mondta Garmada úr:

- Igazán eredeti gondolat!
- Nem mondom, hogy rossz - szólalt meg Blanka is -, de ilyen címre nem adnak engedélyt.
- Dehogynem! - bizakodott Garmada úr.

Blanka nem vitatta tovább a dolgot, s így az egyezés létrejött közöttünk.

Két nap múlva megvolt az engedély, mi pedig feltűrtük a karunkon az inget, hogy menjen füstölögve a munka. Korán keltünk mindennap, és úgy dolgoztunk, hogy még Bolha is tágra nyitotta a fél szemét. A Garmada úr asztalán mindig nagy halmokban állott a papiros, de mivel én az írást még nem gyakoroltam volt eleget, olyan rendet állítottunk fel, hogy én kitaláltam és elbeszéltem az írivalót, ő pedig írásba tette.

Az egyik napon, amikor éppen a legnagyobb halmazával állott a munka, Blanka egy fényképet helyezett elénk az asztalra. Az a fénykép őt ábrázolta, nagy mosolygás fényében.

- Maga ezzel mit akar? - kérdezte Garmada úr tőle.
- Hoztam a vershez! - felelte Blanka.

Egyszerre felugrottam, és azt mondtam:

- Üsse a fejemet, ahogy tudja, Blanka kisasszony!

- Mért üsse? - tudakolta Garmada úr.

- Azért, mert elfelejtettem megírni a verset.

Garmada úr nem ellenezte a vers dolgát, sőt azt mondotta, hogy a fényképet is közrebocsájtjuk az újságban, hadd irigykedjenek a fiatalok, s hadd suttogjanak a vénasszonyok. De mivel későn este volt már, Blanka azt tanácsolta, hogy csak másnap írjam meg a verset, de korán a reggeli időben, amikor énekelnek mindenütt a madarak. Akkor még sem sejtettem, hogy mért taszította reggelre a verset, de bezzeg hamarosan megtudtam. Ugyanis az esti időben s az én fülem hallatára, olyan beszédet folytatott le Garmada úrral, amelyből sejteni lehetett, hogy a doktor úr az a másik becsületes személy, akit ő a lelkében tart.

Reggel aztán, amikor virradt, kitett nekem az udvarra egy kicsi asztalt is, nem különben papirost és ceruzát, s azt mondta:

- Na, aztán Petőfi kismiska legyen!

Én egyszeriben elfelejtettem az esti szomorúságot, s csak azt éreztem, hogy végre itt van a gyönyörű reggel, amikor költő lehetek. Neki is buzdultam, hogy megírjam a verset. Először a derengő eget tekintettem meg, aztán a madarak énekét lestem, hogy minél jobban begyulladjon a szívem. Végre eszembe is jutott a vers kezdete, és felragadtam a ceruzát. De abban a percben megláttam a szomszédos ház mocskos oldalát, majd utána a burjános udvart, s mindettől hunyorogni kezdett a szívemben a láng. Majd elaludt egészen. Azonban nem akarván oly könnyen hagyni magamat, újra kezdtem: a szememmel az égen s a fülemmel a madarak énekén! S meglehetősen eredménnyel, mert a kezdetén túl is eszembe jutott valami. Hamar behunytam a szememet, nehogy meglássam innét a házfalat és az udvart; s csak éppen annyi nyílást hagytam a látásra, hogy a papiroson el tudjak igazodni. Szerencsésen le is írtam az első sort, de akkor az jutott eszembe, hogy Blanka hosszú verset akar! Hallottam a hangját is, majd a képzeletembe tolult az elmúlt vőlegény és a sapkás, nemkülönben a doktor úr.

- Írjon ő verset! - mondtam magamban. - Hát a szívem is másnak szolgáljon?!

Ez a gondolat még a házfalnál és a burjános udvarnál is nagyobb baj volt, mert ahogy kimondtam, már az őrangyalom ujját láttam magam előtt; erősen intő állapotban. S az ujj mellé a dorgáló hangot is hallani véltem:

- Állj meg! Méltatlan személyre verset ne pazarolj!

Pillogtatni kezdtem, s a fejemet is ráztam, hogy megszabaduljak a látomástól. De mihelyt ismét a versen kezdtem gondolkodni, előbukkant megint az ujj, s elő még erősebben a hang is. És akkor, mint a menekülő ember, odaköltöztem a szomszéd ház oldalába, s úgy vettem ülést ott magamnak, hogy szemben legyek a ház falával. De bizony a fenyítő ujjat és a megintő hangot ott is láttam-hallottam; s bárhova költöztem, ott is.

Ebben a vándorlásban már sok időm eltelhetett, mert a nap feljött, és keresztülhágott a kerítéseken. Én pedig még mindig tehetetlen voltam a versírásban. S hogy a lelkem baja a testemet is sanyargatni kezdje, reszketés fogta el a lábaimat, a vérem pedig zúgott a fejemben.

Olyant még sohasem éreztem!

Úgy tűnt valósággal, mintha terhes felhőkkel és villámlásokkal vihar dúlt volna a testemben. Vihar, amely mindent elpusztítással fenyegetett! Mert a felhők egyre jobban gyúródtak a fejemben, s a villámok egyre jobban csapdostak a szívem körül! Aztán jött egy pillanat, amikor

biztosan láttam, hogy megbolondulok. S a következő percben ez már be is következett, mert darabokra szaggattam a papírost, utána összetörtem a ceruzát; majd felragadtam a széket, s úgy vágtam a ház falához, hogy darabokra törött! Akkor az asztalnak ugrottam neki, s a lábánál fogva azt is verni kezdtem oda a ház falához!

Zúgott és gomolygott minden, s futott Blanka is.

- Ábel, mit csinálsz?! - kiáltotta.

- Távozzék, ha az élete kedves! - mondtam neki.

De utána egyszerre megzsugorodtam, lerogytam a házfal tövébe, és sírni kezdtem.

Blanka egészen odajött, mellém térdelt és vigasztalgatott. S amint így gyógyított engem, egyszer megcsattant a kapu, s hát egy postás ember jött be az udvarra, kicsi táskával az oldalán. Meglátott minket, s egyenesen felénk tartott.

- Lakik itt Szakállas Ábel? - kérdezte.

- Lakik - mondta Blanka.

- Mert van neki sürgöny - mondta a postás.

Aztán aláíratott valamit, hamar elment, s a sürgöny ott maradt.

- Hát bontsd ki már! - biztatott Blanka.

Úgy féltem attól a sürgönytől, mint a tűztől.

- Bontsa ki maga! - mondtam.

Blanka kibontotta a sürgönyt, s ahogy olvasni kezdte, már láttam az arcán, hogy valami nincs jól.

- Van egy kis baj - szólott.

Nem tudtam kérdezni semmit, csak lestem a száját.

- Apáddal van a baj - szólott megint Blanka.

Ismét csend lett, melyben én úgy rezegtem, mint a kocsonya.

- Haza kell menned! - mondta Blanka; aztán a sürgönyt a burjánok közé tette, és szomorú anyás szemekkel nézett engem. Meggémberedtek a tagjaim is a nagy némaságban, s csak percek múlva jött annyi erő a jobb karomba, hogy felvegyem a sürgönyt. Nyeltem egyet, és olvasni kezdtem: „Vasárnap reggel búcsúznak apádtól, rögtön gyere haza.”

Leejtettem a karomat, aztán magam elé néztem, majd pedig Blankára... S akkor mint a fiatal fa, amikor lenyomja a szél, egyszerre én is földig borultam, és a két markommal megragadtam a burjánokat.

Blanka nem háborgatott egy ideig, csak később húzott fel a földről.

- Készülőd kell, Ábel! - mondta akkor.

- Ma milyen nap van?

- Szombat.

- Csakugyan, akkor igen.

Blanka megmondta Garmada úrnak is a szomorú hírt. A doktor átölelt engem, és így szólt:

- Mindnyájunknak ez a sorsa.

Jóféle és szíves ember volt, mert az utazó Bolha társamat a gondjaiba vette, s úgy tette fel a délutáni vonatra, hogy semmi bajom nem volt vele, egészen Madéfálváig. De embernek jó leány volt Blanka is, hiszen nemcsak megbocsátott nekem a sikertelen vers miatt, hanem még a vonathoz is kikísért, ott pedig azzal búcsúzott tőlem, hogy akármikor jövök majd vissza, ő a régi lesz hozzám.

S ott volt Éliás bácsi is a vonagnál, s nem tekintve egymás elűző felekezetét, megsiratott engemet abból az alkalomból.

Csak én tudom, hogy miképpen utaztam azzal a nehéz bánattal a szívemben. De mivel kegyetlenül erős az emberi természet, én is megérkeztem a végállomásra, vagyis Madéfálvára. Pirkadott éppen a vasárnapi reggel. Bolhát kiváltottam, s nekiindultam a szomorú útnak, amelyen csapkodó szárnyakkal jöttem volt el a városi világba, tavasz kezdetekor.

Amikor a falu végére értem, éppen megkondították a harangot, melynek a szava szívembe hasított, mert jól tudtam, hogy apámnak szól a harang. Nehéz fejjel és nehéz lábakkal vánszorogtam tovább. S ahogy így mentem volna, egyszer muzsikát hallottam. Vidám, vérpezsdítő muzsikát, amely nagy gyászom közepette is jólesett ifjú szívemnek. S a muzsika után embereket is kezdtem látni. Hosszú sorban jöttek, az elején kettesével, aztán gomolyagban, s a hátuk mögött a muzsikások. Bokrétásan és rikótozva jöttek szemben velem, s hát egyszer mit látok! Azt látom, hogy az a bokrétás kicsi ember, aki egy asszonnyal legelől volt, hát az megfutamodik felém, s elkiáltja magát:

- Ábel!

Hát az én lábam mindjárt gyökeret vert, s így szóltam:

- Hiszen ez apám, aki fut!

Ott a sok ember szeme láttára összeöleleztünk, s még sírtunk is; a menet pedig megakadt, s mindenki minket nézett. Végre apám félbehagyott engem, s kiáltott egyet:

- Hol vagy, Zsuzsika?

Hegyes szemekkel egy kicsi asszony állott elő, kinek a kezét apám megfogta, és így szólt:

- Itt van a te új anyád, mert éppen esküdni megyünk.

Hát erre a szóra, félig örömben s félig mérgemben, a hátizsákot hamar a porba vágтам, s így szóltam:

- Mindenütt bolond a világ, de itt a legbolondabb!

S mit tehettem volna egyebet, én is megszorítottam eggyel a menetet, mire a muzsika ismét szólni kezdett, s mi haladni a templom felé. Én apámmal s a pótanyámmal elől mentem, s Bolha nagy örömeben legeslegelől.

- Hát hol volt az eszük, hogy ilyen sürgönyt küldtek nekem? - kérdeztem apámtól; s oda is adtam neki a sürgönyt. Apám elolvasta, majd átnyújtotta a menyasszonynak, mondván:

- Ez honnét ered, Zsuzsika?

- Ezt Sári küldte, senki más - mondta az asszony.

- Hát ki az a Sári? - kérdeztem.

Apám feljebb tolta fején a bokrétás kalapot, kacsintott egyet, és így szólt:

- A vetélytárs!

Erre a sürgönyt én bizony az út árkába dobtam, és rikótottam egyet, ahogy talál olyankor, házasodás idején.

Este a lakodalmat is megtartottuk, s azon ott volt az egész falu. És ott volt egy nadrágos ember is, bizonyos Madarász Ferenc nevű, aki Amerikából jött vala látogatóba, s pénzes ember hírében állott. Ezt a híret Madarász be is bizonyította, mégpedig úgy, hogy éjjel felé felállott az asztalnál, hogy ő szónokolni akar.

- Halljuk az amerikást! - kiáltották többen is.

Madarász jócskán ivott a borból, minek a párájában egy húszdollárost vett elő a zsebiből, és azt mondotta, hogy ő valamelyik nap künn járt a Hargitán, s ott egy fenyőfának a tetejében amerikai zászlót látott. Hát aki azt oda feltette, annak adja azt a húszdollárost.

Abban a percben én is felálltam, és így szóltam:

- Adja ide!

Nagy öröm volt hirtelen akkora pénzhez jutni, de az öröme nemsokára bánat következett. Mert az történt ugyanis, hogy Madarász nemcsak a pénzével, hanem a szívével is legénykedni akart. Kiválasztotta hát a legügyesebb asszonyt, s azzal szót is értvén, titkon és édesketten a csűr felé elosontak. De az éjszaka leple csütörtököt mondott, mert nemsokára nagy ordítózást hallottunk.

Erre kifutottunk az udvarra, s hát Madarász már vérbe borulva nyöszörgött ottan, s mellette véres bicskával egy ember, s az ember mellett pedig térdre borulva az asszony.

Egyszerre mindenki józan lett, akkora volt a baj. S hajnalra még nagyobb lett, mert Madarászt a kórházba kellett szállítani. De mielőtt feltették volna a szekérbe, nagy nyögések között átaladta nekem a hajóra szóló jegyet, amivel három nap múlva már vissza akart Amerikába menni. S a jegy mellé azt mondotta, hogy ha mégis meg találna halni, akkor az amerikai zászló jegyében legyen az enyém a jegy is.

Másnap már az enyém lett, s ahogy nézegettem, bizony ismét elgondolkoztam az élet fordulatain; s nemkülönben azon, hogy mindnyájan tengeren élünk, melynek a hullámai nem kérdezik a nevünket.

Hát eme szomorú szerencse után, még azon a napon estefelé, elmentem a temetőbe, az édesanyám sírjához. Elpanaszoltam neki az apám házassági fordulatát; majd meggyóntam azt is, hogy még nem tudtam a kezembe ragadni a szegények és az elnyomottak zászlaját, mert engemet is mindenki el akart mindig nyomni a városi forgatagban. Édesanyám nekem megbocsátott, s amikor azt is elmondtam, hogy a Gondviselés végzése szerint Madarásztól egy hajójegyet örököltem, amit kárba menni nem hagyhatok, akkor a sírhanton olyanok lettek a virágok, mint egy-egy anyai csók, és a szellő is olyan, mintha édesanyám beszélt volna, mondván csendesen és selymes szeretettel:

- Szeresd az embereket; és járj Amerikában szerencsével, édes egyetlen fiam!

.oOo.